

Мустафаева К.М.

**«Исламның шырағы»
(Раунақул-ислам)**

«Қазақстандық исламтану мектебін дамытуға
қатысты зерттеу жұмыстарын жүргізу»
тақырыбы бойынша грант аясында жарық
көрген монографияның
№11 томы

Астана, 2018

«Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы» КЕАҚ

«Рухани құндылықтарды қолдау қоры» КҚ

Қазақстан Республикасының
Қоғамдық даму министрлігі

«Рухани құндылықтарды қолдау қоры» корпоративтік қоғам «Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы» коммерциялық емес акционерлік қоғамының көзқарасын білдіруі міндетті емес жарияланымдардың мазмұны үшін жауапты. Осы жинақтағы авторлар көзқарасы «Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы» КЕАҚ көзқарасымен сәйкес келмеуі мүмкін.

«Исламның шырағы» (Раунақул-ислам)

«Қазақстандық исламтану мектебін дамытуға қатысты зерттеу жұмыстарын жүргізу» тақырыбы бойынша грант аясында жарық көрген монографияның №11 томы

Қазақстан Республикасының Қоғамдық даму министрлігі мемлекет пен азаматтық қоғамның өзара іс-қимылы, діни қызмет, мемлекеттік жастар және отбасы саясаты, қоғамдық сананы жаңғырту, қайырымдылық, волонтерлік қызмет, медиация, ішкі саяси тұрақтылықты, конфессияаралық және этносаралық келісімді қамтамасыз ету салаларында басшылықты жүзеге асыратын Қазақстан Республикасының мемлекеттік органы болып табылады.

«Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы» КЕАҚ мемлекет пен үкіметтік емес ұйымдар арасындағы өзара әрекеттесу механизмдерін жетілдіру және грант бөлуші ұйым жұмысының ашықтығын қамтамасыз ету мақсатында құрылған. Ұйымның негізгі қызметі мемлекеттік және мемлекеттік емес гранттарды ҮЕҰ-ға бөлу және олардың іске асуын қадағалау болып табылады.

Астана, 2018 жыл
Басылым - 300 дана.

ӘОЖ 28
КБЖ 86.38
М79

**БАСПАҒА ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҚОҒАМДЫҚ ДАМУ МИНИСТРЛІГІ
ҚОҒАМДЫҚ КЕЛІСІМ КОМИТЕТІНІҢ
САРАПТАМА БӨЛІМІ ҰСЫНҒАН,
2018 жылы**

М79 Мустафаева К. М.

«Исламның шырағы» (Раунакул-ислам): Аударма – Астана: «Рухани құндылықтарды қолдау қоры» корпоративтік қоры, 2018. – 208 б.,

«Қазақстандық исламтану мектебін дамытуға қатысты зерттеу жұмыстарын жүргізу» тақырыбы бойынша грант аясында жарық көрген монографияның 11 томы

ISBN 978-601-80766-1-9

Кітап Қазақстан Республикасы Қоғамдық даму министрлігінің қолдауымен «Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы» КЕАҚ жүргізген грант аясында жарық көріп отыр.

Кітапта жарық көрген материалдар Грант берушінің көзқарасы болып табылмайды.

ӘОЖ 28
КБЖ 86.38

ISBN 978-601-80766-1-9

© «Рухани құндылықтарды қолдау қоры» КҚ, 2018

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	6
КИТӘБУН МУСТӘТӘБУН РӘУНӘҚУЛ-ИСЛАМ.....	7
ФИ НӘ'ТИН-НӘБИ САЛЛАЛЛАҒУ 'ӘЛӘЙҺИ УӘ 'ӘЛӘ АЛИҺИ УӘ СӘЛЛӘМ.....	13
ФИ МӘНАҚИБИЛ-'УЛӘМӘ РАҒИМИҺУМУЛЛАҺИ ТӘ'АЛӘ.....	15
ӘУУӘЛГІ БАБ АЛЛАҒ ТӘ'АЛӘНЫ МӘ'РИФӘТ БӘЙАНЫНДА.....	19
2-НЧІ БАБ АЛЛАҒ ТӘ'АЛАНЫҢ СЕКІЗ СИФАТЫ БӘЙАНЫНДА.....	21
3-НЧІ БАБ ИМАН БӘЙАНЫ.....	22
4-НЧІ БАБ ИСЛАМ БӘЙАНЫНДА.....	23
5-НЧІ БАБ ИХСАН БӘЙАНЫ.....	24
6-НЧЫ БАБ ИСЛАМНЫҢ БӘҚАСЫ БЕШ-ДҮР БӘЙАНЫ.....	25
7-НЧІ БАБ ИСЛАМДА УАЖИБАТНЫҢ БӘЙАНЫ.....	26
8-НЧІ БАБ ФӘРЗ 'ӘЙН УӘ ФӘРЗ КИФАЙӘ БӘЙАНЫНДА.....	27
9-НЧЫ БАБ ӘХКАМ-Е ШӘРИ'ӘТ БӘЙАНЫНДА.....	28
ОНЫНЧЫ БАБ ХӘУЗНИҢ ХУКМЛЕРІ БӘЙАНЫНДА.....	35
11-НЧІ БАБ ТӘҺАРӘТ ХАНӘҒӘ КІРМЕК ӘДЕБЛЕРІ.....	43
12-НЧІ БАБ ТӘҺАРӘТ БӘЙАНЫНДА.....	45
13-НЧІ БАБ ҒУСЛ НЕЧЕ ЙЕРДЕ УАЖИБ-ДҮР?.....	48
14-НЧІ БАБ ҒУСЛНЫҢ ФӘРЗІ БӘЙАНЫНДА.....	49
15-НЧІ БАБ ТӘЙӘММУМ БӘЙАНЫНДА.....	50
16-НЧЫ БАБ МӘСХ БӘЙАНЫНДА.....	51
17-НЧІ БАБ НӘМАЗ ФӘРЗЛАРЫ БӘЙАНЫНДА.....	53
18-НЧІ БАБ АЛТҰН, КҮМҮШ ЗӘКӘТІ БӘЙАНЫНДА.....	63
19-НЧЫ РУЗӘ БӘЙАНЫНДА.....	67
20-НЧІ БАБ СӘДӘҚӘ-Е ФИТРӘ БӘЙАНЫНДА.....	69
21-НЧІ БАБ ХӘЖ БӘЙАНЫНДА.....	70
22-НЧІ БАБ ХӘЙЗ БӘЙАНЫНДА.....	72
23-НЧІ БАБ ҒУСЛ БӘЙАНЫНДА.....	74
24-НЧІ БАБ СӘФӘР ХУКМИНІ БӘЙАН ЕДӘР.....	77
25-НЧІ БАБ ҺӘБӘ ӘХКАМЫ БӘЙАНЫНДА.....	84
26-НЧЫ БАБ ХӘЙУАН БҰҒАЗЛАМАҚ ХУКМІ.....	85
27-НЧІ БАБ ҚҮРБАН ХУКМИНІ БӘЙАН ЕДЕР.....	88
28-НЧІ БАБ ХАТУНЛАР СУХБӘТІНДЕ ӘДӘБ БӘЙАНЫ.....	94
29-НЧЫ БАБ УӘ'З-НӘСИХӘТ БӘЙАНЫНДА.....	96
30-НЧЫ БАБ УЖМАХНЫҢ СИФӘТЛЕРІ БӘЙАНЫНДА.....	100
АУДАРМА.....	104
Пайғамбардың (Оған Алланың салауаты мен оның әулетіне амандығы болсын) мадағы туралы.....	110
Ғалымдардың (Оларға Алла Тағаланың мейірімі болсын) дәрежелері туралы.....	112
ӘУЕЛГІ БАП.....	116
ЕКІНШІ БАП.....	118

ҮШІНШІ БАП.....	119
ТӨРТІНШІ БАП.....	120
БЕСІНШІ БАП.....	121
АЛТЫНШЫ БАП.....	122
ЖЕТІНШІ БАП	123
СЕГІЗІНШІ БАП	124
ТОҒЫЗЫНШЫ БАП.....	126
ОНЫНШЫ БАП.....	133
ОН БІРІНШІ БАП	142
ОН ЕКІНШІ БАП	144
ОН ҮШІНШІ БАП	147
ОН ТӨРТІНШІ БАП	148
ОН БЕСІНШІ БАП.....	149
ОН АЛТЫНШЫ БАП.....	150
ОН ЖЕТІНШІ БАП.....	152
ОН СЕГІЗІНШІ БАП	163
ОН ТОҒЫЗЫНШЫ БАП.....	167
ЖИЫРМАСЫНШЫ БАП.....	169
ЖИЫРМА БІРІНШІ БАП	170
ЖИЫРМА ЕКІНШІ БАП	172
ЖИЫРМА ҮШІНШІ БАП	174
ЖИЫРМА ТӨРТІНШІ БАП	177
ЖИЫРМА БЕСІНШІ БАП.....	185
ЖИЫРМА АЛТЫНШЫ БАП.....	187
ЖИЫРМА ЖЕТІНШІ БАП.....	191
ЖИЫРМА СЕГІЗІНШІ БАП.....	198
ЖИЫРМА ТОҒЫЗЫНШЫ БАП.....	200
ОТЫЗЫНШЫ БАП.....	204

КІРІСПЕ

Ғылым әлеміне «Раунакул-ислам» яғни «Исламның шырағы» деген атпен танымал болған бұл шығарма Ислам дінін насихаттауға арналған. Исламның негізгі ұстанымдары, иманның негіздері мен шарифат шарттары өлең сөзбен өрнектелген бұл көркем жәдігер XV ғасырда жазылған. Автордың «Бабы отыз, бөлімі қырық бес дұрыс» де жазғанындай шығарма үлкен отыз бап, іштей қырық бес бөлімнен тұрады. Әр бап белгілі бір шарифат тақырыбына арналып, ішкі бөлімдерде сол фиһтық мәселелер кеңінен таратылып берілген. Фиһ мәселесі Хорасан мен Мәурәннәһір аймағына кеңінен тараған Имам Ағзам Әбу Ханифаның ілім бойынша берілген.

Әдеби ескерткіш мәснәуи үлгісінде жазылған. Аруз уәзніне түсетінін шайыр шығарма соңында «Фәғиләтун фәғиләтун фәғиләт» деп атап көрсеткен.

Бұ(л) кітап біткенінде ол еді сәнә,
Тисғә уә ситтунә уә сәмәниә мийә¹, -

деп, шығарманың һижри жыл санауы бойынша 869 жылы (1464-65 ж.) хатқа түскені де ашып жазылған. Содан бері хұснихатшылар мен кәтіпбердің көмегінің арқасында біздің заманымызға дейін қолжазба қалпында жеткен шығарма алғаш рет 1896 жылы Қазанда, артынша 1898 жылы Ташкентте тасбаспа күйінде бірнеше тиражбен жарық көрген. Ал, шығарманы ғылым әлеміне танытқан шығыстанушы Н.П.Остроумов болды. Ол көне жәдігерді 1907 жылы «Раунакул-ислам» деген атпен Ташкентте басып шығарды. Оның артынша яғни 1908 жылы түркітанушы А.Самойлович «По поводу издания Н.П.Остроумова «Светоч ислама» деген атпен мақала жариялап, әдеби ескерткіштің тілдік ерекшелігі туралы ғылыми тұжырым жасады һәм оның авторы туралы өз ойын ортаға салды². Онда ғалым өзіне Ашхабад уезінен Хожелі молда деген біреудің хат жазып, «Раунакул-исламның» авторы Шәрәф екенін жазғанын айтады. Бірақ А.Самойлович оның негізсіз екеніне тоқталған. Ал, Алтын Орда тұсындағы жазба жәдігерлерді зерделеген Р.Исламов болса, мәтіндегі «Ей, уафайй білгеніңні көзләмә, Білмезіңні білурам теб сөзләмә» деген жолға қарап, шығарма авторы Уафаи деп жазды³. Бірақ та мұндағы шайырдың шынайы аты ма, әлде «Ей, опалы» деп, өзін кішіпейілдікпен көрсеткені ме, ол жағы белгісіз. Осылайша ғылым әлемінде әлі ортақ пікір қалыптаспағандықтан да, біз де шығарма авторы туралы сөз қозғауды артық санадық.

Шығарма ислами құндылықтарды насихаттайтындықтан да кешегі кеңестік дәуірде ғалымдар бұл жәдігерге арнайы ат басын бұрған жоқ. Содан әлі күнге тасада қалып келеді десек, артық айтқандық емес.

Алтын Орда билігінің ыдырар тұсында Хорезм аймағында жазылған шығармада Ислам дінінің негізгі ұстанымдары кеңінен жырланған. Осындай жазба жәдігерлердің арқасында қазақтың дәстүрлі исламы қалыптасқанын ескерсек, бұл шығарманың бүгінгі оқырманға беретін тәлімдік һәм тәрбиелік мәні көп екені талас тудырмаса керек.

¹ Китәбун мустәтаб раунәкул исләм. Қазан: Университет баспаханасы, 1883. – 48 б.

²Самойлович А. Тюркское языкознание. Филология. Руника.Москва: Вост. Лит., 2005. – 887 с.

³ Исламов Р. Алтын Орда һәм мәмлүкләр Мисыры: язма мирас, мәдени бағланышлар. Қазан: Матбугат йорты, 1998. – 38 б.

КИТӘБУН МУСТӘТӘБУН РӘУНӘҚУЛ-ИСЛАМ

Үшбу китаб басмасына рухсәт берілде Питербурхда
12-чі априлда 1883-чі йылда.

Үшбу китаб Қазақ университетінің тәб' ханәсіндә басма олунмышдур
Тубан Құрса ауылының Шәмсәддин Хусеин ұғлының хәражаты илән
1883-чі сәнәдә

Бисмилләһир-рахмәнир-рахим

Шукр едүб ол Халиқы бірле елі,
Сани'нің сун'і не-дүр сөйлейелі.

Сун' ічинде иле сани' ол Қадим,
Сун'іне неч кімсені йоқ-дүр нәдим.

Йоқ екен бұ адәмиуар еткен (ол),
Жан беріб дунийа үзре йүрйткен ол.

Жанлара бәхш әйлеген рузи әжәл,
Жумлеге ризқ берген Ол-дүр бижәдәл.

Кімлере берген нубууәт тажины,
Ергүзан жан дертіне 'әджіні.

Кімлере ми'раж ә'лә-дүр мәқам,
Кімлере әдна-е мәнзил-дүр тәмам.

Кімлере ағыр хил'әт кидіерер,
Кімлері тоғры йолындын аздырар.

Кімлере 'әдлі олұрса та әбәд,
Қалұр ол етті тәмғда та әбәд.

Кімлері салған зәлаләт йолына,
Ғәрқә қылыб дунийа қил-у қалына.

Жумле хәлқнің ачқан Ол-дүр көзіні,
Көргүзүб білдірген Ол-дүр Өзіні.

Кімлері салған бұ дунийа дамына,
Қойған Ол-дүр ахирәт бәднамына.

Кімлере хур жинан бағышлаған,
Кімлері отлұғ тәмуғға ташлаған.

Кімлере тоғры йолын қылды 'әзиз,
Кімлері гумраһ қылды битәмиз.

Кімлері ағырлайу қылды 'эта,
Қылмадылар әмрні анлар хэта.

Кімі ерклік, кімі ерксіз қылған Ол,
Жумле сирны әшкарә білдірген Ол.

Кімлере нур иман бағышлаған,
Кімлері имандын айру ташлаған.

Кімлере ічүрміш ол аб-е хәйат,
Кімлері тірік екен әйлер мәмат.

Кімлере 'илм ләдун тузи едір,
Таке ғәйб хазирі дубдузайдүр.

Кімлері әйлер нубууәт йесі,
Кімлере уермес имарса йиасы.

Кімлернің көңлін ачар бір хикмете,
Көзін ачар бақар анда кудрәте.

Кімлері ғәфләт елінде йатұрар,
Білгенін білмезлік илен олтұрар.

Кімлері өз 'ишқина хәйран қалұр,
Ундайуб хәзрәтіне мейман қылұр.

Кімлері шиле қылыб-дүр та нәмаз,
Йардан бар-дүр дйу неч аңламаз.

Кімлері дунийа гузар сәуад дузар,
Кімлері йол ұрұбан еллер бұзар.

Кімлері ғәрқ әйлерміш-дүр ни'мәте,
Кімлері салмыш түгенмес хәсрәте.

Кімлері ужмаха қылмыш зауйиа,
Кімлері етті тәмуғда һауйиа.

Кімлере фәзлі болұрса жауидан,
Қалұр ол ужмах ічінде жауидан.

Кімлері кечкү сират йилтек кечер,
Кімлері бір көз йумубан та учар.

Жумле Ол-дүр һәр фе'лнің фа'или,
Йетүшүр һәр бір ере сұнса елі.

Гәр йетүшсе лутфи аның һәр құла,
Көз йумұб ачқұнча ол султан аула.

Йаз аула дузэх сифәтліг қышлары,
Тіл лане тілсіз чәмәнде құшлары.

Ундайуб һәр бір йаңадан мәр'узар,
Әйләйур ужмах сифәтліг гул'узар.

Сайрауйр ни'ма илән булбуллары,
Шад аула тола жәһан ғулғуллары.

Йандүрүр сөнмиш чирағы лутфиле,
Сөндірер йанмыш чырағы қәһр иле.

Не тілесе ихтиары бар аның,
Еркі етмез қылмышыға кімсенің.

Йа Иләһи, қудретіне һәм білісер,
Қылмышың қылма тейу кім тисер.

Ол қәдр қисмәт күні бәхш әйледің,
Ергүзіб һәр бір қула түш әйледің.

Жәһд едүб кімсе алмас күч иле,
Илекім тұғмаз 'әйал тәзуиҗ иле.

Бір ерірсін бірлік үзре бизәуал,
Қылмышыңға кімсе қылмаз қил қал.

Сенсін ахир жауидан Хәй Қадим,
Сәна йоқ-дүр һәм шәрик һәм Нәдим.

Қудрәтің бар не тілесен қылмаға,
Ихтиар сен бермеке һәм алмаға.

Бір үч топырақдын адәм әйледін,
Атын Адәм әйләйубан тойладың.

Кенд өзүң юү дунийаны қылдың сәрай,
Бір нәфәсде мұнча йылдүз һәм күн, ай.

Кімі султан олды келді дунийайа,
Кімі келді құллық аңа қылмаға.

Кімі аның Хәк йолында жан узар,
Кімі гумраһ олұбан йолыдан азар.

Кімі синедін иман олды мал,
Кімсі Ислам ічинде тұтды хал.

Кімісі Иблис иле тұтмыш ойұн,
Кімі Хәкні таныды қойды мойұн.

Толды дунийа болды адәм күн-түн,
Болдұғынча артды адәм күн-түн.

Кімі нәби, кімі мурсәл қылды Хәк,
Һәр біріне бір қаумны берді Хәк.

Бә'зілер Хәкға мойұн қоймадылар,
Әнбиа мурсәлләре ұйұмадылар.

Кімлері дәрийа біле қылды һәлак,
Кімлері йел йағмұр иле қылды хак.

Болмады әркан усул ирадә һеч,
Тұтды кибр кинә куфр піч-піч.

Қудрәтіндин Мустәфаны үзүрүбан,
Дуст едүнді кендү өзіне үрұныбан.

Он секіз мың 'аләмінің хушлұғына,
Көр йаратды лутф иле дустлығына.

Рузи қылды хилле тоны таж аңа,
Қаб қаусәйн берді ол ми'раж аңа.

Рәушан олды күн-түн йанды чырағ,
Йанмасун мы ол чирағ саф әулағ йағ.

Һәркім аңа уммәт аула та әбәд,
Мәнзилі Фирдәус ә'ла та әбәд.

Түтмағанлар шәр'ин аның мустәқим,
Кече билмез ол сиратдын мустәқим.

Сөз үкүш бары тәмамын кім биле,
Уммәт олғыл тә шәфа'әт ол қыла.

ФИ НӘ'ТИН-НӘБИ САЛЛАЛЛАҒУ 'ӘЛӘЙҢИ УӘ 'ӘЛӘ АЛИҢИ УӘ СӘЛЛӘМ

Мустәфаның нә'тині әйдам 'әйан,
Ол турур чун сәруәр һәр ду жәһан.

Ол Мухәммәд Тәңрі дусты-дүр әмин,
Һәм йәне хәйрун-нәбийил-мурсәлин.

Суд кендін дуст едінді ол Иләһ,
Қаб қаусәйн уерді аңа тәхт гаһ.

Ол кече пәйғәмбәре олды пырағ,
Он секіз мың 'аләме йанды чырағ.

Дуст иле сөзләшті ол 'әрше уарыб,
Жумле уммәт йазқын елге алыб.

Хәк бағышлады қамуғын дустына,
Йер-көк ара ұрды баргаһ үстіне.

Йарылқады жумле 'аси құллары,
Тұтды рәунәк шәр' Ислам йоллары.

Суре-е «Иннә фәтәхнә» шәніне,
Енді Хәқдін фәтх ічүн иманына.

Чункім енді ол Жәлилнің рәхмәті,
Заһир олды екі жәһан дәуләті.

«Ли мә'аллаһ» теді олкім Мустәфа,
Йә'ни кендү Хәк білен-дүр ол сәфа.

Сығмаз аның арасыға Жәбрәил,
Иле қурбәт ічре болмыш иле біл.

Му'жизаты «Таһә» уә «Йәсин» -дүр өзі,
Сачы кече «Уәз-зуха»-дүр һәм йүзі.

Бір ишарәт бірле болды ай паре,
Сәйр қылды йәне келді бір йере.

Сөзледі пішміш қозы тілге келүб,
Йеме теді келмішім бен зәһәр олүб.

Бір дахы әнсари ұғланлары,
Екісі олды ду'а бірлен дәрі.

Йәне һәм бір құрт дағы келді діле,
Мустәфа хәзрәтіне ризқын құла.

Отүз үч мың ол сәхабә некі уар,
Жумле қарар иле келді болды йар.

Мусиәфаның дініне жәм' олдылар,
Бірлік ічре бақи рәхмәт болдылар.

Ол Әбу Жәһил лә'ин бітмеді һеч,
Мустәфаның сөзіні тұтмады һеч.

Һәр нече көгізді ол му'жиз 'әйан,
Теді кім жадучысын мутләқ һәман.

Қалды шиле лә'нәт ічре та әбәд,
Мустәфадін ермәді шәфқәт мәдәд.

Сен шәфа'әт хоһсын дінің түзет,
Ари дерлік хасил ет йолың күзет.

Жан учар бір күн қәфәсдін бушаныб,
Қала сурәт топырақ үзре тушаныб.

Мал-мулкәт кулл әсиғ қылмайа,
Дін иман нәф'і һеч ексилмәйә.

Дін иман 'илмні үгрән келіб,
Һәр 'әмәл қылсаң керек 'илмін біліб

ФИ МӘНАҚИБИЛ-‘УЛӘМӘ РАҢИМИҢУМУЛЛАҢИ ТӘ‘АЛӘ

Айдама емдi ол ‘илмнiң мунқибiн,
‘Илм иесi ‘алимның һәм мән исiн.

Кел, ешит, ей Тәңрi ертiб су биле йан,
Үмметiм теб шәр ‘Ислам йоллайан.

Тәңрiнi ненiң билен билмишсiн ол,
Мустәфа уммәтiдiн болмышсын ол.

Көзiң илен көрмедiң чун Тәңрi,
Һәм Мухәммәд Хәк Расул пәйғәмбәрi.

Һәм дахы өлмек йәне кұпмақ қамуғ,
Һәм қийамәт һәм беһешт уждама тәмуғ.

Һәм тәразу һәм сират сұрұғ сәуал,
Билмедiң чун мұны биле дәр мәқал.

Жумлесi чун ‘илмиле болмыш ‘әйан,
Кел, ‘илм емдi не-дүр тыңа ‘әйан.

‘Илм ошал-дүр ендi көкдiн ол йере,
Рәушан олсұн дiн тейу пәйғәмбәре.

Ол ‘илмнi сөзлемiш қудрәт тiлi,
Аның илен билiнүр Ислам йолы.

‘Илм илен-дүр екi дунийа рәунәқы,
‘Илм илен-дүр танымақлық ол хәкi.

‘Илм илен-дүр уасил олмақ ол Хәқа,
Күллүғ әйлеб йарылқанмақ мутләқа.

‘Илм илен-дүр Хәқа хәлқiң уәрзишi,
‘Илм илен-дүр баша елтмек һәр iшi.

‘Илм илен-дүр ол қийамәт билiнен,
‘Илм илен-дүр хәйр ихсан қылынан.

‘Илм илен-дүр башы ойнаб дін ачан,
‘Илм илен-дүр батилы хәқдін сәчан.

‘Илм илен-дүр һәм йаран хикмәт білен,
Алынмыш алты қан тамұрдын хукм иден.

Он секіз мың ‘аләмнің көр халқын,
‘Илм ічінде теді бихиммәтулқин.

Падшаһы бір нәзир йоқ-дүр аңа,
Барлығы ‘аләмде бұ-дүр көр саңа.

Өзіне дуст әйлеміш ол Әхмәди,
Қылмыш аны екі дунийа рәхмәті.

‘Илм илен-дүр діні аның му‘тәбәр,
Ол дахы теді ‘илмні му‘тәбәр.

Чунке Хәқ қылмыш-дүр ол ‘илмні шәриф,
‘Илм йәсі ‘алимы һәм көр шәриф.

Дін ічүн ‘алимлара хизмәт қылың,
Мустәфа орнында мұнларны білің.

Қалән-нәби ‘әләһис-сәлам: «‘Әззимул ‘уләмә-и фәннәкум
Тәхтәжунә иләһи фид-дунийа уәл-ахирәти», – садақа Расулуллаһи.

Чунке ‘алим хәлқінің ‘илмін ачар,
Мушкил олмыш халләрің йолын сачар.

Білдірер рузә, нәмаз, фәрз нече,
Һәм зәкәт, иман, хәж үчдін-үче.

Һәм дахы уажиб біле сачан суннәтлері,
Күнде беш уәқт нәмаз рәкә‘әтлері.

Һәм хәлал бірлен хәрам сачан болар,
Уәрзеш әйлеб дін йолын ачан болар.

Мұнларың қолы білен екі хәлал,
Бірігіб бір йерде тұрды биһилал.

Ол Мухәммәд шәр'ін мұнлар білүр,
Хукмні елдін иле мұнлар қылүр.

Йол йүрерлер Мустәфа шәр'і биле,
Йүретүрлер хумні қылдын қила.

Кел, отұрсын көңлің ічре қыл қийас,
Үшбу 'алимдын йек аула қанқы нас.

Йер йүзінде ол Мухәммәд-дүр әмин,
Теділер мұны мирас андын һәмин.

Тәңрінің барлығыны 'алим тұтар,
Мустәфаның шәр'і білен хукм етер.

Һәм кіме кім ахирәтде йер керек,
'Алима тән-жан білен хизмәт керек.

Тәнле хизмәт аяқыңла қаршү бар,
Болмыш ол хәйріңні алүб бірге бар.

Қалән-нәби 'әләйһис-сәлам: «Мән мәшә фи тәләбил,
'Илми хутууәтән бәналлаһу Тә'алә бәйтән фил-жәннәти».

Һәм бір адымыш қәд мәңға бір бина,
Йасанүр ужмах ічінде көр сана.

Жан ушал-дүр мұнлара тұт и'тимад,
Сөзлеміш сөзлеріні һәм иле йад.

Қалән-нәби 'әләйһис-сәлам: «Мән рәфә'ә сауәһу фәукә
сәутәл-'әлим 'әқәбәһуллаһу Тә'алә фид-дунийа уәл-ахирәти».

Мумин ерсен 'алимы һеч хорлама,
'Алим сөз сөзлесе арқан көзлеме.

Һәр кіші кім 'илм әһлін хор тұта,
Ол мунафиқ-дүр шәкі йоқ-дүр хәта.

Хәқ сөзінде 'алимы кім тұтсадық,
Бір нәфәсде болғай ол жуфті тәлақ.

Сәд қиле гәр сөзлесе болғай куфр,
Гәр иман келтүрмесе йүзүң үфүр.

Ойнамышда дуре лазим-дүр аңа,
Мустәфа шәр'і бү-дүр саңа.

Мустәфа шәр'інде болғыл мустәқим,
Гәр керексе дін сират мустәқим.

ӘУУӘЛГІ БАБ АЛЛАҢ ТӘ'АЛӘНЫ МӘ'РИФӘТ БӘЙАНЫҢДА

Бәбун әууәл дәр бәйан мә'рифәт,
'Илм тәухид һәм бәйан һәшт сифәт.

Қаны ол тәухид сөзін уерсем хәбәр,
Дәр мә'ани хуш ләтиф мухтәсәр.

Йарадан екі жәһани би мәдар,
Қаим Ол-дүр даим Ол-дүр му'тәбәр.

Заты аның шеш жиһәтдін хали-дүр,
Жисм жәуһәрдін мәнзә сәрбәсәр.

Йоқ ерүр мә'лум мә'ин мәнзілі,
Дәр мәкан уә дәр зәман уә дәр гузәр(і).

Кімсе андын тұғмады ол кімседін,
Йоқ турур һиммәта аңа дәр бәхрубәр.

Һәм Әхәд-дүр, һәм Сәмәд-дүр, һәм Қадим-дүр,
«Кул һуаллаһу» мә'нісі-дүр сәрбәсәр.

Батин ічре шиле таһир-дүр Қадим,
Заһир уә батин ерүр заты хәбир.

Хәфәие-дүр биганаларның көзіне,
Жәһр ерүр ол ашна-дүр һәр нәзәр.

Заты аның һәр ду 'аләмде мухит,
Хукмі аның бәнделерге таж сәр.

Кендү білүр кендү 'илм сирыны,
Кендү бітер, кендү йазар кендү бұзар.

Андын өзге кімсенің йоқ қудрәті,
Ол қылұр некім тилесе хәйр уә шәрр.

Әууәл Ол-дүр, ахир Ол-дүр, бақи Ол,
Хазир Ол-дүр, назир Ол-дүр, һәр нәзәр.

Һәм 'Алим, һәм Хәким, һәм Қадим,
Һәм Хәбир, һәм Сәми', һәм Бәсир.

'Алим-е 'Уллам Данасын Кәрим,
Қаһир, Қадирсын, Сен һәр һунәр.

Сендін өзге кімседін йоқ хажәтім,
Хажәтім Сендін рәуасын қылұр Бір.

Чун мәнәм құл мен темекке йоқ йүзім,
Сен қабул қылғұчы қылғайсын мәкәр.

2-НЧІ БАБ АЛЛАҢ ТӘ'АЛАНЫҢ СЕКІЗ СИФАТЫ БӘЙАНЫҢДА

Бабун сани ол сәманийә сифат,
Аны білмек бәнделерге фәрзийат.

Бұ секіз әусаф зат Хәқ турур,
Зат Хәқдін бұ сифәт муштәқ турур.

Таны Хәқні бұ секіз бірлен тәмам,
Рәушан олсұн тәухидің бәйнул-әнам.

Қудрәт, тәқуин, кәлам, 'илм, хәйат,
Һәм сәми', һәм бәсир, һәм ирадәт.

3-НЧІ БАБ ИМАН БӘЙАНЫ

Бабун салис келді бізге бұ иман,
«Раббәнә әтмәмләнә мә'әл иман».

Гәр салис сұрсалар не-дүр иман,
Тіл илен иқрар уә тәсдиқ жинан.

Һәм тақы гәрту инанмақ Тәңриға,
Һәм мәләклер һәм Расуллаһ барыға.

Һәм тақы ол көкдін енмиш-дүр китаб,
Келмиш ол мурсәлләре болмыш хитаб.

Һәм қийамәт күнлеріге бітмек ол,
Хәйр-шәрриә жумлә Хәқдін күтмек ол.

Һәфт мумин «мумәнун биһ» тедилер,
Үшбу ләфзи ихтисары қылдылар.

Битмегенлер бұ сөзе мумин дегіл,
Сен аңа зиндиқ тейурсын ғәм дегіл.

Бұ риуайәтні оқуды мултиқат,
Халыңы ішке бүйүр сөзләме қат.

4-НЧІ БАБ ИСЛАМ БӘЙАНЫНДА

Бәбун раби' ічре Исламны айур,
Куфр инкар мә' сийәт чіркін йұйұр.

Емді кел Ислам не-дүр біл, ей кіші,
Не білен болұр тәмам Ислам башы.

Әууәл мойұн қоймақ Аллаһ әмріне,
Һәм тақы йығланмақ аның мәнһиіне.

Мұнларың аты болұр Ислам саңа,
Қалмады бақи сәуал оңдын-соңа.

5-НЧІ БАБ ИХСАН БӘЙАНЫ

Бабун хамис кім қылұр ихсан бәйан,
Болсұн ихсан ол саңа һәр ду жәһан.

Бір дахы ихсан не-дүр сұрсаң ешіт,
Гәр білүрсең білмегенлерге айт.

Ол 'ибадәткім Хәк ічүн қыласың,
Сен Хәқы көрер кібін Хәк көресің.

Көрмесең сен Хәкні Ол-дәм хазира,
Хәк сені хазир көре-дүр заһира.

Бү қәдәр білмеклік ол ихсан етер,
Шәр' Ислам арасында тұтар.

6-НЧЫ БАБ ИСЛАМНЫҢ БӘҚАСЫ БЕШ-ДҮР БӘЙАНЫ

Бабун садис бәйнул-Ислам, ей, сәфа,
Болды рәушан әз хәдис-е Мустәфа.

Йәне ол Ислам ічинде беш бина,
Аны дахы мұндын емді сұрсана.

Әууәл ол Тәңріні білмек бірлемек,
Андын өзге Тәңрі йоқ деб сөзлемек.

Екіленчі нәмаз, үчінчі зәкәт,
Төртиленчі рузә, хәж бешінчі ат.

Бә'зілер һәм аны алты теділер,
Адыны ғусл жәнабәт қойдылар.

Бұ саңа фәрз 'әйн-дүр мен тедім,
Сәруәр Әхмәд мұхтар хәйдәрім.

7-НЧІ БАБ ИСЛАМДА УАЖИБАТНЫҢ БӘЙАНЫ

Бабун саби' уажибәтдін кім бізе,
Уажиб олды дін Исламдін бізе.

Бү шәри'әт уажибін үгрән келіб,
Сұрсалар айғыл уажиб 'илмін біліб.

Етті уажиб шәр' Исламда бізе,
Келді лазим һәр мукәллиф қыл үзе.

Уитр, қурбан, фитрә уә 'йид сийам,
Қылғыл ихсан ата-ана уәс-сәлам.

Бірі 'әурәт фәрман олмақ арына,
Бірі хәйр етмек зул-әрхамына.

Үшбу етті уажибәт-дүр намдар,
Оқы, үгрән бізден олсұн йадгар.

8-НЧІ БАБ ФӘРЗ ʼЭЙН УӘ ФӘРЗ КИФАЙӘ БӘЙАНЫНДА

Бабун самин, ей, бірадәр гәр хони,
Білдіре саңа фәрзлер нуʼині.

Ол фәризә Тәңрі бйұрмыш бізе,
Екі нуʼ олды бізім үстімізе.

Біріне фәрз ʼәйн-дүр теділер,
Біріне фәрз кифайә қойдылар.

Фәрз ʼәйн лазим турур һәр бір тәне,
Қылмаса қалұр гунаһы мойнына.

Йарын анда Хәқ аны истайисар,
Тіледікче һәм ʼәзаб иләйсәр.

Кел, ешіт, фәрз кифайә не болұр,
Аны тұтқан тұтмағанлар не болұр.

Кім тұтар болса кифайә фәрзні,
Удады ол йәне бірнің фәрзні.

Йәʼни кім қаумы жимаʼәтдін бірер,
Гәр кетүрсе жумленің фәрзін сылар.

Екіленчі бір сәуалым ол турур,
Фәрз уәқт фәрз даим не турур?

Фәрз уәқт, рузә, нәмз, хәж, зәкәт,
Фәрз даим сенде иман Зул-хәйат.

Мәʼлум олды екі фәрзнің мәʼнасы,
Келсүн емді бұ ʼилмнің төртісі.

Төрт ʼилм білмек йәне фәрз-дүр бізе,
ʼАқил балиғ йаран хатұн үзе.

ʼИлм тәухид білің ол ʼилм нәмаз,
ʼИлм рузә ʼилм хәйз, ей, дилнәуаз.

9-НЧЫ БАБ ӘХКАМ-Е ШӘРИ'ӘТ БӘЙАНЫНДА

Бәбун тәси' әууәл шәри'әт он бірі,
Мә'лум олсун шәрхи бірлән һәр бірі.

Ешiт емдi кiм шәри'әт нечә-дүр,
'Илм илән батылны хәқдән сечә-дүр.

Бү шәри'әт нечә-дүр аәдам сәнә,
Ей, йура кулл, шәрғ-е Ислам кел бәнә.

Әууәл фәрз, еккiләнчi уажиб ол,
Үчi суннәт, төртiнчi мустәхәб ол.

Бешләнчi әдәб, алтынчы хәлал,
Еттiләнчi ол мубах-дүр қылма қал.

Секiзi мәкруһ, тоқұзынчы хәрам,
Оны мәнһи, он бірі бид'әт тәмам.

Ешiт емдi кiм фәризә не-дүр ол,
Фәрзлiғi ненiң бiлән болмыш-дүр ол.

Фәрз бәйаны

Айтайым һәр бiрiнiң атын сечә,
Мә'лум олсун жумләсi үчдiн-үчә.

Айтайым һәр бiрiнiң атын сече,
Мә'лум олсун жумлесi үчдiн-үче.

Фәрз ушал-дүр Хәқ бүйүрмыш-дүр сәнә,
Һәм пәйуәстә болмыш-дүр хәдис аңа.

Һәм дахы ижма' уммәт иттифақ,
Фәрз теу қылдылар аны бинифақ.

Уажиб бәйаны

Келдiк емдi үшбу уажиб iшiне,
Уажиб ол не бiрлән болды iшi не?

Уажиб ол-дүр аңа айәт бар турур,
Мустәфадын чуқ хәдисләм бар турур.

Мустәфәдин чуқ хәдисләр һәм аңа,
Сөзләниб келди мәкр билә сәңә.

Мүна уажиб тедиләр һәрбір имам,
Лазим олды бұ 'әмәл бәйнул-әнәм.

Суннәт бәйаны

Келдик емди үшбу суннәт халіне,
Мүна суннәт сөзләмәклик қалына.

Суннәт ол-дүр аңа айәт енмәмиш,
Һәм дахы Тәңри аны бұйырмамыш.

Чуқ хәдисләр келди анда улашу,
Фа'илә фәзли сәуабы улашу.

Қылды аны қоймады һәргез Расул,
Қоймады қузматмыш сахиб усул.

Үшбу сәннәтні муәккәд тейдиләр,
Тұтмағанны кибр тәрса тейдиләр.

Бә'зиға суннәт зуайәд ат болур,
Үшбу суннәт қоймағанлар шад болур.

Гәр аны тәрк әйласа йоқ-дүр 'әзаб,
Қылу ерсә фәзли чуқ-дүр бихисаб.

Ол ошал-дүр қылды аны Хәқ Расул,
Қоймады һәм қылды ол сахиб усул.

Мустәхәб бәйаны

Келдүк емди мустәхәбни билмекке,
Һәм аны нетмеклигин сөзлемекке.

Мустәхәб ол-дүр аны қылды Расул,
Йәнә тәрк әйләди ол сахиб усул.

Жумлә 'алимлар мұны дуст көрділер,
Аның үчін атын мустәхәб қойдылар.

Әдәб бәйаны

Келдік емді бұ әдәбнің ішіне,
Қалмасын аның әндишәсіне.

Бұ әдәб хуш көрінүр Ислам ічүн,
Һәм дахы хушнуди 'илам ічүн.

Һәр кіші қылса 'ибадәт биәдәб,
Ол 'әмәлдә йоқ сәуаб ей, дін тәләб.

Йолыны шәйтән урар һәрдем аның,
Ол 'әмәл ешігін ачар хәзрәтінің.

Ей, 'ибадәт қылғучы сақла әдәб,
Уерме елдин фәрз, уажиб, мустәхәб.

Хәләл бәйаны

Кедік емді бұ хәләлны білмекке,
Хукмні ән-дүр бәйән сөзлемекке.

Бұ хәләл әйәт білә болды бәйән,
Чук хәдислер сөзленіб келді 'әйән.

Мубах бәйаны

Келдік емді бұ мубах не-дүр мубах,
Хәк Тә'ала аны қылмыш-дүр мубах.

Қылмақ уә қылмазлық ічрә йоқ гүнаһ,
Бәндәлерге ихтияр қоймыш Иләһ.

Хәрам бәйаны

Бұ хәрамның мә'нісі не-дүр білің,
Хәк хәрам етді-кім андын йығлаң.

Хәк бұйырмамыш аны һәргез бізе,
Сіз хәләл көрмең аны кендүңізе.

Һәр кіші көрсә хәрамны ол хәлал,
Кафир олғай бигуман ол хисәб хал.

Бү дахы болғай 'әзабға ол сәза,
Һеч шәккі йоқ-дүр инансаң бү сөзе.

Мәкрухь бәйаны

Келдік емді үшбу мәкруһ не еміш,
Сөзлиәлі ол хукм һәм не еміш?

Келмеміш айәт, хәдис аңа мәкр,
Қылмыш ол рауи қийас бірлә хәбәр.

Бә'зіләр теді хәрам, мәкруһ йек әст,
Дәр хәлал уә дәр хәрам шәк әст.

Не хәрам тесә болур не худ хәлал,
Қалды билә ихтилаф ічрә мәқал.

Һәр кіші қылса бұл іші насәза,
Әһлі шәр' буйурмамыш-дүр бізе.

Һәр кіші йғланса мұндын йахшырақ,

Мәнһи бәйаны

Келдік емді үшбу мәнһи не еміш,
Кім аны қылса гүнаһы не еміш?

Бә'зілер теді хәрамның мә'нісі,
Мәнһи бірлән бір олуб-дүр екісі.

Бә'зілер теді аны бил сәфа,
Шығатындын мән' қылды Мустәфа.

Аның үчүн ол зийан-дүр құллар,
Әһлі та'әт, әһлі Ислам елләрә.

Бид'әт бәйаны

Келдік емді үшбу бид'әт билгелі,
Бид'әтнің хукмі не-дүр сөзләйелі.

Бид'әт ол-дүр кім өзіндин сөзләмиш,
Һәргез имамлар аны бүйүрмамыш.

Не шәри'әтде аңа рухсәт-дүр ол,
Не хәдис бірлән аңа айәт-дүр ол.

Тәубә қылмақ сен бұ ішдін йахшырақ,
Һәр нечә болса хәйр андын йырақ.

Чунке мұны кендүсінден башлады,
Ол имамлар қылмадық іш ішледі.

Мұны бид'әт теді ұлұғлар бізе,
Йә'ни кім бұныңтек ішлер насәза.

Бұ шәри'әт он бірі келді бәйан,
Он бірі он хукмде-дүр 'әйан.

Мұны зәбт әйләб көңілде сақлағыл,
Хукмі бірлән Хәқ йолыны хақлағыл.

Бұ фәслде шәр' Исламны әйур,
Дін ічінде йолымыз не көндірір.

Бұ шәри'әт ічрә Ислам нече-дүр,
Ғафил олма дін иман сача-дүр.

Шәр' Ислам он екі-дүр теділер,
Һәр біріне білу бір ат қойдылар.

Әууел ол Аллаһны билмек бұ турар,
Жумлә мәхлуқларны Халиқ ол турар.

Сөзлемеклік ол кәлиме тіл илә,
Болур Ислам фәйдәсі аның билә.

Екілінчі йеті әндам йумақ ол,
Бұ мұсылманлықда ары болмақ ол.

Үчілінчі беш нәмазны өдемек,
Бұ мұсылманлықлы йахшы сақламақ.

Төртілінчі бермек ол малдын зәкәт,
Үшбу Ислам халі-дүр зул-хәйат.

Бешленчі рузә маһ-е сийам,
Бұ мұсылманлық башы-дүр біл тәмам.

Алтыланчы һәр кіші кім хәж қыла,
Ол Расулның рәузәсіне һәм бола.

Бұ мұсылманлықны танымақ-дүр ол,
Нұсхәсіні көңліне йазмақ-дүр ол.

Йетіленчі ол жинабәт ғүсли-дүр,
Бұ әриғлық дін иман әсли-дүр.

Секізінчі ғазилық-дүр біл һәман,
Нұсрәт Ислам ерур білу бәйан.

Тоқұзынчы йығланмақ әз нәһи,
Ол турур кім жумлә Ислам әңһи.

Онұнчы нәфс әдәбін сақламақ,
Ол турур Ислам дінні құтламақ.

Он бірінчі әмр мә'руф сөзлемек,
Үшбу-дүр кім дін иман ізлемек.

Он екінчі ахиретнің қорқусы,
Ол турур нур иман сәрмайәсі.

Он екі Ислам шәри'әт бұ турур,
Ол биза'әт 'илм Ислам бұ турур.

Білмесең Ислам шәри'әт йолыны,
Не білесін ол тәриқат хәліні?!

Бү хәқиқәт мулкнi елге алан,
Ол шәри'әт һәм тәриқат йол йуран.

Фәрз, уажиб бү қәдәр келдi тiле,
Аның билә адами йолын биле.

Емдi кел су хукмнi һәм тыңлағыл,
Декмесiнден бiр нишани аңлағыл.

Адамның ариғлығы бү су биле,
Су ариғ болмаса Адәм не қыла.

ОНЫНЧЫ БАБ ХӘУЗНИҢ ХУКМЛЕРІ БӘЙАНЫНДА

Бәбун 'ашир кім қыла хәузі бәйан,
Һәм күдүғлар хукміні едем 'әйан.

Ол деңіз ариғ суы йахуд мәкр,
Қар, йағмур не кім ол көкдін йағар.

Жумләсінің ады мутләк су болур,
Гәр ғусл, гәр худ тәһарәт кім қылуғ?

Иллә ол хәузнің тақы біл хукміні,
Білібан суранлара қыл хукміні.

Хәуз әкбәр, хәуз әсғар жумлә йат,
Хәуз ічинде сөзленен бұ екі ат.

Хәуз әкбәр он ічинде он болур,
Гәр мүдәууәр болса қырық аршын болур.

Бә'зілер һәм отұз алты теділер,
Бә'зілер қырық секіз теб айдылар.

Мұндын ексук болса болур ол сиғар,
Ол суға түшсе нәжс мурдар қылар.

Гәр нәжасәт түшсе хәуз әкбәрә,
Қыл тәһарәт йоқ зийан біл ол ерә.

Гәр көрінүрсе нәжасәт суз укуш,пак
Гәр көрінмесе нәжасәт пак тутуш.

Азиурса реңі суның йа мәза,
Ол суға қылмақ тәһарәт насәза.

Йә'ни болса үч сифәтнің бірісі,
Су нәжіс болса бұ үчдән бірісі.

Қылма ол судан тәһарәт йа ғусл,
Чун нәжісдін бұ әсәр болды уәсл.

Екі аршун болса суның кеңлығы,
Һәм ұзун болса нече ұзунлығы.

Йығмышында он ішінде болғу он,
Хәуз әкбәр хумі үзрә болғұлун.

Ол ариғдын гәр ариғ болса 'әмәл,
Біл ариғ-дүр қылса әмма һәр 'әмәл.

Гәр нәжасәт түшсе болұр ихтилаф,
Кемі ариғ теді кім мурдар хилаф.

Шул нәжасәт йатқаны ер хәулідін,
Ол йырақ ет бұ зәрурәт қаулыдын.

Бұ риуайәтні оқуды мултәқад,
Халыңы ішкә бүйүр сөзлеме қат.

Мустәфа шәр'інде болғыл мустәқим,
Чун керексе дін сират мустәқим.

Қиуға еті нәрсе түшсе аның хукмлері

Бұ фәслде суы мәкруһ он бәйан,
Келді рәушан гәр оқұрса инс-жан.

Еті нәрсе суны мәкруһ ол бізе,
Әбу Хәнифә ол имам қаулы үзе.

Сычқан, қарға, четүк, тауфик, йылан,
Келте түмшық, қилу құшлар жумле йан.

Бұ фәслде еті нәсне өлміші,
Ол құзұғ хукмінде не сөзлеміш.

Еті нәсне ол құзұғқа кім түшер,
Йа бұзұлар йа тақы ол кім шишар.

Жумлесін тартғайлар ол суның тәмам,
Үч кече-күндүз нәмаз қайтар улам.

Қарлығач, сырча, сычқан, четүк,
Бірі сары, келте бірі йаз чекүк.

Гәр күзүғдын тірі чықса йоқ зийан,
Қайусы болса бұлардын ей, фәлан.

Гәр бұзұлмаз йәне шешмәр ол білің,
Бір кече-күндүз нәмаз қайра қылың.

Нәм дахы төкүң йыкрма су қауа,
Ихтийаты он қауа су масиуа.

Қиуға қан тамса йа хәмр түшсе аның хукмі

Бұ фәслде білдірер қан тамшын,
Ол күзүғ ічре хәмрнің һәм ішін.

Гәр түшер болса күзүғқа кәтре қан,
Йа бәул йа худ хәмр болса һәман.

Жумле мурдар ол күзүғда су ке бар,
Теді бізге дін имамы ихтийар.

Етті жануар қиуғқа түшсе аның хукмі

Бұ фәслде йәне етті нәсне бар,
Хукмін әйләр гәр күзүғға ол түшер.

Етті жануар йәне күзүғға түшер,
Йа бұзүлүр йа тақы ол кім шишар.

Жумле ол күзүғ суын чекмек тәмам,
Қыра қыл үч күн нәмаз дәр иһтимам.

Йа бұзұлмаз йа тақы ол шишмегей,
Кече-күндүз дін нәмз һәм ашамағай.

Түккей ол күзүғ суын қырық делу,
Теді бізге дін имамы ол үлү.

Нәзм илән бұ һәм бәйан болсүн тақы,
Жумле Хәқдін илгері-дүр дін тақы.

Бірі урдәк, бірі қарға, бірі чай,
Бірі тушқан, бірі қаз чқырқ һәмай.

Гәр чықар болса тірік мұнлар ариғ,
Ол құзұғның суыны терлер ариғ.

Етті жануар қиуға түшсе нәжис етер

Бұ фәслде етті нәсне ол тақы,
Құзұғ ічре олса кел хукмін оқы.

Йәне ол етті нәрсе не турур,
Ол құзұғ ічре түшүб мұнлар олур.

Гәр болар шишнәсунлер гәр шишмәсун,
Тартғай андын жумле суның барсын.

Едім емді мұны һәм бір нәзәр илә,
Баша тарар һәр бір ішлер 'әзм илә.

Бірі адәм, бірі қой, ешәк, қатыр,
Бірі ат, бірі құлан, бірі сығыр.

Бұ фәслде йәне келді ол етті,
Мә'лум олды хукм илә кәйфийәті.

Етті түрлүк йәне ол жануар ке бар,
Түшсе мурдар құзұғ ічре біл, ей, йар.

Гәр тірік чықсунлар әмма гәр өлүк,
Иеді бізге мишуа-е әһлі сулук.

Нәзм илән келсүн бұ етті жүмле йат,
Жүмле етті болса болар сәб'ийат.

Су'ләб сәнде 'әзнәфәрсәк лабы,
Бірі жунб, бірі кәлб, бірі кібі.

Қиуның суын не қадәр төкмәк бәйаны

Бұ фәслде кім құзұғ суын түкер,
Хукмі нетәк болур ол мә'лум етер.

Гәр түкер болса күзүғның суыны,
Әуелінде ол нәжасыт 'әйини.

Соңра сынча қыл һәрбір қауа,
Нече болұр төкмишінче ей, уйа.

Һәм күзүғға бұ хукм болса 'әйан,
Чәк хисаб бірлә қауаны дәр 'әйан.

Гәр чықар болса күзүғдын су рәуан,
Болұр аның ариғлығы дәр гуман.

Йүз еккі, йүз йа тақы үч йүз қауа,
Ол күзүғ миқдарына бақ, ей, уйа.

Нече миқдар су күзүғ ічинде бар,
Ол хисаб бірлә чекіб суны түкер.

Бұ қийас бірге болұр күзүғ ары,
Чун рәуан-дүр ол күзүғ чешмелері.

Чекібан түкенмекке йоқ и'тибар,
Теді буйла сахиб ихтийар.

Гәр түкенсе суны күзүғдын чекіб,
Йа қауаға йа ыдышка йіб тақыб.

Йіб ариғ ыдыш ариғ адәм ариғ,
Күзүғның суын төкүб олтур фариғ.

Бұ шәри'әт хукмі заһир бұ илә-дүр,
Батинын Аллаһдин өзге кім білүр?

Батинын Аллаһдин өзге білмеді,
Һәркім ол 'илм ләдунни білмеді.

Сүтке нәжасәт түшсе хукмі не-дүр?

Бұ фәслде хукм нәжасәт білдірер,
Сүтке, йоғұртқа ол уақи' болұр.

Қой сағарда сүтке түшсе бішклі,
Үчке йетсеболұр аның мүшкилі.

Тірік көтерсе пердесі бұзылмадын,
Сүт реңі һәм тағир болмадын.

Келмиш ол хукм үзе рауи кул,
Ічсе бұ сүтні хәләл нұқсан декүл.

Екі болса сүт ічинде йоқ зийан,
Хукмі заһир келді мұның дәр 'әйан.

Үч әгәр болса болұр 'әйн нәжс,
Қалмады сүтте ариғлық бақи бәс.

Ол хәләл жануар тәнідін құрт өтер,
Құртлары жәнбуш қылыб ерге енер.

Тіркі һәм өлүкі пак-дүр һәман,
Һәр тә'ам ічре түшерсе йоқ зийан.

Кәр тигер болса йоғұртқа ит келіб,
Текміші ит ағзыны атығыл алыб.

Болғатұбан ол йоғұртлар тамуры,
Азрылұбан сулары кетсе ары.

Қалмышында ол йоғұрт сусыз қой,
Ұйұб атса гәр йығламаса сой.

Үшбу сурәт үзре болса хукмі пак,
Гәр сағұқ болса болур хукмі напак.

Майға ит тексе аның хукмі

Бұ фәслде кім қылұр йағ хакміні,
Білдірер нетмек керек-дүр 'илміні.

Йағға ит тексе аны нетмек керек,
Нетәк әйләб аны пак етмек керек.

Үч йолы йағ бірлә суны қайнатып,
Йағны суға суны йағға жәм' етіб.

Бір зәман қойғай бұ суны йағ илә,
Йағ судан суны йағдын азрилә.
Төкке ол һәрбір йуарда суны пак,
Су чықар ол йағ ічінде аула пак.

Үч йолы ол біле қылса арынұр,
Арылықдын ары иман көрүнүр.

Хоһ мискин, хоһ еркін-дүр бізе,
Ол Әбу Йусуф имам қаулы үзе.

Жамид хулы бірлән алалар,
Ол нәжасәтдін әсәр қоймайлар.

Қалғаны болғай ариғ ол иттийақ,
Һәм 'әмәл қылса болұбан йахшырақ.

Ет нәжис болса не рәуишче пак болұр?

Бұ фәсл ічре кім ет мурдар болұр,
Білкіл аны нетмек илән арынұр.

Ит нәжис болса аны нетмек керек,
Ненің илән аны пак етмек керек?

Үч йолы үч қазан үзре қайнатұб,
Етти пак йуғай нәжис суны атыб.

Мұның илән шәр' аны айтұр хәлал,
Текме сөзге бір бақыб болма мәлал.

Хәлму мәтбух ғәйр мәтбух болса бір,
Қайнамақлықның ічінде хумкі бір.

Нәжасәт ғәлизә уә хәфифә бәйаны

Бұ фәслде ол нәжасәтләр ке бар,
Хукмін айтур жумлесінің біл, ей, йар.

Әууәл аты енмаз қошың сыңламшы,
Біл нәжасәт дер хәфифә, ей, кіші.

Еті енүр күшларың болса нече,
Пак ерүр сыңламшы үчдін үче.

Иллә тауық һәм бат әһлі дигәр,
Мүнлары сахиб ғәлиз терләр мәгәр.

Еті енмәз хәйуанның бәулі тәмам,
Ермиш ол жәмле ғәлиз һәм хәрам.

Еті енүр хәйуанның бәулі хәфиф,
Ол ғәлизәдін мұның бәулі хәфиф.

Гәр ғәлиздін қәдәр дәрһәмче болүр,
Йоқ рәуа нәмаз аныңилә кім қылүр.

Ол нәжасәт кім хәфифә теділер,
И'тибар төртден біріне қылдылар.

Гәр бойың гәр бірінің төртден бірі,
Ол нәжасәтға уәсл олса ары.

Ила болса арзуқында жоқ зийан,
Болса укуш бұ нәмаз батил һәман.

Һәр нәжасәт кім ғәлизә 'әйн-дүр,
Біл аны йумақ фәризә 'әйн-дүр.

Илә кім тун кийб жоқ-дүр нәмаз,
Һәр нәмаз ташында кима ихтираз.

Мустә'мәл суның хукмләрі

Бұ фәслде суларның мустә'мәлі,
Айтайым хукмін аның не-дүр халі.

Кел, ешит, мустә'мәлнің бил хукміні,
Мә'лум әйләб сұрсалар қыл хукміні.

Кім тофрақ ічүн ол абдәст қылұр,
Сулар ол ағзалардын төкүлұр.

Ол суның аты болұр мустә'мәләт,
Ол Хәнифә қаулыда муфлизат.

Ол Мухәммәд мұны айтұр таһирә,
Олке заһирдін келұр біл заһирә

11-НЧІ БАБ ТӘҺАРӘТ ХАНӘҒӘ КІРМЕК ӘДЕБЛЕРІ

Бәбун хәди 'әшәрә келді дәрхәлә,
Ол хәлә әдәбінің хукмін қыла.

Хәқ Расул хушнудлұғұнқылсаң тәләб,
Кел тәһарәтдә ешіт не-дүр әдәб.

Білмішімче айдалым һәр біріні,
Ады бірлән һәрбірінің біріні.

Сағ азақ бірлән қәдәм бас ілгері,
Мустәрәхға кірмішінде ічкері.

Күн, ай, қиблә тәрафынға тақы,
Йүз ұрма арқа уерме муттәқи.

Һәм дахы дүние сөзін сөзләме баз,
Уафиқ олғыл халіңа, ей, дилнәуаз.

Құб тәнәхнух бірлә ерге ұр азақ,
Қалмасын бақи нишан көңлүңе бақ.

Құбғыл андын ол тәһарәт еріңе,
Олтыр әдиб суны алғыл қолыңа.

Сол елің бірлән әдиб бармақ ұчы,
Екісі бұнда олұб сылсұн күчі.

Йә'ни уста бәнсәрің бірге ұрұрб,
Мәқ'әдіңні хунсәрің сүргей келіб.

Сол азақны чықар үйдін құпұб,
Мәшғұл олғыл ешіңе 'әурәт йабуб.

Болса әйу һәм ханқа гәр мәзар,
Ғафил олма бұ әдәбдін зинһар.

Кірмишиңде сағ азақ чықмышыңда сол,
Ол ұлұғлар көрсәтiб-дүр бұ илә йол.

Қыл тәһарәт олтүрүб қиблә йаңа,
Башың ачғыл үстүңе рәхмәт йаға.

Екі рәкә'әт соңра сынча қыл нәмаз,
Хажәтиң 'әрз әйләбан қылғыл нийаз.

Та'әтиң қылғай қабул Аллаһ сенің,
Мустәфа теді мұны шәксiз бiлiң.

12-НЧІ БАБ ТӘҺАРӘТ БӘЙАНЫНДА

Бәбун сәни 'әшәрә келді дәр узу,
Нече-дүр мә'лум едәр фәрз узу.

Төрт фәризе бұ узуда ей, кәмал,
Әйләді бізге фәризе Зул-жәлал.

Әууәл олкім йүз йумақ хәдіндін,
Екіләнчі ел йумақ тірсәкідін.

Үчүләнчі мәсх руб' башыға тәмам,
Төртиләнчі йу азақны уәс-сәлам.

Тәһарәт суннәтләрі бәйанында

Бұ фәслде келді йунуғ суннәті,
Артар андын екі дүнийә дәуләті.

Йунуғ ічре суннәті оқ, ей сәфа,
Теді бізге дін изесі Мустәфа.

Йумақ әууәл екі елкін ибдита,
Сөзлемегіл тил біле нам Хұда.

Мәзмәзә мисуак һәм ушмәк қулақ,
Һәм сақал тәхлил су бұрнына алмақ.

Һәм тақы мәсх әйлемек баш қамұғын,
Гәр тұтарсын ол Расулның бұйрұғун.

Һәм тақы йумақ ұчар ағхалары,
Үч кесек-дүр суннәт истинжалары.

Тәһарәт мустәхәбләрі бәйанында

Бұ фәслде мустәхәб аула бәйан,
Ей, рәсиде, чунрәсиде дәр жәуан.

Мустәхәб йумақлық әууәл сағ йаныдын,
Һәм тақы мәсх әйлемек баш қамұғын.

Нийэт етмек һәм мойун мәсхін тәмам,
Һәм ду'а қылмақ йунурда уәс-сәлам.

Бә'зилер мұны тәзу' теділер,
Бә'зилер суннәт ерінде көрділер.

Тәһарәт мәкрүһләрі бәйанында

Бұ фәслде хукм кәраһийәт билдерер,
Шәр' Ислам діне рәғбәт қылдырар.

Сол елің бірлән ағзына һәм бұрұн,
Бил тұтар андын кәраһийәт орұн.

Һәм тақы қылмақ нәзәр 'әурәтіне,
Мустәрәхда сөзлемек өз уәқтіне.

Һәм тақы ұрмақ қати' суны йүзе,
Силмек ол бармақларұны йер үзе.

Тәһарәт не нәрселер бірлә бұзұлұр?

Бұ фәслде нақизат ол узу,
Мә'лум олды шәр' бірлә дубдүзі.

Ол не ерсә екі әндамдін келүр,
Илә билгіл абдәсті батил қылұр.

Қан ерүр һәм сары су құсмақ һәман,
Ағзы толұғ һәм бәул қылмақ һәман.

Ұйұмақ тіке биле усы кетмек,
Бил жунублық һәм беһуш болұб йатмақ.

Һәм ұшақ таш чықмақ ол ғаиз тақы,
Қаһқаһа күлмек йәне, ей, муттәқи.

Бірі мәни, бірі мәзи, бірі уәди,
Жумле абдәст нақиз әйлер дубдүзі.

Не миқдар су бірлә тәһарәт алынур?

Бү фәслде суларың әндәзәсі,
Мә'лум олды кім тәһарәт қыласы.

Қылмақ исраф йунуғ ічре, ей, кіші,
Қылма батил исраф ічре һәр іші.

Һәр іше әндәзе қойды әһлі шәр',
Кемі аның әсл олүб-дүр кемі фәр'.

Ғафил олма дін ічинде муттәқи,
'Илм дін үгрән келіб билсең оқы.

Үч рәтл су бірлә әууәл абдәст қылың,
Һәм ғусл беш рәтл су-дүр білің.

Бір рәтлдин іч тәһарәт әйлә кім,
Бір рәтлдин йүз –йілкәңні йуғыл.

Бір рәтл бірлән азақны йу тәмам,
Беш рәтлдин қыл ғуслны уәс-сәлам.

Секіз олды бұ рәтлнің бәрісі,
Ол узу бірлән ғусылны қыласы.

13-НЧИ БАБ ҒУСЛ НЕЧЕ ЙЕРДЕ УАЖИБ-ДҮР?

Бәбун салис 'әшәрә келді кім білің,
Нече йерде ғусл уажиб-дүр қылың.

Болмағыл сен дін ічре бихәбәр,
Кәр хәбәр истер есең бұ дәр хәбәр.

Үшбу халләр біркезін 'әрз олысар,
Қылмышыңны сәңа Алла сұрысар.

Қылма пенһан бұ шәри'әт ішіні,
Түн-күн қылғыл бұ дін тәшуишіні.

Утанурсаң Хәқдін утан зинһар,
Хәлқ сөзіңе не ужуд и'тибар.

Жәһд илән дін 'илмні үгрән рәуан,
Уасил олсұн хәзрәтә ішің рәуан.

Беш немерсе ғусл уажиб әйләйур,
Бұ шәри'әт хукмі-дүр кім сөзләйур.

Әууәл ол-кім ихтилам болса кіші,
Төшегінде кім көрінсе ухшашы.

Бір тақы болса хатынын илтиқа,
Хоһ әнзал олсұн анда хоһ лиқа.

Йәне бірі дәфиқ шәһуәт болмышы,
Һәм хәйз бірлә нифас көрсә тіші.

Үшбу ішде уажиб анлара,
Ұчы ерге, беші хатунлара.

14-НЧІ БАБ ҒУСЛНЫҢ ФӘРЗІ БӘЙАНЫНДА

Бәбун раби' әшәрә келді, ей, фәлан,
Фәрз нече-дүр ғусл ішінде қыл бәйан.

Үч фәризә ғусл ішінде муттәқи,
Ол үчі мисра' ішінде кел оқы.

Бірі ағыз, бірі бұрұн, бірі тән,
Үшбу үч бірлән тәмам арынур бәдән.

Ғуслның суннәті бәйанында

Бұ фәслде ғусл суннәт келді уш,
Дәуләт аның білді аны қылды хуш.

Бұ ғуслның суннәті беш, ей, кіші,
Суннәт илә қылса йек-дүр һәр іші.

Йумақ әууәл екі ілікін ілкері,
Һәм тақы йумақлық ол әурәтні.

Тән үзе болса нәжасәт кетәре,
Һәм узу әйләб тәһарәт йетурә.

Һәм тақы үч йолы қоймақ су тәне,
Баш сағ икен сол икен үзе йәне.

Ачмақ ол сачларны лазим декүл,
Бұ хукм хатун кішілерге қабул.

Су текүрсе сачларының түбіне,
Йетүшүр ғусл жәнабәт йеріне.

Құры қалса сач ұчында йоқ зийан,
Арынур ғусл жәнабытдін һәман.

Ол иранлар сачларыны шишелер,
Куш, кіндік, бұрұн ішін ушалар.

15-НЧІ БАБ ТӘЙӘММУМ БӘЙАНЫНДА

Бәбун хамис 'әшәрә келді бұ зәрур,
Ол тәйәммум фәрзі не-дүр сулайур.

Төрт фәризә кел тәйәммумде оқы,
Бұ тақы фәрз-дүр һәман Тәңрі хақы.

Нийәт етмек қәсд-е топрақ қылмақ ол,
Ары топырақ йер йүзінде көрмек ол.

Ұрмақ анда ел әйасын йер үзе,
Бір ұрұб екі елін сүрмек йүзе.

Йәне ұрмақ екі елкін тәмам,
Сүрмек ол тірсеклеріндин уәс-сәлам.

Ол нимерселер кім абдәсті бұзар,
Бұ тәйәммумни һәм ол йекдәст бұзар.

Бір тақы болса диуанә йунмағай,
Хазир олса суны елге алмағай.

Йа тақы болса йақын бір мейл аңа,
Біл тәйәммумда рәуа йоқ көр сәңа.

Йә'ни кім су бірлә ол мейлдин йақын,
Су бірлә ағырлағыл Тәңрі хақын.

Төрт мың адым шәр' ічинде болды мейл,
Он ккі мың бір йағач-дүр әсл мейл.

Үчде бірі төрт мың адым келдісе,
Қыл тәйәммум гәр нәмаз уәқт олдыса.

16-НЧЫ БАБ МӘСХ БӘЙАНЫНДА

Бәбун садис 'әшәрә ічінде ол бәйан,
Бұ мәсхнің хукміні сөзлер 'әйан.

Бұ мәсх едүк үзә суннәт ерүр,
Көр нече қаим мәқам фәрз ерүр.

Ол муқим мәсхі бір түн-күн,
Һәм мусафирға болұр үч түн-күн.

Ол хәдәсдін соң мәсх болұр хисаб,
Едікін кезмішіне йоқ-дүр хисаб.

Гәр тешік болса едүкде йа сутәк,
Иләкім үч бармақ ол сығса кічік.

Ол азақ бармақларына и'тибар,
Қылды мұны ол имам ихтиар.

Илә білкім мәсх аңа болмаз рәуа,
Теді бізге бұ сөзі сахиб лиуа.

Бұ едікдін ол едікке санда кулл,
Болса һәм қончда һеч нуқсан декүл.

Жәм' олұр болса нече ыртық кічі,
Бір едікде гәр ұлұғ-дүр гәр кічі.

Би тәкәллуф ол жәуаб-дүр кім берер,
Бұ кічік йыртықларның хукмі турур.

Мұндын азрақ йыртығқа йоқ и'тибар,
Гәр нече көб болса едікде, ей, йар.

Гәр жәрахәт болса а'заларда бір,
Мәсх руәчмәк аның үстіне бір.

Гәр жәнәбәт болсүн ол тән гәр ариғ,
Құртұлыб бір мәсх илән болұр фариғ.

Бағламышда бағ үзре чеккей ол,
Бизәрур болмышда бағын ачқай ол.

Бағ түшсе өткәлмишде бағлағай,
Чекмиші мәсх йәне бір сағлағай.

Мәсх ічинде ер, хатүн хукми бір,
Әһли суннәт қаулы-дүр кім бөйле тер.

Һәр кіші кім мәһәб Ну'ман тұтар,
Үшбу сөздін дәрдине дәрман етер.

Чарәсін билмек керек-дүр іші,
Кімде болса дін уә иман тәшуиші.

Бү хукм ол әһлу суннәт әһлине,
Келді жәннәт әһли жәннәт әһлиие.

17-НЧІ БАБ НӘМАЗ ФӘРЗЛАРЫ БӘЙАНЫНДА

Бәбун саби' 'әшәрә келді дәр сәләуат,
Мә'лум әйлер фәризат уә уажибат.

Талиб олғыл Хәқ йолында, ей, сәфа,
Діне келкіл уммәт олғыл Мустәфа.

Фәрз, уажиб, суннәті аңлағыл,
Шәр' Ислам, дін уә иман йоллағыл.

Чун нәмаз лазим турур қылмақ керек,
Он екі фәрзін тақы білмек керек.

Білмез ерсең фәрз, уажиб, суннәті,
Ол қийамәтде көрерсін мехнәті.

Бұ нәмазға он екі фәрз теділер,
Алтысы йч, алтысы тыш теділер.

Әууелі ариф тәһарәт қалмақ ол,
Йәне ариф йер йүзінде тұрмақ ол.

Ары тон кимек йәне уәқт сақламақ,
Нийәт етмек қибла сәрі йүз қоймақ.

Бірі тәкбир әууәл екінчі қийам,
Үсіленсі бұ қираәт-дүр тәмам.

Төртиленчі руку', бешінчі сужуд,
Алтыланчысы білің ахир қу'уд.

Әууәл ахир он екі болды тәмам,
Алтысы іч, алтысы тыш уәс-сәлам.

Білдің ерсе жумле фәризәтләрі,
Ешіт емді йәне уажибатлары.

Нәмаз уажиблары бәйаныңда

Бұ фәслде ол нәмазның уажибы,
Мә'лум олды шәр' бірлә тәртібі.

Уажиб ол-дүр Фатихә оқысын,
Тә'ин әйләб сүрені зам қыласын.

Әууәл екі рәкә'әт ічре Фатихә,
Оқумақлық уажиб олды, ей, дәда.

Һәм тақы сурә оқымақлық һәман,
Ол екі рәкә'әт ічре, ей, фәлан.

Бірісі тә'дил әркан-дүр білің,
Йә'ни руку', сужуд ічре тұрың.

Һәм отұрмақ орта қә'дә йалғұзын,
Оқумақ ахир тәхийәтті түзін.

Ол уитр ічре қунут уажиб тәмам,
Һәм нәмаздың чықмақ ічүн-дүр сәлам.

Кетүрмек 'йид тәкбирін имам,
Әшкере қылмақ үніні ол имам.

Уш нәмаз ічинде уажиб-дүр оқы,
Білгіл екі рәкә'әт ічре муттәқи.

Бір тақы ақрын оқымақлық имам,
Уйле, екінді ічинде уәс-сәлам.

Үшбу он бір уажибі қылдым бәйан,
Угрәнүб қылсүн 'әмәл пир, жәуан.

Уажибі қылмақ ерінде уажиб ол,
Гәр ұнүтүб қойса сәжде уажиб ол.

Фәрз қылса бұзүлүр білгіл нәмаз,
Хоһ сәһуә, хоһ қәсдә болсүн аз.

Қалса суннәт сәһу сәжде йоқ аңа,
Хоһ сәһуә, хоһ қәсдә бақ мұңа.

Қәсд илә суннәтні үзсә, ей, уйа,
Сен кунәһлік та'әтің әмма рәуа.

Әмма ол-ке қәсд билә уажиб қойар,
Қылмышда жаизыны нуқсан қылұр.

Үнүтү бір қойсаң әгәр уажибі,
Сәһу сәжде болұр аның уажибі.

Сәһу сәжде суратын айдам саңа,
Йадкар мендін аула һәрдәм саңа.

Сәһу тшсе қыл нәмазыңны тәмам,
Һәм тәшәһһуд һәм тәхийәтні һәман.

Бақисын оқұб бітүр әйләб тәмам,
Олкім әууәлдін нечүк ерді кәлам.

Бір сәлам бірлә имамға іш түшер,
Муктәдилер көңліне арам етер.

Мунфәрид болса берер екі сәлам,
Бақисы бірлә бұ һәм әйләр тәмам.

Нәмаз оқымақда суннәт бәйаны

Бұ фәслде келді сунән нәмаз,
Оқы, үгрән, қыл 'әмәл сахиб нийаз.

Кел, ешіт емді нәмазның суннәтін,
Истесең йарын Расулның шәфә'әтін.

Һәр кіші кім тұтса суннәт бамәдад,
Болмағай ол Мустәфадын намурад.

Суннәт ол тәхримәде дирем сәңа,
Текүр екі елкүңі құлағұңа.

Гәр имам болсаң қаттиғ тәкбир көтер,
Һәм сәна бірлән нәмазыңны бітүр.

Бұ «ә'уз», «тәсмиә», «тәмин» йәне,
Еллерін бағламақ ол бір-біріне.

Һәм руку'нің, һәм сужуднің тәкбірі,
Сөзлемеклік арасында тәсбихі.

Һәм қайтмақ ол руку'дін раст куни,
Һәм сужудтін йуқары қалмақ йуны.

Орта олтұрышда тәхийәт тәшәһһуд,
Ахирында хузруту айғыл дуруд.

Йәне білгіл бұ ду'алар бар турур,
Мустәфа шәр'індін ол ихтийар турур.

Оқұмақлық жумлесін суннәт-дүр ол,
Суннәт әһлінің бірі жәннәт-дүр ол.

Нәмаз адаблары бәйанында

Бұ фәслде ол нәмаз адаблары,
Мә'лум олсұн көр нече-дүр анлары.

Бір-бір іш ічре әдәб болса 'әйан,
Рәунақы көрінүр аның біллу бәйан.

Біл әдәбсіз хизмәтә йоқ-дүр кәрәм,
Нече болса хизмәт әһлі мухтәрәм.

Бұ нәмаз Хақ хизмәті-дүр , ей, сәфа,
Бұ нәмаз адабына әйлән уәфа.

Бұ әдәб сәждә ерңә бақмақ ол,
Еснейурде дудағны тұтмақ ол.

Һәм чықармақ йеңлерінден еллері,
Һәм куни тұтмақ ушал баш беллері.

Һәм тақы сәждә қылұрда бұрнына,
Һәм руку' да бақмақ ол тобұқына.

Олтұрырда дізіне қылғай нәзәр,
Масиуаллаһдын аула ол бихәбәр.

Біл фәризе шаһ, уәзир суннәтлері,
Күндекі беш уәқт нәмаз рәкә'әтлері.

Кім бұларны біргейіб қылса 'әмәл,
Ләшкәрі шәйтани басқай дәр мәхәл.

Гәр йурусан дін иман хақлиу,
Йүрүгіл суннәт әдәбни сақлайу.

Үшбу суннәт ол әдәбни тұтмаған,
Ол турур мәнзил мәқамға етмеген.

Мустәфа шәр'інде сабит қәдәм,
Афтаб дәуләтің болғай 'әләм.

Нәмаз фәрзлері бәйанында

Бұ фәслде ол нәмаз фәризат,
Мә'лум олды білің үшбу фәризат.

Ол нәмаз кім тон ічре болұр,
Он йетісі аның ічре фәрз олур.

Екі рәкә'әт таң нәмазы қылынұр,
Төрт тәкә'әт узләк ічре білінұр.

Һәм екінді төрт ерүр ахшамда үч,
Йәси' төрт, уитр уажиб болды үч.

Бұ йігірме рәкә'әт болды екісі,
Бірігіб он йеттіге ол үчісі.

Йә'ни кім он рәкә'әт фәрз турур,
Үч уажиб ол һәман фәрз турур.

Мустәфа шәр'інде бол сабит қәдәм,
Дәуләтін артсұн йәне һәр дәмбә-дәм.

Нәмаз суннәтләрі бәйанында

Бұ фәслде ол нәмазһай-е сунән,
Йоқ турур ғәйрй суннәтдін сөзленен.

Келдік емді суннәті шәрх еткелі,
Мустәфаның йолын ізлеб кеткелі.

Мустәфадын көрүнүр рәунақ бізе,
Сайәсі ексүлмәсүн үстүмізе.

Ол бұйырмыш бізге бұ суннәт қылың,
Ол қийамәтде күбүб шәфә'әт болың.

Он екі рәкә'әт болұр суннәт қамуғ,
Бұ муәккәд-дүр теді бізге ұлуғ.

Екі рәкә'әт таң йарұсы қылынұр,
Алты рәкә'әт узләк ічре қылынұр.

Екі рәкә'әт ахшам ічре болынұр,
Екі рәкә'әт йаси' ічре қылынұр.

Отұз екі болды үчі бірігіп,
Йә'ни фәрз, уажиб, суннәт келіб.

Үгрениб білмезләре айғыл жәуаб,
Білмесен бұ дергілікдін не сәуаб.

Хәк сені бұ дунийаға ізмиш турур,
'Әқл данеш көңлүңе йазмыш турур.

Ари дерлік бірлә жанны сақлағыл,
'Илм та'әт бірлә Хәқни хақлағыл.

Үшбу халләр бір кезін 'әрс олысар,
Қылмыш ішлер жумле йүзге келісәр.

Ар ошал-дүр бола аның іші саф,
Армы болар толса ічі құры лаф.

‘Илм илэн э’ малларың қылғыл тәмиз,
Жәһл илә нәфс атыны қылма семіз.

Мустәфа шәр’інде бол сабит кәдәм,
Дәуләтің пайәнде болсұн дәмбә-дәм.

Нәмаз қазаға қалса қунаһы бәйанында

Бұ фәслде ол қаза ічре қунаһ,
Ештібан әйләң емді жумле «аһ».

Һәр кіші қылса нәмаз бір уәқт қаза,
Болғай ол йетті тамуғда хор сәза.

Һәм анасы бірлә Бәйтуллаһ ічре біл,
Қылмыш ол етмиш зинатек ол ұғұл.

Қала дузәх ічре ол сексен хикаб,
Йахшырақ тыңла мұны көңлүң сұқыб.

Һәр хикабның бірі секен йыл болар,
Кел, ешіт, сексен хикаб нече болар?

Алты мың төрт йүз болар біл бәрісі,
Екі йүз үч мың болар біл бәрісі.

Бір қазаға мұнча йыллар йанса сен,
Не үчүн түн-күн нәмаз қылмайа сен.

Бұ жәһанның әууеліндин ахиры,
Бір са’әт теді бізе дін сәруәрі.

Бір са’әт қылсаң ‘ибадәт не аула,
Кім аула бұ дунийада бақи қала.

Теді бізге сәруәр-е һәр ду жәһан,
Не фәләк урулмыш аңа нәрдбан.

Кім 'ибадәт қылса көрі нур аула,
Дәр қийамәт дузәх андын дур аула.

Хор 'илман ашланұб мәңу қала,
Йатқан ері ол секіз ужмах аула.

Бұ нәмаз-дүр Аллаһның хушнудлығы,
Бұ нәмаз-дүр дін иманның шадлығы.

Бұ нәмаз-дүр дін иман артдуран,
Бұ нәмаз-дүр жумле сичні бітүран.

Бұ нәмаз-дүр ол сиратдын кечүран,
Бұ нәмаз-дүр тәмуғ отын сөндіран.

Бұ нәмаз-дүр көр ічінде ол чирағ,
Бұ нәмаз-дүр ужмах ічре ол пырағ.

Бұ нәмаз-дүр көр ічінде іш аулан,
Бұ нәмаз-дүр бәндәдін йазұқ йулан.

Бұ нәмаз-дүр жумле та'әтләр башы,
Бұ нәмаз-дүр әнбийаларның іші.

Бұ нәмаз-дүр Мункир-Накирге хужжәт ол,
Бұ нәмаз-(дүр) Аллаһ йолында қурбәт ол.

Бұ нәмазның беңзесі йоқ тендеші,
Әслі ол-дүр әслі та'әтләр башы.

Банәмаз ол, банәмаз ол, банәмаз,
Мумин ерсөң олма зинһар бинәмаз.

Бинәмаз-дүр жумле қулларның пәсі,
Бинәмазның йоқ тәнінде арысы.

Бинәмаз-дүр душмән-е Хәк бигуман,
Бинәмаз кафир мунафиқ-дүр һәман.

Бинәмазның йүзі шум-дүр, бойы шум,
Бинәмазның сүхбәті дидари шум.

Бинәмазның елкінде йемен та'әм,
Бинәмазға лә'нәт әйлән мустәдам.

Бинәмаз кәсби хәрам-дүр мутләқа,
Аның ічүн тәсбих йоқ-дүр Хәқа.

Бинәмаз Иблис лә'иннің ләшкәрі,
Ері йоқ-дүр ужмах ічре ічкері.

Бинәмаз күпмақ тілерсе һәр сәбах,
Иблис айтыр: «Купмағыл йоқ-дүр силах».

Йатар Иблис үстіне қанат йабыб,
Башына усар ұрыб 'әқлін алұб.

Күн туғанча аны илә йатурур,
Мәқсуді ол таң нәмазын қалдырар.

Дуния ічре һәрнекім ол зешт турур,
Бинәмазға жумлесі һәм буш турур.

Бинәмазтек болмағай һеч бір нәжәс,
Бір нәжәс дунйа десе ол-дүр нәжәс.

Бинәмаздын жумле фахиш йахшырақ,
Жумле фахиш фәхші андын йахшырақ.

Мумин ерсен Иблисе йол уермегіл,
Бинәмаздын өзіңні айырмағыл.

Дәмбә-дәм Хәқдін йетүшкәй тәуфиқың,
Әулиа болғай рәфиқ мушфиқың.

Мустәфа шәр'інде бол сабит қәдәм,
Дін иман артдра түр дәмбә-дәм.

Қаза нәмазға фәйдә не оқулур бәйанында

Бұ фәслде ол қазаға фәйдә,
Оқы зинһар мұны һәрбір айда.

Һәр кішідә бір нәмаз болса қаза,
Тәубә қылса сонрадын құлса риза.

Ол қазаға бұ кәффарәт-дүр білін,
Болмаса көб 'умріңізде бір қылың.

Құбұб ол жум'ә күні бә'д әз нәмаз,
Тикріб төрт рәкә'әт айлаңыз нийаз.

Һәр рәкә'әт ісре Фатихәні бір йолы,
Айәтул-курси уәли он беш оқы.

Соңрасынча суре-е Кәусәрні һәм,
Оқы он беш улашу болсын бешәм.

Үч йолы «Кул йәәйүһәл-кәфирун»,
Үч йолы суре-е Ихлас һәмчинин.

Төртісінде һәм қираәт фәрқы йоқ,
Қаср тул, хәфиә жәһр шәрті йоқ.

Чун сәламдін соң етмиш йолы,
Оқығыл «Әстәғфируллаһ» Хәк қулы.

Хәк қәбіл еткей нәмазың, ей, сәфа,
Шәфкәтдін рузи қылғай Мустәфа.

Чун тақы етмиш йолы бер Мустәфа,
Сәләуат салли 'әлә, ей, дел-е сәфа.

Бұ хәдис-дүр Мустәфаның еміші,
Чәһарйарның һәм риуайәт қылмышы.

18-НЧИ БАБ АЛТҰН, КҮМҮШ ЗӘКӘТІ БӘЙАНЫНДА

Бәбін самин 'әшәрә ічре ол зәкәт,
Мә'лум олды һәр ну'де кәиснат.

Екі йүз нуқрә дирәмдін беш дирәм,
Болса бергей сахиб лутф кәрәм.

Артса ол фәзлі ічінде йоқ зәкәт,
Қырық дирәм болғунча сахиб хәйат.

Қырық дирәм болса мәкр ол бір дирәм,
Кечсе йыл аның үзе, ей, мухтәрәм.

Йа йықырма болса мисқал алтұны,
Йарым алтұн-дүр зәкәті біл аны.

Теуе зәкәті бәйанында

Бү фәслде ол зәкәтул-әбәл,
Мә'лум әйлер хукм не-дүр әслі біл.

Беш теуедін бір қойын болұр зәкәт,
Онға екі, он бешке үч қой нәжат.

Гәр йігірме болса төрт қойын болұр,
Ол йігірме бешдін бір турам келұр.

Отұз алты болса гәр екі йашар,
Уер илә қырық алты болса үч йашар.

Еллік алты болса төрт йашар тіші,
Жәға бер алтмыш бірінде, ей, кіші.

Алтмыш алты болса беш йашар берің,
Етміш алтыда екі-дүр ол білің.

Болса тоқсан бір екі ұчар йашар,
Төртке кірміш теуеден йатшылар.

Олке тоқсан бірдин ол не кім өтер,
Йүз йығырмаға кифайәт ол тұтар.

Йүз йыгырмадын зиадә болса гәр,
Түт хисаб йәне бешіндін сәр бесәр.

Сығыр зәкәті бәйанында

Бү фәслде ол зәкәтул-бәқәр,
Мә'лум олсун хукмі аның сәр бесәр.

Уер отүз болса сығырдын бір тана,
Қырыққа етсе бір мусиннә уер сәна..

Болса алтмыш йарар екі ол тәби',
Етмиш олса бір мәснә бір тәби'.

Екі мәснә болур бил сексене,
Үч тәби' болур тәмам ол тоқсана.

Соңра андын һәр отүзға бір тәби',
Артмышынча уер зәкәт, ей, мустәмә'.

Қой зәкәті бәйанында

Бү фәслде ол зәкәтул-ғәнәм,
Мә'лум олды бизге, ей, сахиб кәрәм.

Қырық қойындын бір қойын болур зәкәт,
Кечсе ол мал йыл үзе сахиб хәйуат.

Гәр зиадә болса бү қырықдын өте,
Йүз йігірге кифайәт ол тұта.

Болмышында йүз йігірге бір тақы,
Екі қойын уер зәкәт, ей, муттәқи.

Бү кифайәт-дүр екі йүзге текі,
Екі йүз олса уер үч, ей, дін бекі.

Төрт йүзге текі бү үч бірлә йүрүр,
Андын соңра һәр йүзе бір қойын уерер.

Қозы оғлан анасы бірлән хисаб,
Ол зәкәт ічінде, ей, сахиб хәйуат.

Нече турам йа бұзағу йа қозы,
Болса мұнлар зәкәт йоқ дубәдзі.

Анасы бірлән қатыш болса қара,
Азрұлұб болса зәкәт нисаб уере.

Ат зәкәті бәйанында

Бұ фәслде ол зәкәтул-хәйл,
Мә'лум олды уерілер дунса хәул.

Атлар олса сайма еркек, тіші,
Текме біріге бір алтұн, ей, кіші.

Йа қимәт қылғайлар аны һәрбірі,
'Ушрның руб'і зәкәт болұр ары.

Еркек атлар сайма олса нече,
Тер мә'зим йоқ зәкәт үчдін-үче.

Тіші болса бір риуайәт уар мәгәр,
Йалғұзын Әбу Хәнифәдін хәбәр.

Анлар айтуркім зәкәт йоқ бұ үчә,
Ат, ешәк һәм ол қатыр болса нече.

Гәр тижарәт ниәтіге сақлағай,
Ей күмүш, алтұн үзе қимәтлегей.

Қимәтінде Тәңрі малын уерелер,
Тәңрі малын уеріб ужмах аллар.

Гәр 'әуамил йа хәуамил болса еміш,
Ол иесі елкідін отлар еміш.

Нече болса мұнлара йоқ-дүр зәкәт,
Чун болар тәклиф илән тұтмыш хәйат.

Ол зәкәт уеркучі уергей әусатын,
Тузлегей фәзлилә аның қимәтін.

Түзлегенде әусатын бергей зәкәт,
Ол зәкәт уергучілер оттын нижат.

Зәкәт сәрф оланлар бәйанында

Бү фәслде ол зәкәт мәсрәфлері,
Кіме уермік-дүр шәр' бйүрүклары.

Зәкәт уермек кімге болұр біл рәуа,
Дәриш, мискин һәм фәқир бинәуа.

Йа мәкатиб йа болғұлұғ йол ары,
Түшсе айру кендү малындын ары.

Жумлесінке ол рәуа һәм біріне,
Уере білсе йетішүр ол еріне.

Йоқ зәкәт ата-анаға иттифақ,
Ұғыл ұғлы һәр нече болса йырақ.

Һәм атаның ол атасы бар нече,
Ол атасындын өтер үчдін-үче.

Ол қарындашқа зәкәті кім уере,
Болса дәруиш ол мәкәр жаиз аула.

19-НЧЫ РУЗӘ БӘЙАНЫНДА

Бәбун таси' әшәрә ічинде рузә бил,
Мә'лум олды хукм фәрз һәм нәфл.

Рузә ол-дүр нийәт еткей тил билә,
Һәм тақы сиддик иләйе көңил билә.

Емек-ічмек ол жима'дын йығылна,
Мухкәм аула кулл екі йолына.

Тышқарыдын ічкеріке неки уар,
Дахил олса кулл ол рузәні бұзар.

Ол мәгәс, пәшшә, сәкак, герд, ғубар,
Кірсе ағыз, бұрнына би ихтийар.

Бұзмағай ол рузәні, ей, дел сәфа,
Әһлідін көргізді йол биле уәфа.

Бизәрурәт кіші кім қан алдырар,
Һеч керекмес зиан, ей хас 'ам.

Чайнаса фаш ұғлана етмек мәкәр,
Рузә мәкруһ би зәрурәт кім қылар.

Гәр тә'ам йесе үнүтыб һәр кіші,
Болды мейман Тәһрісіға ол кіші.

Рузәға нұқсаны йоқ билгіл мұны,
Рузәні сақламақлық-дүр куни.

Рузәде қәсд бірлә кім йесе тә'ам,
Йа мәжами' болса күндүз хас, 'ам.

Ол йәкин азад қыла бір бәндәні,
Йа тойдыра алтмыш үч әфкәндәні.

Йа улашу екі ай рузә тұта,
Бір күні қылғай қаза бә'д әз ута.

Рузә гәр болса фәризә йн нәфл,
Йа тақы рузә мә'ин илә бил.

Нийәти кече керек күндүз тақы,
Бол зәуалдын илгері, ей, муттәқи.

Бір тақы кім нәзр мутлақ ол өтер,
Йа кәффарәт йа қаза олкім тұтар.

Нийәти күндүз рәуа йоқ қылсалар,
Мустәфаның шәр'і биле сұрсалар.

Күндүзін болмаз рәуа бил анларның.

Рузә емек кімләре ермиш рәуа,
Угрениб қылсүн тақы хажәт рәуа.

Шәйх фәни уә мусафир әул-мәриз,
'Атиш, рази' уә нифас уәл-хәйз.

20-НЧІ БАБ СӘДӘҚӘ-Е ФИТРӘ БӘЙАНЫНДА

Бәбун 'ишринә фитрә-е маһ-е сийам,
Уажиб ол әһлі нисаб үзрә тәмам.

Һәр кіші өз малыны қылса хисаб,
Һәр ну'дін бірігіп болса нисаб.

Хажәт әсліндін олкім тышқа рәуа,
Гәр йанушса бір нисабқа бір кару.

Болұр анда фитрә уажиб шәр'илә,
Ей, мусулман, дерлік әйле шәр'илә.

Ол ұғұл-қыз, қарауаш неки уар,
Жумле саңа болса өзүң ихтийар.

Лазим олды фитрәсін уермек сәңа,
Уермесәң 'аси болұрсын құрық сәңа.

Бұғдай екі, арпа төрт батман уерің,
Рузә тұтыб ол хәқиқәт музд алың.

Уермесәң рузә, нәмаз болмаз рәу,
Аула му'әлләқ ер-көк ара дәр һәу.

Хуш турур ешідікін сұрса бай,
Мустәфаның шәр' бірлән барса пай.

21-НЧІ БАБ ХӘЖ БӘЙАНЫНДА

Бәбун хади 'ишринә ічре, ей, фәлан,
Келді хәж хукмі бәйан эндән бәйан.

Хәж кетүрмек уажиб-дүр білің,
Зад рахил болса әмма кімсенің.

Илә кім болса йарағы барғұчы,
Емек-ічмек базғу қайра келгүче.

Йәне ол йәмин керек барғу йолы,
Хәр Ислам балиғ уә 'ақлі.

Бірігіп бү етті шәрт болса тәмам,
Уажиб олур хәжкетүрмек уәс-сәлам.

Иллә ол хатунлара шәрти секіз,
Мәхрәмі қатында болмақ-дүр етіз.

Уажиб олса бармайын олса кіші,
Кибр, тәрсадын ічінде олмышы.

Һеч ічінде үч фәризә ол білің,
Нийәт әйлеб хәжға ихрам бағлаң.

Бірі чықмақ ол 'әрафат тағына,
Бірі зийарәт әйлемек Хәқ уйіне.

Үшбу үч бірлә болүр ол хәж рәуа,
Қалса бірі үшбу үчдін нарәуа.

Уажибі таш атмақ олдыкім қылың,
Һәм укуф-дүр мәнзилінде ол қылың.

Һәм етті құрла йүгүрмәк-дүр Сәфа,
Бірлә Мәруә арасында қыл уәфа.

Һәм қәср хәлқ әйлемеклік сачларны,
Һәм қайтмышда ол уида' тәуафлары.

Мұнлары уажиб темішлер ол білің,
Һәр 'әмәл болса 'илм бірлә қылың.

'Умрә суннәт теділер білің аны,
Ол етті уфрлмек олды кә'бәні.

Ол фәзиләт йерлерін қылмақ тәуаф,
Қанқы уәқт ічре тілесе бихилаф.

Бір йыл ічре нече көңлі уар ерсе,
Һәр йере қылғай тәуаф ол тілесе.

Мұнлара 'умрә тейу ат қойдылар,
Чун фәзиләт аның ічре көрділер.

Үч ну' олды бұ хәжнің жумлесі,
Фәрз, уажиб, суннәт олды мә'нісі.

Хәж кетүрмек уармышында ілгері,
Теді суннәт аны ол дін сәруәрі.

Йанмышында үч тәуаф қылмақ уажиб,
Уажибі қылмақ йерінде ол уажиб.

Фәрз ушал-дүр кә'бәні қылмақ тәуаф,
Ол тәуафы рукн терлер бихилаф.

Үчүсі шәр'и біле болүр бәйан,
Фәрз, уажиб, суннәті жумле 'әйан.

22-НЧІ БАБ ХӘЙЗ БӘЙАНЫНДА

Бәбун сани 'ишринә ічре бү хәйз,
Фа'тәзил теді Иләһи фил-хәйз.

Кел, хәйз хукмін ешіт сахиб нийаз,
Гәр нечекім шәрт ічре болса аз.

Хәйз ушал-дүр хатун кіші қан көрер,
'Адәті болса нече-анча сұрар.

Азы үч күн әксәрі он күн оқы,
'Адәті мә'руф есе сұрма тақы.

'Адәті болса тәмам қылғай ғусл,
Бә'д әз ан болғай 'ибадәтға усул.

Он күндүз үзре артса йа үч аз,
Һәр нәмазда йунғай ол сахиб нийаз.

Мустәхазә болұр андын артмышы,
Ол ақар баш хукмі тік-дүр, ей, кіші.

Һәр кіші кім келді дін иман тұтар,
Падшаһ әмрін біліб дүрсүн өтер.

Нифас бәйанында

Бү фәслде ол нифас 'илмін ешіт,
'Илмі бірлән дін ічинде кел, іш ет.

Кел, нифас хукмін тақы білгіл 'әйан,
Ешітіб үгрән мұны білу бәйан.

Ол нифас бә'д әз уәладәт қан болұр,
Әксәрі қырық күн ана фәрман болұр.

Азлық ічре бір са'әт-дүр ақмышы,
И'тибар мә'руф 'адәт тұтмышы.

'Адәт күн өтерсе йунмақ керек,
Уәқтлі уәқтінде нәмах қылмақ керк.

Гәр зийадәт болса ол қырықдын аша,
Мустәхазә болұр ол башдын баша.

Қырық күнде әйлегей ары ғусл,
Жуфтине болғай рәуа емді усул.

Қырықдын әууәл сухбәт әйлемек хәрам,
Әйлекім қаны ақар болса мудам.

Һәр кішікім дін иманны сақлайур,
Падшаһ әмріні ештіб тыңлайур.

Ол нифас, хәйзі бил хатұн көрер,
Нече ішдін билгіл аны мән' етер.

Алты ішден алты йерде йғылна,
Ол зәманкім уақиы олғай халіне.

Ештіт емді алты ішің адыны,
Сақлаңызкім кече-күндүз йадыны.

Рузә, хәж, шәуһәр уә Қуран уә нәмаз,
Қылмағай мәсжид ічінде һәм нийаз.

Һәр кішікім шәр' илән әйлер базар,
Фәрс, уажиб үгрениб ол дін түзер.

23-НЧІ БАБ ҒУСЛ БӘЙАНЫНДА

Бәбун салис 'ишринә ічре бұ ғусл,
Болды он үч уәжһ өз жумле хусул.

Кел, ешит жумле ғусл емиш нече,
Ол дахы олсүн бәйан үчдін-үче.

Қалмасүн билмезлере андын гуман,
Дунийада билмезлік ішдін йоқ йаман.

Төрт фәризә тедім олкім не емиш,
Ол мәни һәм дәфиқ шәһуәтда емиш.

Бірі олкім екі хәтнә сатғашыб,
Ғайыб олса йерде башындын ашыб.

Хоһ әнзәл олсүн анда хоһ сәфа,
Лазим олды қылмақ ол ғусла уәфа.

Бірі хәйз, бірі нифас хатұнлара,
Үшбу төртде ғусл уажиб құллара.

Екі уажиб тедім әмма ол турур,
Ол жунб кафиркім иман келтүрүр.

Бірісі олкім өлүк ғусли турур,
Йә'ни бұ һәм уажиб әсли турур.

Төрті суннәт кулл ешит әйдім бәйан,
Ол ғусл мұнда тәмам олсүн 'әйан.

Ғусл жәм'ә ғусл 'йидін бір тақы,
'Әрәфә ихрам күні-дүр, ей, муттәқи.

Үч ғуслны тедім олкім мустәхәб,
Билмезе билдирмек аны мустәхәб.

Кафир ғәйр жунб иман біле,
Келтүрүб иман тәмам діне келе.

Йәне бір ұланкім ол балиғ болур,
Би'әламәт білкім он беш йашайур.

Хукм әйділер андакім балиғ лиға,
Мустәхәб-дүр мүнлара ғусл қыла.

Бір тақы ол-дүр Бәрат кечесі,
Йунмақ олкім мустәхәб-дүр жумлесі.

Үшбу үч ғуслкім шәрх әйледім,
Мислі әхийәт тон тігіб қол бағладым.

Жунб қүйүғқа түшсе аның хукмі бәйанында

Бұ фәслде чahһа түшді бір жунб,
Нейлесүн мискин жунб үзілді йиб.

Йә'ни ол құзұғ мә'инкім қылұр,
Һәм жунбнің мұнда не қылұр?

Йазыда болса жәнабәт һәр кіші,
Бағлады йиб чahһа салды ыдышы.

Йиб үзүлді құзұғға түшді қауа,
Болды іші бұ жунбнің бинәуа.

Чahһа түшді чарәсіз болды жунб,
Ташыра чықды ыдышын елге алыб.

Білмеді өз халы не су халы не,
Қалды сәргәрдан мұның әф'алы не?

Кел, ешіт емді мұға нетмек керек,
Үч қаул-дүр үч хукм етмек керек.

Шәйх 'Әли сөзікім ол садик турур,
Өз кәмал фәзлідін бір сөз әйур.

Үч хуруф бірлә мұны қылсүн бәйан,
Һәр хәрфде бір имам қаулы 'әйан.

Тон нәжәс-дүр артқы күзүҕ тақы,
Бу Хәнифә қаулы-дүр, ей, муттақи.

«Ха» ушал-дүр халлы халында екүсі,
Ер жунб күзүҕ арыҕ тер қазысы.

«Та» таһир-дүр артқы күзүҕ тақы,
Бу Мухәммәд қаулы үзе кел, оқы.

Нахит үч хуруф-дүр шәр' билә,
Үч имам қаулы бәйан қилдын қила.

Дурт хисләтні қылса дәруишлікні кетіер

Бү фәслде ол 'әмәллер көрклүкі,
Мә'лум олды қыл 'әмәл, ей, дін бекі.

Һәр кішіде болса үшбу төрт хисал,
Сақлайур дәруишлікні фи кулл хал.

Ұйқудын сәбәх олмадын күбғыл рәуан,
Мәсжиде кіріб олтырғыл қыл эзан.

Қыл узу уәкт кірмедін фариғ өтер,
Сөзлеме дунийа сөзін бә'д эз отыр.

Мустәфадын текді бізге бү хәбәр,
Ол хәбәр дін сәруәрі сахиб һунәр.

24-НЧІ БАБ СӘФӘР ХУКМИНИ БӘЙАН ЕДӘР

Бәбун раби' ишринә ічре ол сәфәр,
Хукмині мә'лум етер не-дүр хәбәр.

Кел мусафир ол сәфәр хукмін ешит,
Үгрениб билмезлере хукмін айт.

Ғафил олма дін йолында зинһар,
Түшмесүн иманыңа зәррә ғубар.

Һәр кіші кәсд әйлесе үч күн йула,
Йа тақы үч күнлік ол елдин әйла.

Гәр уәтанда, гәр уәтансыз әол йүрер,
Фәркі йоқ жумле сәфәр хукмі болұр.

И'тибар йүриш йағға йа теуе,
Йүрүмез түн-күн уәли билгил уәфа.

Күндүзін йолы йүрер кече йатыб,
Аш йырағ бірлекім андын йол тұтыб.

И'тибар қыш күнлеріге қылдылар,
Йолны он беш йығач теб әйділер.

Бә'зілер һәм он секіз теміш білің,
Бә'зілер үч мәрхәлә қылмыш білің.

Қалды біле ихтилаф қул үзе,
Кел мусафир хукмині айғыл бізе.

Рузәлықда рузәсін йімек рәуа,
Екі рәкә'әт төрт ічүн қылмақ рәуа.

Едүкке үч-кече күн мәсх әйлегей,
Ол муәккәд суннәт ерсе қоймағай.

Гәр иқамәт қылса он беш кече-күн,
Бір мәқамда тұрғаймын теб түн-күн.

Рузә тўтғай һәм нәмаз қылғай тәмам,
Мәсх қылғай кече-күндүз уәс-сәлам.

Ол муқим хукминде болўр шәр' илән,
Дін иман артдыратўр уәр' илән.

Гәр йүрүсе кимсе душманын қуыб,
Йа тақы хажәт ичүн елге киб.

Нече йыллар йүрүсе болмаз сәфәр,
Чун сәфәр ол қәсд ерине му'тәбәр.

Йанмышында келгү йолын қыл хисаб,
Болса ол хәдди сәфәр сахиб хитаб.

Рузәсін ачқай сәфәр қылғай қәср,
Хукм қылды бизге муфти 'әср.

Мустәфа шәр'инде болмаң дәллал,
Дін иманың сенің болсун хәлал.

Мусафирға не нәрселер мубах болўр

Бү фәслдеким сәфәр ичре болўр,
Не мубах-дүр хукмин аның билдирер.

Бү мусафирға нелер олмыш мубах,
Рузә ичре кел, ешит, ей кәм силах.

Емек-ичмек һәм мәжами' дәр нәһар,
Қәср, мәсх едүкде үч күн ихтийар.

Мустәфа шәр'инде болыңлар дәллал,
Түшмегей дін иманыңға зәуал.

Мусафир қонақ болса фәзиләти бәйанында

Бү фәслде ол мусафир хәзмәтин,
Мә'лум әйлер ол муқимлар нетмегин.

Ол йырақдын ким мусафирлар келўр,
Үндемейин кендүси меһман болўр.

Әйле бiл мейман хәк-дүр ол кiшi,
Иззәт илә Тәңрiдiн ол үлүшi.

Әууәлиңде уер сәлам, әусат тә'ам,
Ахырында олтүрүб сүрғыл кәлам.

Кетмишiнде қыл йарағын кече-күн,
Нәр нече болса йолы андын үзүн.

Мустәфадiн бұ хәбәр текдi бiзе,
Әйлеңиз лутф кәрәм мейман үзе.

Қалән-нәби 'әләйһи-сәлам әкрәм:
«Әз-зайфә уә ләу кәнә кәфирун».

Кел мусафирлар тақы нтмек керек,
Нече-күн анда тұрыб кетмек керек.

Халиа үч күндiн артұқ тұрмағай,
Йеу иесi көңлини тәң қылмағай.

Кетмишiнде хәйр илән қалғай ду'а,
Йүз кәрәм бирлә йүзлүқлар йуйа.

Мә'лум етдi мүнлары Хәк Мустәфа,
Ол-дүр нәр ду жәһан әһли сәфа.

Гәр күзетсең дiн илә иман хәқын,
Қоймағыл суннәт әдәбнiң мутлақын.

Йуқламақ әдәблерi бәйанында

Бұ фәслде ол әдәб хуфтән бiлiң,
Йерлү йерiнде аны мухкәм қылың.

Қаулуһу Тә'әлә: «Уә мә әтәкумур-расулу фәхузуһу
Уә мә нәһәкум 'әнһу фәнтәһу» әл-әйатун.

Хәк йолында тiрилгенлер өлмедi,
Ол тiрiклiк жәмле қулға болмады.

Ары йуныб пак тәһарәт бірлә йат,
Сағ йаңақ йатыб йүзүң түзет.

Йә'ни олкім қибләғә болсын йүзің,
Һәм шәһадәт һәм зикр болсүн сөзің.

Үйкү бірлән чун өлүм ермиш қийас,
Бірлік ічре екісі елтүр мә'аш.

Үйкүны көрме өлүмдін сен йырақ,
Һәрнекім мәқсуд өлүм қылғыл йырақ.

Құпмышыңда үйкүдын қылғыл шукр,
Сөзледікі тил ағыз болсүн зикр.

Әйлекім һәрдем тәуази' ол Хәқа,
Хәк кечүргей йазүқүнны мутләқа.

Һәм Мухәммәд Мустәфаға бол мути',
Руз мәхшәрде сәна қылғай шәфи'.

Һәм үлүғларға тақы 'иззәт қылың,
Һәм кечүргей көріб хурмәт қылың.

Үлүғлар Хәк ішіні қылмыш укуш,
Һәм кічіклер болмамыш йазүқға туш.

Үшбу нийәт үзре сен 'иззәт қылың,
Бірге онны, онны йүзге хисаб йолың.

Қаулуһу Тә'ала: «Мән жәә бил-хәсәнәти
Фәләһу 'әшрә әмсәләһә».

Йатмышыңда гәр көрерсің гәр түш,
Қылмағыл аны хикайәт сен укуш.

Һәр кішікім дуст ерүр айғыл аңа,
Ол түшүң тә'бирні айғай сәңа.

Һәм йәне көрсең үйүб мәкруһ түші,
Қылмағыл һәргез хикайәт нахушы.

Үч йолы сол йаныңа бақыб түкүр,
Уфрүлүб үстін йаның астын йатүр.

Үч йолы шәйтән ічүн истиғфар,
Болмағай һеч ол түшиң нуқсаны бар.

Бү хәбәрні бізге берген Хәқ Расул,
Фи'л қаулы екі 'аләмде қабул.

Йолүмызны түзетүб қойды бізе,
Сайәсі ексүлмесүн үстүмізе.

Етти нәрсені ерге көммәк суннәт-дүр

Бү фәслде йазылыб-дүр ол сунән,
Нәзм ічинде бізге ол келді рәушән.

Етти нәсне суннәт олмыш-дүр бізе,
Көммек аны топырақ илә йер үзе.

Тіш, тырнақ, хирқа, хәйз қан, сачы,
Перде-е бәче уә хәтнә фазылы.

Беш нәрсені кесмек суннәт-дүр

Бү фәслде йәне келді ол сунән,
Йоқ туруп ғәйри сунандын сөзләнен,

Беш йәне суннәти туруп келмиш хәбәр,
Жумлесі бү бәйт ічинде мухтәсәр.

Қас нахән, қас шарәб, қас наф,
Хәтнә муйы һәм бәғәл би ихтилпф.

Беш нәрсені қылмақ суннәт-дүр

Бү фәслде беш сунән келді усул,
Қылды аны қыл теді бізге Расул.

Беш тақы суннәт қоймыш-дүр Мустәфа,
Қылмамыш кендү өзі әһлі сәфа.

Қылмады ата-анаға изгулік,
Сұнмады ол қарз бермекке еллік.

Һәм тәһарәт құпмышында үйқұдын,
Һәм эзан һәм қас хәтнә дәр бәдән.

Ол кішікім өзүні мумин білүр,
Фәрз, уажиб, суннәтә рәғбәт қылүр.

Рәғбәтің күндіг-күне ексүлмесүн,
Та'әтің Хәқ йолына кесүлмесүн.

Тәғриқә-тәғриқә әдәбләрi бәйанында

Бұ фәслде йәне келдi ол әдәб,
Тәғриқә-тәғриқә дерлү-дерлү баб.

Сағ елік бірлә тә'амыңны аша,
Ұра түрүб чалмаңны чалғыл баша.

Олтүрүб кигiл йәне тез тоныңны,
Аһәсте сөзле зикре үнүңнi.

Су iчре үч iчiб түрғыл куни,
Бұ әдәб ермиш йақин екмәк йоны.

Уф тейу урма бұ суның йүзүне,
Бақсаң ол суннәт әдәбнiң сөзiне.

Соңрадын Иләһиңе қылғыл шукр,
Сөзледiкi тiл ағыз болсүн зикр.

Гәр күзетсең ол мусылманлық хәқин,
Сақлағыл суннәт әдәбнiң мутлақын.

Тә'ам йейу әхкамыны бәйан едер

Бұ фәслде айтур тә'ам әхкамыны,
Фәрз, суннәт һәм әдәб әрканыны.

Кел, тә'ам йемеклiкiң әхкамына,
Фәоз илә суннәт әдәб әрканына.

Фәрз нече суннәт нече әдәб нече,
Бұ тақы болсұн бәйән үчдін-үче.

Төрт фәризә бір тә'ам йемекде бар,
Ештіб үгрән мұны қыл ихийар.

Бірі хәлал, екінчі ариғ йемек ашы,
Рузи берген Хәқ тейу билмек кіші.

Төртленчі бұ шукр қылмақ һәман,
Шафи'и қаулында билгил бигуман.

Келдік емді бұ тә'ам суннәтіне,
Жан ічінде дін иман қууәтіне.

Суннәт ол-дүр бұ тә'ам ічре билің,
әууәлінде ахырында қол йуың.

«Тәсмие» бірлә тә'ам қылғыл ағаз,
Ахырында қыл шукр, ей делнәуаз.

Кел, ешіт емді тә'ам әдәбіні,
Ол шәри'әт йолының әсбабыны.

Бұ тә'ам йемекде әдәб ол турур,
Ол тә'ам йегүчі суы тез қалдырыр.

Ұшатыб лукмә укушрак чайнамак,
Тышыра бақмай кендү өңіндин йемек.

Ол тә'амкім шәр' үзе йемек керек,
Он екі мәсәлә бұ билмек керек.

Он екі шәрты шәри'әт-дүр бізе,
Бірі аның ихтилафы қул үзе.

25-НЧІ БАБ ҺӘБӘ ӘХКАМЫ БӘЙАНЫНДА

Бәбун хамис 'ишринә ічре ол һәбә,
Етті хәрф-дүр толды хукм мәртәбә.

Гәр бағшласа біріңе бір нәсе,
Пушәйман олүб йәне қайра тилесе.

Ала билүр, ала ыомезмү тақы,
Хукмі аның етті хәрф-дүр кел, оқы.

Етті хәрфнің бірісі гәр анда бар,
Ала билмез қайра аны бил, ей, йар.

«Уә ма мән' әнир-ружу' фил-һәбә»,
Йа сахиби хуруф дәм' хәзәқа».

Болмаса бил бұ хуруфлар бірісі,
Қайра алүр мухтәсәр сөз мә'нісі.

Кел, ешит ол етті хәрфнің адыны,
Сұрғыл андын соңра дін иршадыны.

«Дал», «мим», «'әйн», «хәй», «зе», «қаф», «һи»,
Үгренибан қойма дилден сөзлеһи.

«Дал» - дәләләт-дүр зийадә болмаға,
«Мим» - мәләмәт-дүр екүсі өлмәккә.

«'Әйн» - 'әләмәт-дүр 'әуз аз үкүш,
«Хәй» - тақы болса андын ол тұтыш.

«Зе» - тақы ер-хатүн зәуж болсалар,
Бір-біріндин бәхшиш әйлеб алсалар.

«Қаф» - қәрабәт болса өлкім йа хиші,
«һи» - һәлак олса өлкім бәхшиші.

Етті хәрфдин етті сөз алдық жәуаб,
Бақисын уаллаһи ә'ләм бис-сәуаб.

26-НЧЫ БАБ ХӘЙУАН БҰҒАЗЛАМАҚ ХУКМИ

Бәбун садис 'ишринә ічре, ей, кіші,
Ол зәбаих хукмі-дүр сөзлеміші.

Гәр бұғазланса бұ хәйуан тірісі,
Екі бұғаз кәс сүтуннің бірісі.

Гәр сүтун болса бұғазынның бірі,
Йа бұғаз екі болуб сүтун ірі.

Болғай олкім бұ қаул ічре хәлал,
Ей, хәлал екүчі, қалма дәр мәлал.

Гәр кесілміш болса үчдін екісі,
Қызыл өңеш құры бұғаз ұзасы.

Бұ хәлал-дүр ихтилафы қаул үзе,
Сахиб шәр' худә теді бізе.

Тіш, ағаш қарғұ сірнеклер қамұғы,
Қан ақтды кесді бұғаз муттәқи.

Ол зәрурәт йерлерінде йоқ зийан,
Мәқсуды олкім тамурдын ақса қан.

Еңсесінден гәр бұғазланса қойұн,
Кессе аның жумле мә'руф тамұрын.

Гәр 'узрсіз болса ол мәкруһ аула,
Гәр 'узр болса хәлал ол біл келе.

'Әурәт, ұғлан, жунб, тәрса, жуһуд,
Гәр бұғазласа болар дін бір ружуд.

«Тәсмие» шәртін тәмам білсе әгәр,
Мәзбухы болұр хәлал тәхқиқ хәбәр.

Гәр бұғазларда өтүнсе кіші,
Тіл біле Хәқ зикріні сөзлеміші.

Муминнің Хәқ зикрі-дүр көңлі тәмам,
Қылмайа нуқсан аңа сәһу кәлам.

Гәр пычак болса етік хәддін ашыб,
Чалса хәйуан башны забих кесіб.

Һәм тақы бір «тәсмие» бірле нече,
Өлсә хәйуан бил хәлал үчдін-үче.

Бил тіріклік ел-азақын тепмекі,
Йа кесерде қаны сачраб ақмақы.

Йа тақы құпмақлық ұра түклері,
Йа сүзүлмәк көз иле кірпіклері.

Йа қысылмақ ол икак ағзы иле,
Йа тақы бергей әуаз бұғазы иле.

Бү сифәтләрдин болынса бірісі,
Тесе болур аны хәйуан тірісі.

Гәр түшер болса чүкүрға бір қозы,
Келмез ерсе еліңе аның бұғазы.

Елңи етмиш еріндин санчалар,
Бигуман тіріклік аның тәнінде уар.

Йа аңа ел етмесе нетмек керек,
Таш биле йа оқ биле атмақ керек.

Атмышында «тәсмие» шәрті бүрүн,
Тұтар андын қаны ақса ол үрүн.

Құрт үзер болса қойын бұғазын тәмам,
Қой йатұр болса тірік тән-жан аулам.

Көксидін йа бұғазыдын боғұзласа,
Болур ол мутлақ хәрам һәркім йесе.

«Тәсмие» бірлән ит йесе йа құшы,
Кім му'әййән біркезікке тұтышы.

Тұтса андын өзгені болур хәлал,
Йетсе аны ит мәкәр болур зәлал.

Ит му'әлләм болдығын сәйад билур,
Үчдін-үче йемедін тәслим қылур.

Күш әгәр йер болса ауны йоқ зийан,
Ин-күш ара ихтилаф йоқ бил һәман.

Зикр иле йесе ити йахуд күшы,
Ол пычақ кесмекітік тырнақ, тиші.

Кесүкі бірле қылса ауны ит һәлак,
Бижәрахәт йоқ рәуа аны йемек.

Кәм зикр бірле кезікке оқ атар,
Оқ хәләл жануарлара текіб өтер.

Гәр ұчарда гәр йүрерде кім болұр,
Жумлесі тиб хәләл-дүр мә'тәбәр.

Һәркішікім ау тұтар болса аның,
Гәр рә'иб гәр уәзир гәр султанның.

Ала ол сәйадкім дамлар құрар,
Сәйд келүр дамға түшер би ихтийар.

Таки сәйад кендү елкін тұтмағай,
Бил аны тұтқанлара мулк етмегей.

Чықса ол сәйад елиндін сәйд қачар,
Қуаласа һәм йәне ол сәйді тұтар.

Тұтмышында сәйд әнің болұр йақин,
Үшбу-дүр раһ худә лилмуттәқин.

Гәр дәрәхтдін ашинана дузлайур,
Ол дәрәхтде күш каубін қозлайур.

Ашианә мулк олур сахибына,
Қонса күшлар ол дәрәхт сахибына.

27-НЧІ БАБ ҚУРБАН ХУКМІНІ БӘЙАН ЕДЕР

Бәбун саби' ишринә ічре, ей, фәлан,
Келді қурбан хукмә бізге дәр бәйан.

Гәр нисабға етсе ол жәм' олса мал,
Хажәт әслідін тыш биқил қал.

Уажиб олды аңа қурбан қылмақы,
Йоқса убал-дүр мойұнда қылмақы.

Әйлесекім сәум, саләт, хәж, зәкут,
Қылмаз ерсең діне нуқсан-дүр нийат.

Қойын ечкү қийаса қурбанға йарар,
Ел-азақ тілім қулақы көз көрер.

Көзі көрмез арық, ақсақ нарәуа,
Келмесе музәббих еріңе ол сұрар.

Гәр диуанә болса қотұр йа семіз,
Көрдiлер жаиз аны сахиб тәмиз.

Қойұн, ечкү һәрбірі бірге йарар,
Теуе, сығыр етті кішіге йарар.

Етті үлүш етні чеккейлер тәмам,
Болмасұн қурбан гәдаф бәйнәл-әнам.

Сатсалар бермақға қурбан терсүн,
Дәруишә бергейлер аның барысын.

Йа терісінден аның шал етелер,
Хәлқлар аны еше көче тұтарлар.

Алты айлық қозы қурбарға йарар,
Ечкү бол болса йашға етміш-дүр қарар.

Сығыр олса екі йашында білің,
Теуе беш йашарыны қурбан қылың.

Қурбан еркек, тіші қойдын йахшырақ,
Тіші ечкү һәм теуеден йахшырақ.

Теуеде тіші теуе едіде инақ,
Кім семізні қылса қурбан икрек.

Қозылар ерсе олке қурбан қойлары,
Анасын өлтүр йәне соң анлары.

Қозламақға ол йақин келміш қойын,
Қозыламадын йоқ рәуа аны бұрын.

Мустәхәб қурбанны үч бәхш қылалар,
Екісін дәруишә байға уерерлер.

Біріні сәрф еткей өз әһліне,
Һәм рәуа сәрф етсе аны уйине.

Мустәхәб өз елкі иле қурбан қыла,
Гәр бұғазлай білмесе хазир келе.

Йақмадын қылғай етік пычақны,
Гәр күзетсең би зианлар хәкіні.

Он күні, он бір күні, он екүсі,
Қылалар қурбан рәуа-дүр жумлесі.

Кече ічре гәр бұғазланса білің,
Һеч зәрурәтсіз аны мәкруһ білің.

Бір тақы қырқыб алмақ түклерін,
Сағыб алмақ емчекіндін сүтлерін.

Өлмедін кесмек мойынның мәғзіні,
Теренүрде үзмек ол терісіні.

Һәм етмәк илекінде ол пычақ,
Қибләдін өзге йаңа қоймақ.

Йәне келүб аяқындын сүйремек,
Алла ады бірле һәм етмек-емек.

Жумлесін теміш кәраһийәт бізе,
Ол хукм жумле имам қаулы үзе.

Хәйуанатда нече нәрсені ашамақ хәрам-дүр

Бү фәслде йегү хәйуанда хәрам,
Мә'лум олды нече-дүр билгіл хәрам.

Чун бұғазланды қоұн болды хәлал,
Көр хәрам нече турар бәйнул-хәлал.

Мә'лум олсүн ол муслман кұллара,
«Рәунақул-Ислам» ачылсүн еллере.

Етті нәсне ол хәрам-дүр, кел, ешіт,
Оқумақға мухтәсәр-дүр бү бәйт.

'Әурәт, мә'кәд, мусанә һәм зәкәр,
Бірі хазиә бірі мази бірі зәһр.

Хун мәзбухні темішлер һәр хәрам,
Һәм ғәлизә 'әйн мурдар-дүр тәмам.

Ат етінің кәраһийәти бәйанында

Бү фәслде келді мәкруһ ат еті,
Аның үчүн ермиш ол дін қууәти.

Ат еті мәкруһ хәрамға ол йақын,
Кім Хәнифә қаулының сақла хәқін.

Теді Бу Йусуф Мухәммәд Шафи'и,
Йесе болұр кім хәлал-дүр нафиғи.

Иллә ол ічмекде сүтүн йоқ зийан,
Кім сұрарса бү суалға имтихан.

Ол бұғазланмазда балқы-дүр хәлал,
Һәм чекүртке кім йерсе йоқ мәлал.

Йемек ол йайын етінде йоқ зийан,
Хукм арнаб хукм аңғут дәр һәман.

Мұнларның иллә башы һәр ай үзе,
Әйлекім хәйз, нифас көрүнүр көзе.

Һәм тәмам хәлқәт жүнін йұлса 'әйан,
Йесе аны үч қаулда йоқ зийан.

Йә'ни кім Йа'куб Мухәммәд Шафи'и,
Бү қаулда бірігіб-дүр жами'ы.

Бір нече ішлер ішлесе фақилық кетүрүр

Бү фәслде нече ішлер ішлемек,
Келүр андын дәруиш, фақир уләмәк.

Кел, ешит ни'мәт иесі мулк бай,
Қылмасүн Аллаһ сені малдын жудай.

Уереріндин мал-мулкнің жәм'іні,
Кім қылүр болса бү ішлер жәм'іні.

Уерді бізге бү хәбәрні Мустәфа,
Мустәфа сөзін тұтан көрмез жәфа.

Әууәл олкім қаза хажәтға барар,
Тән бәрәһнә хажәт үзрә олтүрүр.

Бір тақы болса жәнәбәт һәр кіші,
Йунмадын йесе тә'амны ол кіші.

Бірі ата-ана адыны темек,
Һәр йағач бірле тішіні кәулемек.

Бір құзмақ 'әнкәбутнің ауыны,
Ағзы ачық сақламақ су қабыны.

Ешік үстүнде отұрмақлық тақы,
Ойнамақлық йем ічінде су сақы.

Бірі тақы базара барғұ кімкі уар,
Бармыш йолындын қайтғай біл, ей, йар.

Йәне етмек ушақын сор тұтмай,
Сир, пийаз қабұғын отға йақмай.

Кечелерде келмегей өз-өзіне,
Йүрмегей һәм ол ұлұғлар йолына.

Сатғун алмаңыз гәдайлардын тә'ам,
Йемегейлер ол тә'амдын хас, 'ам.

Тікмегейлер тән үзе тонларыны,
Сүрмегей топраға айағ, еллеріні.

Қылмағай бәулі йерінде һәм узу,
Өтмегей уәқт-е нәмаз уәқт-е қузу.

Йайың етек бірле йүзні сүрмегей,
«Уф» тейу йанар чырағ сөндірмегей.

Қозмағай ыдыұшарыны йумадын,
Нәмаздын құпғай дуруд аймадын.

Йәне көп ант ічмек олды бірісі,
Біл йігірме төрт болды бәрісі.

Қылмағай бұ ішлері бай әһлідін,
Қылса болұр ол чығайлар әһлідін.

Байлары дәруиш қылан ол Зул-жәлал,
Аула һәр ишәсіндін бір зәуал.

Он нәрсе көңілге қайғу келтүрер

Бұ фәслде қылса он іші адәм,
Келдін андын жан көңілге фикре гәм.

Хәқ Расулдын келді бізге бұ хәбәр,
Бұ хәбәрдин болма зинһар би хәбәр.

Он нимерсе көңілге гәм келтүрер,
Шадлығыны гәм ічінде олтұрар.

Тыңла емде һәрбірін айдым сәңа,
Йари болса Хәкнің илһамы маңа.

Уратыб кимек ол тиз тоныны,
Тіш бірле кесмек сач-сақылыны.

Һәм йумуртқа қабұғын басмақ кіші,
Сол еллік бірлен тә'ам йемек кіші.

Би'узр қой арасындын өтмегей,
Йалғұзын һәрбір иле йол кетмегей.

Һәм гуристан арасында күлмегей,
Сағ елік бірлен истинжа қылмағай.

Үшбу он нәрсе тұрар ғәм келтүрүр,
Шадлығыны ғәм ічинде олтүрүр.

Білмишінче тұт Расулның сөзіні,
Та білесін 'ам мә'ни йүзіні.

'Илим ічинде хасил олұр һәр мәқам,
Ол мәқамға уасил олмаз текме 'ам.

'Илмдін дін Хәқ бізі айырмасұн,
Хәқні көрмез көзні бізге бермесұн.

Кім тесе «Әмин» раббул-'әләмин,
Йолдаш олғай рәхмәтул-лил'әләмин.

28-НЧІ БАБ ХАТУНЛАР СУХБӘТІНДЕ ӘДӘБ БӘЙАНЫ

Бәбун самин 'ишринә ічре дәр иман,
Ейлейүр рәғбәт әдәбкім ба зәнан.

Билдің ерсе жумле инсанийәті,
Қылмағыл хәйуан сифәтліг сухбәті.

Текме бір қылмыш 'әмәлде бар әдәб,
Кел, муслман бұ әдәбні қыл тәләб.

Түшмесүн ғәфләт білен шәйтәнә йол,
Хәк қатында бар умидлі бәнде бол.

Гәр көңүл сухбәт тилесе ба зәнан,
Елік мәшуәрәт бар болса бәрдәһан.

Соңрасынча ойнамақлық йарашүр,
Бә'д әз ан көксі-көксіне қарашүр.

Сухбәт ічре урма йүзні қибләға,
Ол Расул сухбәті үшбу кәд хұда.

Әууәлінде «тәсмиә» башла ағаз,
Қылмасүн шәйтән ішіңе дәст дераз.

Қыл тәхрик гәрче нәфс болса азад,
Қалмасүн зәужа андын намурад.

Бил йаман-дүр ол мурууәтсіз кіші,
Хаса кім болса әнің қолдашы.

Хәк әдәбсіздін утінмәз демегіл,
Демішімні сен 'әйбке көрмегіл.

Мен үнүтыб білмүшүмні аймасам,
Йа үнатыб білмезімі сұрмасам.

Йарын анда ол суалға не жәуаб,
Бижәуаб болмақ бізе нечүк сәуаб.

Ей, Худайа, ол сәуабыңдын бізі,
'Әрза қылғыл жумле дусті дүбдүзі.

Жима' қайсы түнлерде мустәхәб бәйаны

Бұ фәслде мустәхәб түнлері,
Қылды мә'лум сухбәт ічүн анлары.

Мустәхәб түнлерде жумле, ей, кіші,
Қайсы түн-дүр Мустәфа сөзлеміші.

Жум'ә, пәнчшәнбе һәм душәнбе түн,
Мустәфа сөзлеміші түнлер бұ түн.

Мұндын өзге кечелерде дәст дираз,
Келді бізге ол Расулдын ихтираз.

Мәкруһ олды айның әууәл кечесі,
Жумле кече ахиры һәм йарұсы.

Хәк мубах қылмыш сәңа чун бұ іші,
Сен тақы істе әдәблiк уәрзеші.

Демегiлкім кендүзімден аймышым,
Нәқл кимийәи сә'адәт көрмішім.

Бу һурәйра һәм 'Әли Муртәза,
Иле біле мұнлар хәбәр берді бізе.

Кесме тырнақ гәр жәнабәт болсаң ол,
Һәм рәуа йоқ антға нийәт болсаң ол.

Ол қийамәт болмышында біл сәңа,
Һәрбірі болғай хәсм құрұқ сәңа.

Һәм жәнабәт болсаң ол йеме тә'ам,
Сөзлемегіл Хәк сөзідін һәм кәлам.

Гәр зәрурәт болмышында йоқ зийан,
Йумышында ел ағызны, ей, фәлан.

29-НЧЫ БАБ УӘ'З-НӘСИХӘТ БӘЙАНЫНДА

Бәбун таси' ишринә ічре халиа,
Йазылур уә'з-нәсихәт бил келе.

Кел, ешит, ей дунийа мәнәм тейан,
Дунийа ічүн Аллаһ әмрін тәрк еден.

Йедің ол дунийа дамының қайғұсын,
Сақламадың ахирәтнің намұсын.

Ғәрһ болдың йығмақ алмақ ішіге,
Санмадың һеч не келе теб башыңа.

Дунийа фани бұ'умр йелтек кечер,
Һәр нече йанса чырағ ахир үчар.

Йүрбан Хәкни йаңылдың йолыңа,
Ахирәтні аңламадың халиңә.

Дунийа фәсик фужур етдің үкүш,
Дунийаны тұтсам тейу қылдың тоқұш.

Тапмадың ахир бұ дунийа камны,
Хасил етдің ахирәт бәднамны.

Ғәфләт ічре кечді' умрің тоймадың,
Ол қаранғұ көр йарағын қылмадың.

Бір қаранғұ көр ерүр ічі кұры,
Қачұбан кұртұлмаға йоқ-дүр йері.

Йатасын ол йеу ічінде йалғұзын,
Билмесін кечесін һәм күдүзін.

Не хәбәрләр билүсар сендін кіші,
Не чықару билесін андын башы.

Не ұғұл қыздын сәна йере,
Не қарындаш дуст халиң көре.

Қаласын ә' малларына толғашыб,
Хәйр-шәрр қылмышларыңа ұлғашыб.

Ел-азақ гуаһ олұб келгей сәңа,
Қылмышың ішлеріңні айғай сәңа.

Йәмин олма сән бұ қәһһар қәһрідін,
Ғәрһ болұб ічме дунийа зәһрідін.

Һәр хәләлкім бар есе болұр хисаб,
Уай әгәр болса хәрам қылғұ 'әзаб.

Көкрәйүр отлұғ тәмуғ 'аси көрүб,
Күч илен елтір чекіб қаршү келүб.

'Аси құллар болғай ол отқа сәза,
Ештібан кірмеділер Хәқ сөзе.

Анда пушәйман олмақ әси' қылмайа,
Сәрхалің Хәқдін өзге білмейе.

Бүйле-дүр ахир ешік, ей, бинәуа,
Кечді 'умрің фани дунийа қуа.

Дунийа бірадәр әлфәна куһнә ішің,
Дунийаның 'ақибәті көр түшің.

Чурә бақыб кімсені көрмез көзүң,
Тар ләхәд-дүр тар қәбр-дүр кендүзің.

Бұ үғұл-қыз іші дуст қылмаз мәдәд,
Бұ сүрүғ суал ол йеуде би'әдәд.

'Ақил ерсең ахирәтні істегіл,
Нәфсіңні ғәфләт йолында беклегіл.

Екі камы тұтмағыл әйлер һәлак,
Ічірер ачмаз екен ачы кулак.

Анда бізім халіміз не олысар,
Алдұмызға не келүркім білісер.

Һәр кішінің бір инанчы олмайа,
Күч көрерсе анда фәрийад уермейе.

Би'әкл-дүр дунийада шад ауласын,
Хәрам олұб қазғұдын һәм күлесін.

Иншәаллаһкім аның фәзлі йере,
Фәзлі бірле бізні андын құртара.

Йоқ йесе біздін бізе йоқ-дүр мәдәд,
Сучмәз чәндан ерүркім би'әдәд.

Бізнің ічүн йасаныб-дүр ол Сират,
Тегресі етті тәмуғ олмыш мәдад.

Қылдын інче тиз қылычдын дәр иман,
Үшбу сөз мәзмунына тұтма гуман.

Басмышында таина һәрбін азақ,
Тайғай ол етті тәмуғ түбі йырақ.

Не өле, не тіріле бақи қала,
Гәр инанма, гәр инан тедім сәна.

Жумле Қуранда бізе теміш турур,
Кім муәххидлер мұны тұтмыш турур.

Қаулуһу Тә'әлә: «Уә йәтәжәннәбуһәл-әшқалләзи
йәслән-нәрәл-кубра суммә лә йәмуту фиһә уә лә йәхиә».

Бұ уә'идлер келді кімнің хәкіне,
Кім хианәт қылды мумин хәкіне.

Һәм шәри'әт бүйүрғын түз тұтмады,
Мустәфаның темішін һәм тұтмады.

Иллә олкім Тәңрі хәқін хәқламыш,
Мустәфаның темішін һәм сақламыш.

Ана һеч өз қалмады мумин-дүр ол,
Бұ уә'идлердін йақин йәмин-дүр ол.

Муминнің көңлі ерүр әмма бешешт,
Кел аның уәсфін дийәйін, сен ешіт.

Болғай аның та қийамәт гәрі нур,
Һәм кийәр хиллә тоны һәм іші хор.

Сурмайын айғай жәуабын кендүзі,
Һәм қуйашдын аула артұғрақ йүзі.

Йатмыш йері олур аның кулл 'узар,
Ачылұр жәннәт тәрафдын мәр'узар.

Қалән-нәби 'әләйһис-сәлам: «Әл-қабру раузәтун
мин рийазул-жәннәти». әл-Хәдис.

30-НЧЫ БАБ УЖМАХНЫҢ СИФӘТЛЕРІ БӘЙАНЫНДА

Бабун ахир отүзынчы ол бәйан,
Секіз ужмах уәсфи келді жауидан.

Кел, ешит, ей, хәйр ихсан елібан,
Шәр' бірлен дін Ислам йоллайан.

Ол секіз ужмах не-дүр айдам сәңа,
Мустәми' олсаң құлақ тұтғыл маңа.

Ужмах ол-дүр чур туруп анда пырак,
Кеңлікі йүз мың жәһандын йахшырақ.

Аула анда хәуз Кәусәр сәлсәбил.
Бірі тәсним, бірі аның зәнжәбил.

Бірі су-дүр, бірі бал-дүр, бірі сүт,
Бірісі хәмп уәләкин жаға күт.

Ол секіз ужмахда ол хурлар аула,
Кім көрерсе таңлайу хәйран қала.

Рәүзе-е ризуан ләтиф ихсан сәңа,
Кіресін сәйран ічүн һәрдем аңа.

Хор ғилман қамұғы тәпу тұтұб,
Хәуз Кәусәр шәрабын қаршү етіб.

Ағасын кушәкләре көз көрмедік,
Сезмедік көңіл, құлақ ешитмедік.

Кидіре хилләлері сәңа мәләк,
Көрінер ол хилләдін бақсаң елік.

Түрлү-түрлү меуелер баш ендіріб,
Өзі келгей алмағай ел сұндырыб.

Анчалар Тубә йағачның түбіне,
Чумғай ол тәсним Кәусәр жуийнә.

Пішкей ашлар анда от һеч йанмадын,
Йыула ни'мәтлер ел сунмәдін.

Алдығынча йәне биткей ол меуе,
Емкейсін анда ғәмдін бір ниме.

Меуелердін кабұғы бар не чірк,
Ол чекүрдік меуе ічре хуш сучук.

Чайнамайын түрлү ни'мәт йыула,
Йемішің са'әтда тәңә йайула.

Болмағай қазә-е хажәт анда сәңа,
Ниғәм қазғу аула оңдын-соңа.

Жам ічінде түрлү ни'мәт һәм шәраб,
Сусадықча қаршұ келгей бихисаб.

Жуфтләнүб хур қызларын мәңү қала,
Тіледікчі хисәб хал аңа келе.

Ол қызыл йақұт айарланмыш пырақ,
Беш йүз йыллық адұмы басмыш йырақ.

Мутибан күндін күне сәйран қыла,
Олмайа жауидан бақи қала.

Аллаһның 'ашиқлары ол күн мәгәр,
Бақмайын бұ ни'мәтә мойнүн егәр.

Айдылар дидар керек-дүр йа иләһ,
Ол һәуәсдін қылың емді жәмде аһ.

'Ашиқа дидар Хәк болғай рәуан,
Үшбу сөзге сен инан тұтма гуман.

Гәр гуманың уар ерсе зиндиқ сен,
Олке зиндиқ терлер зиндиқ сен.

Һәрдәм истиғфар қыл йалбар Хәқа,
Хәк кечүргей йазұқыңны мутләқа.

Жумле кулның ексүкі андын бітер,
'Ажиз би чарәләрға ел тұтар.

Ей уәфалы билгеніңні көзлеме,
Билмезіңні юілерүм тиб сөзлеме.

Билмишінче сөзледі һәрбір йаран,
Құллық әйлеб Хәк йолында жан уәйран.

Болмады 'илмиң тәмамын һеч кіші,
Аның ічүн баша елтмаз һәр іші.

Бұ қәдәр сөз сөзленіб келді тіле,
Билдирер уажиб не-дүр һәрбір құла.

Әууәлиндін ахирә жумлә кәлам,
Фәрз, уажиб, суннәт олды уәс-сәлам.

Бабы отүз фәзлі қырық беш дуруст,
Көңлің ічре йаз оқы чалакчуст.

«Рәунәкул-Ислам» мұңа берилді ат,
Үгрениб жаның білен тұт жумле йат.

Жумлесі дін 'илми ерүр таңы йок,
Фәрз, уажиб, суннәт ічре мұңы йок.

Ол йаранлар келді кечді дунийадын,
Сөзледилер һәрбірі бір нәснәдін.

Қылды бизге һәрбірі бір йадгар,
Рәушан олды андын иман шәм'і бар.

Нийе келдим тақы нийе кедерім,
Қанқы күн бұ дунийаны тәрк едерім.

Білімишимче сөзледім қач сөзлері,
Етмесүн теб ол йаранлар сөзлері.

Йари қылды ол Кәрим Зул-жәлал,
Батин ічре заһир олды бұ мәқал.

Һәр зәман йад әйлесең қылғыл ду'а,
Бен фәқир шекәсте мискин бинәуа.

Рәхмәт еткейсін аңа Аллаһ Жәлил,
Ары иман тәуфиқың олғай дәлил.

Сөз ічинде кімнің сөзі бар үкүш,
Шукруллаһ дін ічинде йар үкүш.

Гәр хәта болса сөзимде, ей, уйа,
Туза бергіл сөзлерім йүзін йуйа.

Чун уйанә дін Исламда шәрик,
Һәм шәри'әт дін Исламда шәрик.

Мустәфа шәр'ин қылғыл рәуан,
Үгрениб үгрәнне үгрет рәуан.

Бұ китаб хәтминде ол ерді сәнә,
Тис'ә уә ситтун уә сәманиә мәиә.

Уәзн ічинде мәзбут олмыш бұ бәйат,
Фә'илатун фә'илатун фә'илат.

(Тәммәтул-китаб би'әунилләһил-мулкул-уәһһаб)

АУДАРМА

Аса қамқор, ерекше мейірімді Алланың атымен бастаймын

Шүкір етіп Ол Халиқ¹ымен елді,
Шебердің шеберлігінен кеңес берді.

Шеберлердің шебері һәм ол Қадим²,
Ондай рас жаһанда жоқ-қой нәдим³.

Адамзатты тек қана Сол бар еткен,
Рух үрлеп, дүниеге жан еткен.

Тарту еткен жандарға несібе ажал,
Баршаға ризық берген Ол-дүр бижәдәл⁴.

Нубууәт⁵ тәжін қосып бірге берген,
Баршаға жанның мынау дертін ілген.

Біреуге ұлы бұл Миғраж екен мақам⁶,
Біреуге сараңдардың мекені тамам⁷.

Біреуге асыл шапан киіндірер,
Біреуді тура жолдан иілдірер.

Біреуге жұмақ сыйлар һәм мәңгілік,
Жатар біреу жеті тамұқта мәңгіріп.

Біреуді салған адасушылық жолына,
Батырып терең дүниенің жаман қорына.

Барша халықтың ашқан Ол көңіл көзін,
Көрсетіп білдірген Ол терең сезім.

Біреуді салған боқ дүние соңына,
Дайындап қойған Ол ақирет сорына.

Біреуді жұмақ хорына⁸ бастаған,
Біреуді отты тамұққа тастаған.

¹ Жаратушы, яғни Алла Тағала

² Алла Тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, ежелден бар деген мағынада

³ жақын, сырлас

⁴ талас-тартыссыз, жанжалсыз, өз ретімен

⁵ пайғамбарлық

⁶ дәреже

⁷ барша

⁸ жәннаттағы хор қызы

Әмірін орындап, жасамаған қате,
Біреуді құрметтеп қылды енді ата.

Біреуге тура жол көрсетіп әзіз,
Адастырды біреуді етіп битәмиз¹.

Біреуді ерікті, еріксіз еткерген Ол,
Барша сырды әшкереге жеткерген Ол.

Біреуге молынан нұр иман сыйлаған,
Біреуге иманынан тамшы нұр қимаған.

Біреуге ішкізген қолымен абхаят²,
Тірінің жанын ап еткен Ол мәмат³.

Ілім ләдун⁴ біреуге нәсіп еткен,
Ғайып әзіз дидарына ғашық еткен.

Біреуді етеді нубууәт⁵ иесі,
Біреуге бермейді ешбір киесін.

Біреудің көңілін ашып бір хикметке,
Жанарын қандырар асыл бір құдіретке.

Біреуді ғапілет елінде жатқызар,
Білместік ісіне өлім де татқызар.

Біреуді махаббатымен қайран қылар,
Шақырып құзыретіне мейман қылар.

Кімдерді ынтық қылдырар та намаз⁶,
Түсінбес жан оны диюдай тыңдамас.

Біреуге өткінші дүние сауатын берер,
Біреуі жолдан тайып, бұзақыға ерер.

Біреуді қарық қылыпты нығметке,
Біреуді салыпты таусылмас қасіретке.

¹таза емес, лас

²жанды су, тіршілік суы

³өлім

⁴ғайып ілімі

⁵пайғамбарлық

⁶намазға дейін, намазға

Біреуді жұмаққа қылыпты зауия¹,
Біреуді азаптар жеті тамұқта Науия².

Біреуге кеңшілік сыйласа жандырып,
Қалар ол жұмақтың ішінде мәңгілік.

Біреу Сыраттан сүрінбей желдей өтер,
Біреулер көз жұмып тамұққа кетер.

Қалаушы әр істің баршасын Сол өзі,
Созса егер жетеді бар жерге қол, көзі.

Егер жетсе мейірімі Оның бір құлға,
Сұлтан болып шыға келер ол тұлға.

Тозақ сипатты болады екен қыстары,
Алқапқа тілсіз қонады екен құстары.

Шақырып-ап әрбір жақтан құстар,
Ете де алады жұмақ сипатты гүлзар.

Сайрайды сырнайменен бұлбұлдары,
Шаттанар тола жаһан ғұлғұлдары³.

Сөнген шырақты мейірімімен жағар,
Жанған шырақты қаһарымен жабар.

Не тілесе де Оның ықтияры бар,
Ерік жетпес ондайға талап қылғандар.

Йә, Иләһи, құдіретің һәм білінер,
Қылмасаң қылма деп кім тиісер?

Ол қадір ақирет күнін тарту етті,
Әмірімен әрбір құлға нәсіп жетті.

Тырысып біреу өзге күйге енгенмен,
Алайда тумас әйел үйленгенмен.

¹орын беріпті

²жеті тамұқтың бірі

³құстар қиқуы

Бір боларсың Бірлік үсті бизәуал¹,
Қылғаныңа ешкім қылмас қилу қал².

Сенсің ақыр мәңгілік Хәи³, Қадим⁴,
Саған жоқ-қой һәм серік, һәм нәдим⁵.

Құдіретің бар не тілесен қылмаққа,
Ықтиярлысың бермекке һәм алмаққа.

Бір уыс топырақтан адам жараттың,
Атын Адам қойғызып әлемді қараттың.

Жалғыз өзің бұл дүние қылдың сарай,
Бір демде мұнша жұлдыз һәм күн мен ай.

Біреу сұлтан болды келіп дүниеге,
Біреу келді құл болып илуге.

Біреуі оның Хақ жолында жан берер,
Адасушы болып біреу өзгерер.

Біреу жүректен иман тапты мал,
Біреу Ислам ішінде ұстады хәл.

Біреу Ібіліспен жасады ойын,
Біреу Хақты танып, ұсынды мойын.

Толды дүние болды адам күні-түн,
Болғанынша артты адам үмітін.

Біреуді нәби⁶, біреуді мурсал⁷ етті Хақ,
Әрбіріне бір-бір қауым жекті Хақ.

Біреулер Хаққа сенгісі келмеді,
Әнбие⁸, мурсалдарға⁹ ергісі келмеді.

¹опат болусыз

²сөз, өсек

³Алла тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, «мәңгі», «тірі» деген мағынада

⁴Алла тағаланың сипаттарының бірі, ежелден бар деген мағынада

⁵сырлас дос

⁶пайғамбар

⁷елші

⁸пайғамбарлар

⁹елшілер

Біреуді дариямен қылды опат,
Біреуді жел, жаңбырмен қылды топырақ.

Болмады әркан¹, усул², араде³ еш,
Ұстады кібір⁴, кинә⁵, күпір пішпіш⁶.

Қүдіретімен Мұстафаға жүк артып,
Дос жасады қауымды өзіне тартып.

Он сегіз мың әлемнің хоштығына,
Көр жаратты мейірімімен достығына.

Нәсіп қылды хиллә⁷ тонды тәж оған,
Қаб қаусайн берді һәм Миғраж оған.

Жарық қылды күні-түн жанды шырақ,
Жанбасын ба ол шырақ таза болса йағ⁸?!

Әркім оған үммет болар паң күліп,
Мекені Оның Фирдаус әгла⁹ мәңгілік.

Ұстамағандар шарифатын берік,
Өте білмес ол Сыраттан желіп.

Айтар сөз көп, баршасын кім біледі,
Үммет болғын, шапағатын сіндіреді.

¹негіздер, тіреулер

²шарттар

³қалау

⁴менмендік

⁵кек

⁶сыбыр

⁷киім

⁸май

⁹жоғары, биік

**Пайғамбардың (Оған Алланың салауаты мен оның әулетіне амандығы болсын)
мадағы туралы**

Мадағым Мұстафаға, болмас қапам,
Сол еді шын сардары екі жаһан.

Мұхаммед Тәңірінің досы әмин¹,
Нәм және «хәйрул-нәбийул-мурсәлин²».

Тек өзін дос тұтынды Ол Иләһ³,
Қаб қаусәйн берді оған тәхтгаһ⁴.

Пайғамбарға сол түні берді пырақ,
Он сегіз мың ғаламда жанды шырақ.

Сөйлесті досыменен Арсы барып,
Барша үммет күнәсін қолға алып.

Досының бар тілегін Хақ сыйлады,
Ортасынан жер-көктің тақ сыйлады.

Жарылқады күнәһар бар құлдарын,
Шариғатпен ұстатты Ислам жолдарын.

Жіберді сүре «Иннә фәтәхнә⁵»,
Хақ жолын ашу үшін иманына.

Осылайша Ол Жәлилдің⁶ рахметі,
Пайда болды екі жаһан дәулеті.

«Ли мә' аллаһи⁷» деді ол Мұхаммет,
Хаққа барып көрген соң үлкен құрмет.

Арасына Жебірейіл де тұра алмас,
Жақындықта ешкім оған тең келмес.

¹сенімді

²«Жіберілген пайғамбарлардың қайырлысы»

³Тәңірі

⁴тақ

⁵Құран аяты: «Әрине, аштық»

⁶Алла тағаланың сипаты, «ұлы», «үлкен» деген мағынада

⁷«Алла менімен бірге.»

Мұғжизасы¹ «Таһа», «Йасин» дәл өзі,
Шашы түн «Уәз-зуха» болды һәм жүзі.

Бір ғана ишарамен болды ай пара²,
Қалықтап қайтып келді ол қайтара.

Алдында піскен қозы тілге келді,
«Уланып келдім, мені жеме», – деді.

Тағы да бір ансарлық ұландары,
Болды екеуі дұғаменен дәрі.

Және де бір құрт келіп тағы оған,
Құзыретінен ризық ол сұраған.

Қасындағы отыз үш мың ол сахабалар,
Мойынсұнып баршасы болды оған жар.

Мұстафаның дініне жиналады,
Бірлік пен мейірім бақи³ сыйға алады.

Әбу Жәһіл лағынет еш келмеді,
Мұстафаның сөзіне дес бермеді.

Қаншама көрсетті ол мұғжиза аян,
Сонда да «Жадыгөйсін» деді оған.

Қалды өтірік лағынет ішінде та әбәд⁴,
Мұстафадан болмады шапағат медет.

Сен шапағат қалаушысың дінің түзет,
Таза дерлік нәсіп ет жолың күзет.

Бір күні бұл қапастан жаның ұшар,
Өлі денең жерде қап топырақ құшар.

Сол шақта мал-мүлігің бермес пайда,
Бар пайда болатұғын иманды ойла.

Дін иман ілімін сен үйреніп ал,
Жөн болады іліммен қылған амал.

¹керемет

²бөліну

³мәңгі

⁴мәңгілік

Ғалымдардың (Оларға Алла Тағаланың мейірімі болсын) дәрежелері туралы

Айттым ілім түйіні мен һәм ісін,
Құлақ салып ойға түйгін мәнісін.

Жетекке алып, жол көрсеткен Тәңірі,
Үмметтерге Ислам болды әмірі.

Тәңіріні біле аласың әуелі,
Мұстафаға үммет болсаң мәуелі?

Көре алмайсың Тәңіріні көзіңменен,
Хақ Расул арқылы оны сезінгем.

Ол жасайды өлмек, тұрмақ қамуғ¹,
Қиямет һәм пейіш, жұмақ, тамұқ.

Таразы һәм Сырат сұрауы сауал,
Білмедің осылайша дәрмақал².

Баршасы осы іліммен болады аян,
Ілімді мен айтайын тыңда баян.

Ілім көктен келіп, жерге жетті,
Пайғамбар арқылы дінді жарық етті.

Ол ілімді сөйлетті құдірет тілі,
Жайылды бар әлемге Ислам діні.

Ілімменен екі дүние шам-шырағы,
Ілімменен Хақты да танымағы.

Ілімменен қауышпақ жетіп Хаққа,
Құлшылық етіп жарылқану мутлақа³.

Хаққа жету жолы да ілімменен,
Бар істің де бастауы білім терең.

¹барша

²сөйлеуде, сөзде

³толық, шүбәсіз

Ілімменен қиямет те білінген,
Қайыр-ихсан етіп Хаққа жүгінген.

Ілімменен дін ашылып жайылған,
Ілімменен қатені хақтан айырған.

Ілімменен һәм жаран хикметпен,
Алпыс алты қан тамырдан үкім еткен.

Он сегіз мың әлемнің барша халқын,
Ілім ішінде тиді «биһиммәтәлқин».

Оған ұқсас патша жоқ бұл ғаламда,
Сондықтан да болар Жалғыз әманда.

Өзіне дос етіпті Ол Ахметті,
Екі дүние мейірімін Рақым етті.

Діні оның қасиетті іліммен,
Ілімменен бар киесі білінген.

Хақ қылыпты бұл ілімді құрметті,
Иесіне ілімнің қыл құрметті.

Ғалымдарға қызмет ет дін үшін,
Мұстафаға үммет болсаң сен түсін.

Қалән-нәби 'әләйһис-сәлам: «'Әззимул 'уләмә-и фәннәкум
Тәхтәжунә иләйһи фид-дунийә уәл-ахирәти», – садақа Расулуллаһи¹.

Себебі ғалым халықтың ілімін ашар,
Қиындықтардан өтетін жол жасар.

Ілім айтар ораза, намаз парыздан,
Һәм зекет, иман, қажылықтай қарыздан.

Құлаққа құяр уәжіп пен сүннеттерді,
Бес уақыт намаз рәкәғаттарын жеткерді.

Халал менен харамдарды айырған,
Машық етіп дін жолын да қайырған.

¹пайғамбар (Оған сәлем болсын): Ғалымдарды құрметтеу оларды дүние және ақыретте зиярат еткенмен бірдей», - деген. Алланың елшісі дұрыс айтады.

Бұлардың қаулысымен екі халал,
Бірігіп бір жерде тұрды биһилал¹.

Мұхаммедтің шарифатын біледі,
Барша елге үкімін айтып жүреді.

Мұстафаның шарифатын ұстанып,
Қаулы етіп шығарады тысқа нық.

Кел, отырғын, көңілің ішінде қыл қияс²,
Үшбұ ғалымнан игі ізде қанық нас³.

Жер жүзінде Мұхаммед ғана бек әмин⁴,
Деді олар соны мирас етермін.

Ғалым айтар Тәңірінің барлығын,
Мұстафаның шарифатымен жарлығын.

Ақыретте сауға алар жанына,
Жан-тәнімен қызмет еткен ғалымға.

Қызмет етсе аяғың да, тәніңде,
Хайырыңды ол алып барар бәрін де.

Қалән-нәби 'әләйһис-сәлам: «Мән мәшә фи тәләбил,
'илми хутууәтән бәнәллаһу Тә'алә бәйтән фил-жәннәти⁵».

Әрбір адам қадамына бір ғимарат,
Салынар жұмақ ішінде көрсен ғажап.

Әрқашан соларға еріп, еткін игтиқад⁶,
Сөйлеген сөздерін һәм және жад.

Қалән-нәби 'әләйһис-сәлам: «Мән рәфә'ә саутәһу фәукә
сәутәл-'әлим 'әқәбәһуллаһу Тә'алә фид-дунийә уәл-ахирәти⁷».

¹жана туған айсыз

²салыстыр

³адамдар

⁴сенімді

⁵пайғамбар (Оған сәлем болсын): «Кімде-кім ілім талап етіп жүгіретін болса, Алла тағала оған жәннаттан үй тұрғызып береді», - деген.

⁶сену, илану

⁷пайғамбар (Оған сәлем болсын): «Кімде-кім ғалымға қарсы қатты (айқайлап) сөйлейтін болса, Алла тағала оны бұ дүние мен ақыретте жазалайды».

Мүмін болсаң ғалымды еш қорлама,
Кемшілік іздеп сөзінен бәле торлама.

Қорласа егер ілім иесін кімде-кім,
Күмәнданба, мұнапық¹ болып жүргенің.

Хақ сөзінде ғалымды кем ұстасақ,
Бір сәтте болар ол жұбы талақ.

Жүз сөз егер сөйлесе болар күпір,
Егер иман келтірмесе жүзіңді бұр.

Ойланғанға інжу сөз қажет оған,
Мұстафа шарифатын айттым саған.

Мұстафа шарифатына болғын қанық,
Егер керек болса дін Сырат анық.

¹ екі жүзді

ӘУЕЛГІ БАП

Алла Тағаланың мағрифаты баяны туралы

Әуелгі баптың баяны мағрифат¹,
Ілімі таухидтің һәм сегіз сифат².

Таратып таухидтен берсем хабар,
Мейірімді делінер бұл мұхтасар³.

Жаһанды жаратыпты Ол бимадар⁴,
Ол –Қайым⁵, Дәйим⁶ еді, һәм муғтәбәр⁷.

Оның заты алты жақтан хали жасар,
Кіршіксіз денесі де гауһар бәсәр⁸.

Анық емес, тұрағы жоқ жан сезер,
Дәр мәкан-у, дәр заман-у, дәр гөзәр⁹.

Туылмаған, тумаған Ол ақылман,
Серігі жоқ теңдесер дәр бәхр-у бәр¹⁰.

Өзі – Ахад¹¹, Өзі – Самад¹², Ол – Қадим¹³,
«Қул һуаллаһ¹⁴» таза бәсәр¹⁵ біл жаным.

Батын¹⁶ менен заһирда¹⁷ Ол дүр Қадим¹⁸,

¹бірінші бапта Алланы тану туралы айтылады

²таухид ілімі мен сегіз сипаты туралы

³қысқаша

⁴тіреусіз, тірексіз

⁵Алланың сипаты, мәңгі тұрушы деген мағынада.

⁶Алланың сипаты, қашан да, мәңгі бақи деген мағынада.

⁷қасиетті, киелі

⁸жаңа зат

⁹мекенде, уақытта және өткелде

¹⁰барлық болмыста, жаратылыста

¹¹Алла тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, жалғыз, біреу деген мағынада

¹²Алла тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, Алла ешкімге мұқтаж емес, қайта барша жаратылыс Оған мұқтаж деген мағынада

¹³Алла тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, бұрыннан бар, бар болуының бастауы жоқ деген мағынада

¹⁴Құран аяты: «Алла жалғыз деп айт».

¹⁵жаңа зат

¹⁶ішкі әлем

¹⁷сыртқы әлем

¹⁸Алла тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, бұрыннан бар, бар болуының бастауы жоқ деген мағынада

Бола алмайды еш құпия – Ол Хәбир¹.

Құпиялар санаңызда алысқан,
Сыры айқын, Ол үшін де таныс мән.

Көк те, жер де басын иер бүкілі,
Пенделерге тәж сәр² болар үкімі.

Бар ғылымның сырын біліп, ұғады,
Өзі жасап, жазып әрі бұзады.

Қүдірет жоқ тең келетін, шырағым,
Әлемде Ол хәйр-у шәрр³ қылады.

Дүниенің басы, соңы, Ол – Бақи⁴,
Хазир⁵, Назир⁶ тек бір Өзі, илләһи.

Өзі Ғалым, Өзі Хәким⁷, һәм Қадим⁸,
Өзі Хәбир⁹, Өзі Самиг¹⁰, һәм Басир¹¹.

Ғалым – ғаллам¹², Кәримсің¹³ Сен данасың
Қаһир¹⁴, Қадир¹⁵ жиған бойға бар асыл.

Еш нәрсе де сұрамаймын өзгеден,
Сенен алам қажетімді көздеген.

Бұл құлыңа Сен ғанасың сын тағар,
Өзің ғана қабыл қыларсың мәкәр¹⁶.

¹Алла тағаланың сипаты, барлығынан хабардар, біліп тұрушы деген мағынада

²бас, яғни басқа тәж деген мағынада

³жақсылық пен жамандық

⁴мәңгі бақи

⁵дайын

⁶бақылаушы

⁷Алла Тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, әділ төреші деген мағынада.

⁸Алла Тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, бұрыннан бар, бар болуының бастауы жоқ деген мағынада.

⁹Алла Тағаланың сипаты, барлығынан хабардар, біліп тұрушы деген мағынада

¹⁰Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, бәрін есітуші деген мағынада.

¹¹Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, бәрін көруші деген мағынада.

¹²білмейтіні жоқ, бәріне қанық.

¹³Алла Тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, жомарт, мейірімді деген мағынада.

¹⁴күшті, қуатты

¹⁵Алла Тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, бәріне күші жетеді, құдіретті деген мағынада.

¹⁶бірақ, алайда

ЕКІНШІ БАП

Алла Тағаланың сегіз сипаты баяны туралы

Екінші бапта айтылар сегіз сифәт¹.
Пенделерге білу оны бір фәризат²

Сегіз сипат расында Хақтың заты,
Жіберілген білсін деп адам заты.

Хақты таны сипаттардан бірлән тамам³,
Таухидің анық болсын бәйнул-әнәм⁴.

Қүдірет⁵, тәкуин⁶, кәлам⁷, ғылым⁸, хәйат⁹,
Һәм самиф¹⁰, һәм басир¹¹, һәм ирадат¹².

¹екінші бап ол сегіз сипат

²парыздар

³барлық, барынша

⁴халық арасында, жұрт ішінде

⁵Алла Тағаланың сегіз сипатының бірі, құдіретті, бәріне күші жетеді деген мағынада.

⁶Алла Тағаланың негізгі сипатының бірі, жоқ-барды жарату тек Оған ғана тән деген мағынада.

⁷Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, өзіне тән сөйлеу иесі деген мағынада.

⁸Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, бәрін білуші, бәрінен хабардар деген мағынада.

⁹Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, Алланың бар екендігі, өзіне тән өмір иесі деген мағынада.

¹⁰Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, өзіне тән қасиетпен бәрін есітуші деген мағынада.

¹¹Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, өзіне тән қасиетпен бәрін көруші деген мағынада.

¹²Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі, қалағанының бәрі болады, қалағанынша істейді деген мағынада.

ҮШІНШІ БАП

Иман баяны туралы

Үшінші бап түсірілген бізге иман,
«Раббәнә әтмәмләнә мә'әл-иман»¹.

Егерде сұрасаңыз не деп иман –
Тілмен ықрар² және де тасдиқ жәнән³.

Һәм Тәңірге шынайы болсын сенім,
Мойында періште, расул бар екенін.

Қасиетті һәм көктен түскен кітап,
Келіпті мурсалдарға⁴ болып хитаб⁵.

Күніне қияметтің тағы сенгін,
Хайир-шәр⁶ Хақтан ғана мұны білгін.

Һәфт мүмін «мүмін биһи⁷» жандар
Сөз түйінін осылайша еткенді жар.

Бұл сөзге сенбегендер мүмін дегіл⁸,
Зындық⁹ де сен оларды, уайым жегіл.

Ұққайсың бұл рауаятты деп насихат,
Іс істе ертеңді ойлап, сөйлемей қат.

¹ «Жаратушым, бізді иманмен аяқтат»

² мойындау

³ жанмен, яғни жүрекпен бекіту

⁴ Алланың елшілері

⁵ дауыс, әмір, жарлық

⁶ жақсылық-жамандық

⁷ «Оған иланушы, сенуші, иман келтіруші»

⁸ емес

⁹ дінсіз, көпір

ТӨРТІНШІ БАП

Ислам баяны туралы

Төртінші бап насихаттар Исламды,
Күнәдан арылтады қысылғанды.

Ислам не екенін келсе білгің,
Бастауын мен айтайын құлақ түргін.

Әміріне Алланың мойынсұну,
Мәнһиінен¹ Оның барша һәм тыйылу.

Осы міне, саңа² Ислам дегеніміз,
Білмек боп құштарланған керегіңіз.

¹тыйым салған

²саған

БЕСІНШІ БАП

Ихсан баяны туралы

Бесінші бап баяндар ихсан жайын,
Ихсан жан кемдік көрмес ол әрдайым.

Ихсанның білгің келсе не екенін,
Айтайын, сен де айта жүр жөн екенін.

Хақ үшін жасалатын ғибадат ол,
Көруге Хақты бастар бір ғажап жол.

Көрмесең Хақты онда болғын хазыр¹,
Көріп тұрар әрдайым Хақ бір заһир².

Осылай деп ұғуың ихсан болар,
Шарифаты Исламның, міне солар.

¹дайын, әзір болу

²сырт, сыртқы әлем

АЛТЫНШЫ БАП

Исламның тірегі бес дүр баяны туралы

Алтыншы бап бәйнәл-Ислам¹ ей, сафа²,
Хадисінде анық еткен Мұстафа³.

Исламның ішінде ол бес бина⁴,
Мен айтайын, тыңдап алғын ес жи да.

Ең әуелі жалғыз деп біл Тәңірді,
Өзге Тәңір болмайды еш өмірде.

Одан кейін намаз бенен зекетің,
Ораза мен қажылық бар ететін.

Кейбіреулер оны алтау деп жатады,
Атын оның ғұсыл жәнабат⁵ атады.

Мұны саған парыз айн⁶ деп байлады,
Ахмет мұхтар⁷ Сәруардай⁸ хайдарым⁹.

¹Ислам туралы, ислам баянында

²таза, мөлдір

³Мұстафаның, яғни Мұхаммед пайғамбардың хадисінен

⁴ғимарат

⁵жүніб болу

⁶әрбір адамның өзі жасауы міндетті саналатын парыз

⁷ерікті, азат

⁸жолбасшы

⁹арыстан

ЖЕТІНШІ БАП

Исламдағы уәжиба¹ баяны туралы

Жетінші бап уәжибтің баяны,
Болды уәжіп Исламнан баяғы.

Шариғаттың уәжібін үйренгін,
Жауабы да дайын болмақ білгеннің.

Шариғатта жеті уәжіп бұл бізге,
Орындауға тиіс барлық құл үзе².

Үтір, құрбан, пітір айт һәм сийам³,
Ата-анаңа ихсан еткін уәс-сәлам⁴.

Берік болу әуреті мен арына,
Хабар айту барлық зул-архамына⁵.

Үшбу⁶ жеті уәжіптің намдары⁷,
Оқып, білген жанның жарық шамдары.

¹ уәжіптер, міндеттілер, тиістілер

² үстіне, құлға міндетті

³ ораза

⁴ амандықта

⁵ ағайын, туыстар

⁶ осы

⁷ белгілі

СЕГІЗІНШІ БАП

Парыз айн¹ және парыз кифая² баяны туралы

Ей, бауырым, сегізінші бапты оқырсың,
Парыздардың түрлерін біліп тоқырсың.

Бұйырған бізге Тәңірінің парызы,
Екі түрлі болады, ұққын жан ізгі.

Парыз айн аталар бірі мұның,
Парыз кифая деп атар енді бірін.

Әр жанға парыз айн міндет болар,
Жасамаса бар күнә мойнында қалар.

Ертең оны барғанда Хақ сұрайды,
Пенделері азап тартып нақ жылайды.

Айтайын баян парыз кифаядан,
Не болар оны ұстаған, ұстамаған?

Егер кім ұстар болса кифая парызын,
Өтейді ол және дағы біреу парызын.

Жамағаттан кімде-кім шығып бірер,
Орындаса егер баршаның парызын өтер.

Парыз уақыт, парыз дәйім деген не?
Дұрыс болар мұны дәйім білген де.

Парыз уақыт ораза, намаз, қаж, зекет,
Парыз дәйім сенде иман зул-хаят³.

¹әрбір мұсылманның орындалуы міндетті болған парыз

²бір мұсылман тарапынан өтелуімен екінші мұсылманның мойнынан түсетін парыз

³өмір иесі, тірі екен, тірі тұрғанда

Парыздардан мағлұмат алдық азырақ,
Енді ұғып, Төрт ілімді ажырат.

Төрт ілімді білу және парыз бізге,
Ақыл¹, балиғ², жаран³, қатын⁴ үзр⁵.

Сол төртеу – ілім таухид⁶, ілім намаз,
Ілім ораза, ілім хайз⁷, ей, ділнауаз⁸.

¹ақыл иесі, ақылы толық

²балиғат жасына жеткен

³ер адамдар

⁴әйел

⁵үстіне

⁶Алланың барлығы мен бірлігін танытанын ілім

⁷шариғаттағы әйелдердің етеккіріне қатысты оқытылатын ілім

⁸мейірімді жүрек

ТОҒЫЗЫНШЫ БАП

Шариғаттың үкімдері туралы баян

Тоғызыншы бап, ол шариғат он бірі,
Мәлім болсын шархыменен¹ әрбірі.

Шариғат нешеу, салып көргін ақылға,
Айырар Хақтан ілімнен батылды².

Шариғаттың айтайын нешеу екенін,
Келіп тыңда, шатастырма бөтенін.

Әуелі парыз, екіншісі – уәжіп болады,
Үшінші – сүннет, төртінші – мустахаб ол анық.

Бесінші – әдеп, алтыншы болар бұл халал,
Жетінші мубах деп көрсетер қилма-қал³.

Сегізінші – мәкрух, тоғызыншы – харам,
Оныншы – мәнһи, он бірінші – бидғат тамам⁴.

Әрбірінің ілімін білгін жақын,
Сақтар болсаң дін Ислам хақын.

Парыз баяны

Парыз не, не үшін бізге болды бұйрық?
Біліп ал, құлағыңа толық құйып.

Айтайын әрбірінің атын неше,
Мәлім болсын баршасы ол ендеше.

Хақ бұйырған парызды маған, саған,
Һәм қосымша болыпты хадис оған.

Һәм тағы ижмағ⁵ үммет иттифақ¹,

¹ түсіндірме, комментарий

² адасушылық

³ деректе, қаулыда

⁴ бәрі, соңы

⁵ бір мәселеде ғалымдардың бірдей көзқараста болуы

Парыз деп қылды оны битәфат².

Уәжіп баяны

Келдік енді осы уәжіп ісіне,
Уәжіпті бізге берді несіне?

Уәжіп жайын аяттар бар айтатын,
Мұстафадан хадис жетті, байқағын.

Мұстафаның хадисімен таныс бол,
Көрсетеді адаспайтын саған жол.

Бұған уәжіп деді әрбір имам,
Міндет болды бұл амал бәйнул-әнәм³.

Сүннет баяны

Келдік енді осы сүннет хәліне,
«Сүннет» не ол, бойлап алғын мәніне.

Еш аятқа сүннет жайы енбепті,
Ол жайында Тәңірі бұйрық бермепті.

Хадистер бар жататұғын жалғасып,
Орындасаң жазылар сауап алмасып.

Сүннеттерді орындаған Расул,
Әрқашанда тастамапты сахиб усул⁴.

Бұл сүннетті муәккәд деп айтады,
Ұстамаса кибр⁵, тарса⁶ деп бас шайқады.

Кейбіреуге сүннет зуайад ат болар,
Сүннетті ол қоймағандар шат болар.

Егер оны тәркі етсе жоқ азап,

¹ бірігіп, бір ауыздан

² пікір қайшылығынсыз

³ халық арасында, ел ішінде

⁴ негіздер, шарттар иесі, яғни Мұхаммед пайғамбар

⁵ менмендік

⁶ христиан дінін ұстаушы

Орындасаң ерекшелігі бихисаб¹.

Сол себепті ұмытпады Хақ Расул,
Тастамады һәм қылды ол сахиб усул².

Мустахаб баяны

Енді міне, мустахабқа таяндық,
Не істемегін айтайық біз баян қып.

Мустахабты жасаған-тын Расул,
Және тәркі етті ол сахиб усул.

Барша ғалымдар мұны жақсы көрді,
Сол үшін де мустахаб деп ат берді.

Әдеп баяны

Келдік енді бұл әдептің ісіне,
Тыңдап алғын құлақ қойып түсіне.

Бұл әдеп хош көрінер Ислам үшін,
Һәм тағы ризалығы Ғуллам³ үшін.

Әр кісі қылса ғибадат биәдеп,
Ол амалда жоқ сауап, ей, дінталап⁴.

Жолына шайтан ұрар әр сәт оның,
Ол амал есігін ашар құзыреттің.

Ей, ғибадат қылушы, сақта әдепті,
Өтеп жүр парыз, уәжіп, мустахабты.

Халал баяны

Не екенін білгің келсе халалдың,
Түкпіріне мен құяйын санаңның.

Бұл халал аятпенен болды баян,
Көп хадистер сөйленіп келді аян.

¹ есепсіз

² негіздер, шарттар иесі, яғни Мұхаммед пайғамбар

³ білмейтіні жоқ, бәріне қанық, бұл жерде Жаратушыны айтып отыр

⁴ дін қалаушы, талап етуші

Мубах баяны

Бойымызға Хақ дарытар мол шуақ,
Сол себеппен жіберіпті Ол мубах.

Оны істеп, істемеуде жоқ күнә,
Пенделерге ерік берген Иләһ¹.

Харам баяны

Мағынасын біліп алғын харамның,
Болғаны жөн одан қашық жаранның.

Бұйырмаған оны бізге байқағын,
Сақ боп сіз де ол халал деп айтпағын.

Харамды егер халал десе кімде-кім,
Анығында кәпірлікке кіргенің.

Жазасы бар тартқызатын ол үшін,
Күмәнданба, мұны ұғып сен түсін.

Мәкруһ баяны

Келмепті аят, хадис оған мәкәр²,
Жоқ екен сондықтан да анық хабар.

Кейбіреулер дейді харам, мәкруһ бір,
Оның халал, харамдығына күдік бар.

Жатқыза алмай харамға да, халалға,
Тартысады әлі күнге жарандар.

Іс жасасаң сен егерде орынсыз
Бастың онда мәкруһтің торын сіз.

Мұндай істен тыйылғаның жақсырақ,
Азаптардан осылайша қаш, шырақ.

¹ Тәңірі

² бірақ

Мәнһи баяны

Білгің келсе мәнһидің не екенін,
Баян етем күнәсі қайда жетелерін.

Кейбіреулер мәнһи, харам бір дейді,
Күнәсі де қатарласып тұр дейді.

Мұны тұтып, өз-өзінді қыстама,
Айрыларсың шапағатынан Мұстафа.

Сол үшін де зияннан қаш, қамдан да,
Әһлі тағат¹, әһлі Ислам² жандарға.

Бидғат баяны

Бидғат жайын баян етіп байқайын,
Үкімінің не боларын айтайын.

Бидғатты үмбеттерге сый қылмапты,
Ешқашан имамдар оны бұйырмапты.

Шариғатта оған рұқсат етпейді,
Хадис, аятта күнәсі оның көп дейді.

Тәуба етіп, мұндай істен қаш шырақ,
Хайыр болар сонда өзіңе жақсырақ.

Ондай іске бара көрме, себебі
Имамдар да мұны еш жөн демеді.

Бидғат деді мұны біреу жасаса,
Яғни бұл іс болады екен нәсаза³.

Шариғаттың он бірін еттім баян,
Бұл он бірі он үкімде болған аян.

Бұларды тоқып алғын көңіліңе,
Хақ үкімі жол сілтер өміріңе.

¹ құлшылық жасаушылар

² Исламды ұстаушы

³ орынсыз, жараспайды

Исламның шарифаты бұл бөлімде,
Дін жолы баяндалар ілгеніңе.

Исламда шарифат қанша болар,
Иман шашар білгенге таңша олар.

Он екі шарифат бар Исламда,
Әрбірін атап берген мұсылманға.

Әуелі бір Алланы танып, білмек,
Баршаны жаратушы Ол құдірет.

Тіліңді келтіргейсің кәлимаға¹,
Пайдасын тигізер зор әрине Алла.

Екіншісі жуып жүргін бар мүшенді,
Таза мүмін соңынан алғыс ерді.

Үшіншісі бес уақыт намазды өте,
Мүсілімдігің сол шақта болмас қате.

Төртіншісі қалмағын зекетті аяп,
Исламның хәлі осы, ей, зул-хаят².

Бесіншісі ораза, маһ-е сийам³,
Мұсылмандық басы бұл иман жиған.

Алтыншысы қажылық ет шамаң келсе,
Расулдың құш раузасын⁴ тәмам елше.

Мұсылмандық осылай танылады,
Көңіліңе нұсқасы жазылады.

Жетіншісі жәнабат ғұсыл алғын,
Иманыңды тазалап асылданғын.

Сегізіншісі ғазилық⁵ білгін һәман⁶,
Барлық көмек болады Исламнан.

¹ Сөз, алайда мұнда «Кәлимә-и шәһадәт», яғни иман куәлігін айтып отыр

² өмір иесі, яғни тірі жан

³ ораза айы

⁴ бақша, алайда мұнда Мұхаммед пайғамбар жатқан жерді айтып отыр

⁵ дін үшін ұрысқа шығу

⁶ солай, осылайша

Тоғызыншы эз нәһиден¹ тыйылғайсың,
Исламның жалғасы бұл жыйылғайсың..

Оныншы нәпсі әдебін сақтап жүргін,
Көркейтіп Исламды баққа кіргін.

Он бірінші әмір мағруф² іс қылсаңыз,
Иман ізде, боларсың үшбу аңыз.

Он екінші ақиреттен қорыққайсың,
Нұр иман қазынасына жолыққайсың.

Он екі Исламның бұл шарифаты,
Ислам байлық ілім халифаты.

Білмесең жолын осы шарифаттың,
Қалай халін ұқпақсың тарикаттың.

Хақиқаттың мүлкін таныр мол білген,
Шарифат һәм тарикатпен жол жүрген.

Парыз, уәжіп жайынан еттік баян,
Адамзаттың бәріне болсын аян.

Су үкімін тағы да тыңдап алғын,
Әрбірінен белгіні бір аңғарғын.

Адам таза болмағы сумен болар,
Лас суға, қанеки, не амал бар?

¹ тыйылған, қайтарылған нәрселерден

² халықты жақсылыққа шақыру

ОНЫНШЫ БАП

Хәүздің үкімдері баяны туралы

Оныншы бап арналды хауз баян,
Құдықтар үкімінен айтам аян.

Теңіздің таза суы әлде мәкір,
Бәрі де көктен жауған қар мен жаңбыр.

Атауы барлығының су болады,
Ғұсыл мен дәретке рас бір жарары.

Алайда хәүздердің біл үкімін,
Біліп ап өзгелерге қыл үкімін.

Хәуз әкбәр¹, хәуз асғар² деп бөлінер,
Біліп алғын осылай жіктелінер.

Хәуз әкбәр он ішінде он болар,
Дөңгелегі қырық аршынға тең болар.

Отыз алты дейді біреу көлемін,
Қырық сегіз дейді біреу дерегін.

Бұдан кіші болса егер асғар дейді,
Түссе нәжіс өлі суға бастар дейді.

Хәуз әкбәр нәжіске былғанбайды,
Зияны жоқ, дәрет ал, біл мұндайды.

Сүзіп таста нәжіс көп болса суда,
Көрінбесе жарайды ол тұтуға.

Өзгерсе су рені әлде маза³,
Бұл суға дәрет алу ол нәсаза⁴.

¹ үлкен

² кіші

³ дәм

⁴ дұрыс емес

Біреуі үш сипаттың осы айтқан,
Білінсе тұтынбай жөн райдан қайтқан.

Ол судан алсаң дәрет әлде ғұсыл,
Нәжіспен деп білгейсің болды уәсл¹.

Кендігі екі аршын судың болса,
Созылып жатса егер ұзын сонша.

Су алабы он ішінде он болар,
Хәуз әкбар үкімі де сол болар.

Егер хәуз таза болса нәжістен,
Тұтын дағы пайдаланғын әр іске.

Егер нәжіс түссе болар ихтилаф²,
Бірі таза, бірі өлі су дер хилаф³.

Нәжіс жатқан жерден жырақ бар дағы,
Қажеттілік туса тұтын ал дағы.

Бұл рауаят көрсетер түзу жолды,
Іске кіріс әрекетің болар оңды.

Мустақим⁴ шарифаты Мұстафаның,
Тура жолға бастайды ұстағаның.

ҚҰДЫҚҚА ЖЕТІ НӘРСЕ ТҮССЕ ОНЫҢ ҮКІМДЕРІ

Мәкруһ жайы баян болар бөлімде,
Инс⁵ пен жан⁶ оқып білсе тегінде.

Жеті нәрсе суы мәкруһ делінер,
Әбу Ханифа қаулысынан көрінер.

Тышқан, қарға, четук, тауық һәм жылан,
Келте тұмсық, қалукұстар қаңғыған.

¹ қосылу

² пікір қайшылық, талас, тартыс

³ тартыс, дау

⁴ тура, дұрыс жол

⁵ адамдар

⁶ жындар

Жеті нәрсе өлсе егер осынау,
Құдыққа үкім қалай болмақ, досым-ау?

Осылардың бірі түссе құдыққа,
Не істеуге болатынын ұмытпа.

Төгіп таста құдықтың суын тамам¹,
Үш күн-үш түн намазды оқып әмән.

Қарлығаш пенен сырша, тышқан, четук,
Жатса егер құдыққа түсіп кетіп.

Зияны жоқ құдықтан шықса тірі,
Есінде тұт, болса да қайсыбірі.

Су бұдан бұзылмайды, соны білгін,
Жіберіңдер намаз оқып бір күн-бір түн.

Құдықтан су төгіндер жиырма қауға,
Он қауға ықтияты су масиуа².

ҚҰДЫҚҚА ҚАН ТАМСА НЕ ЕСЕК ТҮССЕ ОНЫҢ ҮКІМІ

Бұл бөлімде құдыққа болар баян,
Қан менен арақ тамса қандай аян.

Құдыққа тамса егерде бір тамшы қан,
Не сідік, әлде арақ болса һәман³.

Саналар өлексенің баршасы бар,
Осылай етті бізге имам ықтияр.

ЖЕТІ ЖАНУАР ҚҰДЫҚҚА ТҮССЕ ОНЫҢ ҮКІМІ

Бөлімде құдыққа түссе жеті нәсте,
Айтылады үкімі оның пәсте.

Құдыққа жеті жануар егер түссе,
Бас ұру керек болар қандай іске?
Төгіп таста құдықтың суын тамам⁴,

¹ бәрін

² басқа нәрсе

³ солай

⁴ барша

Үш күн намаз оқығын дәр ихтимам¹.

Кетпес үшін тағы да су бұзылып,
Қалмау керек намаз күн-түн үзіліп.

Құдықтан тағы су төк қырық қауға,
Бұйырды имам мұны ұмытпауға.

Назымменен² бұл баян болсын тағы,
Ілгері дін хақысын алсын бәрі.

Егерде үйрек, қарға, әлде бір шай,
Тышқан, қаз, чығрақ не тазы құмай.

Тірі шықса құдықтан болар арығ³,
Құдық суы делінер таза қалып.

ЖЕТІ ЖАНУАР ҚҰДЫҚҚА ТҮССЕ НӘЖІС ЕТЕР

Жеті жандық жайы айтылар бөлімде,
Құдықта өлсе үкім қалай тегінде?

Бұл жетеуін айтайын білгің келсе,
Есте сақтап жүргейсің мүміндерше.

Мейлі олар ісінсін, ісінбесін,
Төгіп таста барлық суды түсін де шын.

Айттым мұны ел-жұртқа назымменен,
Ынтамен істі қыл деп жаздым да мен.

Бірі адам, қой, есек, қашыр олар,
Ат пенен құлан және сиыр болар.

Бөлімде жетеуінің жайы айтылад,
Болған мәлім үкімімен кәйфийат⁴

Жануардың осынау жеті түрлі,
Құдықтан шықса өлігі білгін мұны.

¹ Ыждағатпен, ынтамен

² өлеңменен

³ таза

⁴ сапа

Егерде тірі шықса қалмай өліп,
Жол көрсетті алдыңғы әһлі сулук¹.

Назымменен айтылды бұл барша жат,
Санасаң болар бәрі сабғиат² нақ.

Түлкі мен «ғазнәфәрсәк» лабы,
Бірі жәнбі, бірі ит, бірі кәбі.

ҚҰДЫҚТЫҢ СУЫН ҚАНШАЛЫҚТЫ ТӨГУ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Құдық суы қаншалықты төгіледі,
Бөлімде үкімі оның беріледі.

Құдықтың суын төгер болсаң өзің,
Біліп ал ең әуелі нәжіс көзін.

Содан кейін есеп қыл әр қауғаны,
Ей, ұя³, шықсын судың дәл аумағы.

Үкімі тазалаудың болса аян,
Есептеп қауғаменен іске таян.

Есептен жаңылыссаң су рауан⁴,
Болар оның тазалығы дәр гуман⁵.

Екі жүз не тағы да үш жүз қауға,
Төгіп таста күдігің қылмас әура.

Қанша су болса құдық ішінде егер,
Есептеп сол бойынша суды төгер.

Осындай қияспен⁶ болар құдық арығ⁷,
Өйткені су жиналар тағы да ағып.

Түгелдей тауысуға жоқ иғтибар⁸,
Деп үкім қылды сахиб бек ықтияр.

¹ жол, тариқат иелері

² жетеу

³ адам

⁴ оңай

⁵ күдікті

⁶ салыстыру

⁷ таза

⁸ несие, қарыз

Құдықтан суды төксе егер тартып,
Қауғаға не ыдысқа жіпті тағып.

Жіп арығ¹, ыдыс арығ, адам арығ,
Құдықтың суын төгіп отыр фарығ².

Үкімі шарифаттың зәһир³ солай,
Батыны⁴ Алладан өзгеге болмас оңай.

Батынын Алладан өзге жан білмейді,
Барлық жан ләдун⁵ ілімін һәм білмейді.

СҮТКЕ НӘЖІС ТҮССЕ ҮКІМІ НЕ-ДҮР?

Нәжіс түссе сүт пенен йоғұртқа⁶,
Бөлімнен біл де айта жүр өзге жұртқа,

Қой сауарда сүтке түссе егер бәшкіл,
Үшке жетсе болар оның халі мүшкіл⁷.

Бұзылмаса жылдам алып тастағанда,
Сүт реңі өзгермесе тостағанда.

Мұндайға үкім айтқан рауи⁸ кул⁹,
Ішуге болатұғын халал деп біл.

Екеу болса сүт ішінде болмас зиян,
Болды заһир¹⁰ үкімі мұның аян.

Айн¹¹ нәжіс егерде үшеу болса,
Сүтінде тазалық жоқ деп біл сонша.

Қанша халал болса дағы құрты бар,
Жыбырлаған құрт ағзаңа ұмтылар.

¹ таза

³ құтыл, яғни құтылып

³ сырты

⁴ іші

⁶ сопылық ілім

⁶ айранға

⁷ қиын

⁸ риуаятшы

⁹ сөз, дерек, қаулы

¹⁰ сырт

¹¹ көз

Өліп қалған болса ол пәк-дүр һаман¹,
Қорықпағын болар деп сен бір зиян.

Йоғұртты егер ит кеп жаласа,
Тиген жерін таста итке оңаша.

Суы шығып кетсе йоғұрт былғанған,
Пайда көрме іріп кеткен бұл дәмнан.

Ол йоғұрт қою қалпын бұзбаса,
Ұйып жатса зиян болмас сізге аса.

Қою қалпы болса егер үкімі пәк,
Ірігеннің үкімі болар нәпақ².

МАЙҒА ИТ ТИСЕ ОНЫҢ ҮКІМІ

Бөлімде айтылады үкім майға,
Көзінді қанықтырар бүкіл жайға.

Ит тисе майға онда не етпек керек,
Қалай ғана оны пәк етпек керек?

Үш рет майды сумен қайнатасың,
Араластырып әбден бойлатасың.

Тұндырып ал біршама қойып қой да,
Шөгеді су түбіне қою май да.

Қайнағанда су майды тазалайды,
Суын төгіп пайдалан таза майды.

Осылайша май дағы тазаланар,
Тазалықпен әрдайым иманды озар.

Осылай деп қаулы еткен міскінге,
Әбу Жүсіп имам елдің үстінде.

Қатқан майды қолмен сүзіп ала бер,
Ол нәжістен ада болған таза дер.

¹ солай

² пәк, таза емес

Бұл үкімді етті осылай иттифақ¹,
Етсең амал болар дәйім жақсырақ.

ЕТ НӘЖІС БОЛСА ҚАНДАЙ ЖОЛМЕН ПӘК БОЛАДЫ

Бұл бөлімде айтылмақ еттің жайы,
Тазалау нәжіс еттің көп мұндайын.

Ет нәжіс болса оны не етпек керек,
Не нәрсемен оны пәк етпек керек?

Үш рет қайнатасың қазанға сап,
Жуасың нәжіс судан тазарта сап.

Шариғат айтар осылайша болар халал,
Әрбір сөзге бір қарап болма малал².

Ет суы мен басқа судың бәрі бір,
Қайнаған соң таза болмақ үкімі бір.

ҚАТТЫ (ҒӘЛИЗӘ) ЖӘНЕ ЖЕҢІЛ (ХӘФИФӘ) НӘЖІС БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімде баян болар нәжістен әр,
Баршасының үкімін білгейсің, жар.

Еті жеуге болмайтын құс саңғырығы,
Хәфиф³ нәжіс атайды енді мұны.

Етін жеуге болатын құстардың бар,
Саңғырығы қашанда пәк саналар.

Бірақ тауық һәм үйрек әһлі дигәр⁴,
Бұларды сахиб⁵, ғәлиз⁶ дейді мәгәр.

Жеуге болмас жануардың дәреті тамам⁷,
Болады баршасы ғәлиз және харам.

¹ кенет, мақұлдау

² қапа, реніш

³ жеңіл нәжіс

⁴ басқа

⁵ ие, қожа

⁶ қою, қатты

⁷ барша

Дәреті хәфиф¹ жеуге болар жануардың,
Басқалардан жолы жеңіл ұғып алғын.

Ғәлизден қадір² дәрһәмдей³ болса егер,
Лайықты болмас жанға намаз етер.

Ондай нәжіс хәфифә деп аталар,
Иғтибар⁴ төрттен бірін қылады әр.

Төрттен бірі жеңіңнің тисе егер,
Нәжісті тазала да жуып жібер.

Одан аздау болса егер қылмас зиян,
Көп болса намаз оқу батыл⁵ һәмән⁶.

Әр нәжіс деп саналар ғализа⁷ айн⁸,
Тазалап жуу оны парыз дәйім.

Өйткені тонмен намаз оқылмайды,
Ихтираз⁹ еткенің жөн осындайды.

МУСТАҒМАЛ¹⁰ СУДЫҢ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімде судың қандай мустағмалы,
Айтылар үкімі мен оның халі.

Тыңда да мустағмалдың біл үкімін,
Мәлім етіп өзгелерге қыл үкімін.

Жақындау үшін Аллаға абдәст¹¹ қылар,
Ағзаларын су шайып тазалап тұрар.

Ол суды деп атайды мустағмалат,
Ханифа қаулысында болған мәғлизат.

Мұхаммед мұны айтқан таһира деп,
Заһирдан келетін біл заһира деп.

¹ жеңіл

² баға, құн; өлшем, мөлшер; дәреже

³ шырмалып қалған, шиеленісіп кеткен; күрделі, жүйесіз

⁴ несие

⁵ қате, дұрыс емес

⁶ солай

⁷ қатты нәжіс

⁸ өзі

⁹ абайла, сақ бол

¹⁰ жалпы қолданылатын

¹¹ дәрет алар су

ОН БІРІНШІ БАП

ДӘРЕТХАНАҒА КІРМЕК ӘДЕПТЕРІ

Айтылады он бірінші бапта бұл,
Дәретхана әдебінің үкімін де сақтап жүр.

Расулдың разылығына етсең талап,
Айтайын дәрет әдебін тұрсаң қалап.

Білгенімше айтайын әрбірінен,
Атын атап, түсін түстеп барлығын мен.

Кіргейсің ішкеріге сол аяқпен,
Дәретхана алдына сен таяп кеп.

Күн мен ай және дағы құбылаға,
Ей, муттақи¹, арқа берме, жүзді бұрма.

Және де дүние сөзін сөйлеме баз²,
Мұны да біліп жүргін, ей, ділнәуаз³.

Тәнәхнух⁴ қып ұрғайсың жерге аяқ,
Күдік қалмас көңілде келсең таяп.

Әжетіңді шығарып болғаннан соң,
Әдеппен суды алып отырған жөн.

Әдеппен сол қол бармақ ұшыменен,
Жұмсағын салып барлық күшіменен.

Ортаңғы саусағыңды бірге жұмса,
Бөксеңді саусағың сол сүртіп тұрса.

Оң аяқты содан соң шығарып ап,
Іске кіріс, әуелі әуретің жап.

Егер үй болса ханикаһ⁵, әлде мазар,

¹ діндар

² тағы

³ мейірімді жүрек

⁴ дауыс шығарып, ары-бері теңселіп

⁵ сопылар ғибадатханасы

Бұл әдептен ғапіл зинһар¹ болма азар.

Шыққайсың оң аяқпен, кіргенде сол,
Даналар осылайша көрсеткен жол.

Отырып қыблыға дәрет алар,
Басыңды шеш, үстіңе мейірім жауар.

Екі рәкағат соңынан оқып намаз,
Қажетінді арыз қып еткін нияз².

Қабыл болар Алладан құлшылығың,
Айтқан мұны Мұстафа, жұртшылығым.

¹ ешқашан

² дұға

ОН ЕКІНШІ БАП

ДӘРЕТ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Он екінші бап айтар дәрет жайын,
Парызы қаншалықты болар дәйім.

Төрт парызы болады, ей, біл, кемел,
Парыз етіп жіберді бізге Зул-жәлал¹.

Бетіңді жу, ұмытпа бұл тағлымды,
Содан соң қолың менен шынтағыңды.

Үшіншісі мәсі рубғ² басыңа тамам,
Соңында жу аяқты уәс-сәлам³.

ДӘРЕТТІҢ СҮННЕТТЕРІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімде жуынудың бар сүннеті,
Екі дүниеде артады жар дәулеті.

Жуынудың сүннетін ұқ, ей, сафа⁴,
Бұны айтқан дін иесі Мұстафа.

Екі қолды жуу керек басында,
Атын айтып бір Алланың расында.

Аузыңды шай, құлағыңды тазала,
Сақалды жу, мұрынға су ал аз ғана.

Және де мәсі тартқын басқа тағы,
Бұл бұйрық Расулдың ұстатқаны.

Және де жумақ ұшар ағзалары,
Үш кесекпен сүннет истинжалары⁵.

¹ құдірет иесі, яғни Алла тағала

² төрттен бірі

³ амандықта

⁴ таза, мөлдір

⁵ асдәрет

ДӘРЕТТІҢ МУСТАХАБТАРЫ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімде мустахабтан тыңда баян,
Ей, расида¹, мұны етті баршаңа аян.

Мустахаб оң жағыңнан баста да жу,
Басыңа түгел және мәсі тарту.

Ниет еткін мойынның мәсісін тамам²,
Жуынарда дұға еткін һәм уәс-сәлам³.

Кейбіреулер мұны тәтәууғ⁴ деп біледі,
Тағы бірі мұны сүннет деп жүреді.

ДӘРЕТТІҢ МӘКРУҰТЕРІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Кәраһийәт⁵ үкімін бөлім айтар,
Шариғаттың талабын әркім байқар.

Сол қолыңмен жусаң ауыз, мұрыныңды,
Кәраһиат болады, білгін мұны.

Және де назар салу әуретіңе,
Сөйлеме өзге сөзді дәретіңде.

Содан соң қатты шашпа суды жүзге,
Саусақтарды сілкіме және түзге.

ДӘРЕТ НЕ НӘРСЕЛЕР БІРЛӘ БҰЗЫЛАДЫ?

Бұзатын жайы баян бөлімде узу⁶,
Шариғатта етер қалай оны түзу.

Ол екі мүшеңізден шықса егер,
Дәретіңді алынған қате етер.

Қан, ірің, сары су мен құсық һәман⁷,

¹ жасөспірім

² барша

³ амандықта

⁴ өз еркімен бағыну

⁵ жиіркенішті істер

⁶ дәрет

⁷ солай

Сындырсаң дәретің де бұзу һәман.

Сүйеніп бір нәрсеге ұйықтап қалу,
Жүніп болып және де естен тану.

Ұсақ тасқа шықсаңыз ойпаңдағы,
Ей, муттақи¹, қарқылдап күлсең тағы.

Бірі мәни, бірі уәди, мәзи бірі,
Болар нақыс дәретіңнің өзі бәрі.

ҚАНША СУМЕН ДӘРЕТ АЛЫНАДЫ?

Бөлімде баян болар су мөлшері,
Дәреттің мәлім болған бұл өлшемі.

Ысырапқа, ей жандар, бермегін жол,
Дұрыс болмас тек шашу, білгенің қол.

Шариғат әрбір іске мөлшер қойған,
Бұл фәрғ² жүрмесін тек шығып ойдан.

Қапы қалма муттақи дін ісінен,
Ілімнің үйрен оқып бұл ішінен.

Үш тостаған суменен дәрет қылғын,
Бес тостаған ғұсылға жетер білгін.

Бір тостаған жетеді іш дәретке,
Тағы бірі жетеді қол мен бетке.

Аяқты бір тостақпен жусаң тамам³,
Бес тостақпен ғұсыл қыл уәс-сәлам⁴.

Барлығына кетері сегіз болды,
Дәрет, ғұсыл суы осы негізі оңды.

¹ діндар

² бір, тармақ

³ барша

⁴ амандықта

ОН ҮШІНШІ БАП

ҒҰСЫЛ НЕШЕ ЖЕРДЕ УӘЖІП-ДҰР?

Он үшінші бапта бұл қылады жар,
Ғұсылда уәжіптің қаншасы бар.

Бейхабар қалып жүрме бұдан өзің,
Қалар болсаң егерде діннің сөзін.

Бұл жайды білместігің дәл кешегі,
Қылмысыңды Алла саған көрсетеді.

Жасырмағын шарифаттың әсте ісін,
Діннің ойла күні-түні тәшпішін¹.

Хақтан өтін, ісіңе бол зинһар²,
Пайдалы іске әрқашан сал иғтибар³.

Ынтаменен дінді үйрен рәуан⁴,
Жақындарсың өзің Хаққа бір қадам.

Бес нәрсе бар ғұсылды бұл бұзатын,
Шарифатпен айттық үкім біз ақыл.

Әуелі ол түнде ихтилам⁵ сезілсе,
Төсегінде соған ұқсас көрінсе.

Қатыныңмен болсаң және илтиқа⁶,
Ұрық шықпай болса егер жәй лиқа⁷.

Кетсе егер бойдан ағып шаһуатың,
Хайыз⁸, нифас⁹ көрсе егер сау қатын.

Үшбу¹⁰ істе ғұсыл уәжіп бәріне,
Бесеуі қатындарға, ал үшеуі ерлерге.

¹ уайым

² абай бол

³ назар, несие

⁴ оңай, жеңіл

⁵ еріксіз шаһуаттың шығуы

⁶ қосылу

⁷ кездесу, тию

⁸ етеккір

⁹ әйелдерде босанғаннан кейін келетін қан

¹⁰ осы

ОН ТӨРТІНШІ БАП

ҒҰСЫЛДЫҢ ПАРЫЗ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылар сөз он төртінші баптағы,
Бұл ғұсылда неше парыз жатпағы.

Жасалатын ғұсылда үш парыз бар,
Орындасаң тәмам болар қарыздар.

Мұрыныңды, ауызбен һәм тәніңді,
Түгел жуғын, тазартып бар жаныңды.

ҒҰСЫЛДЫҢ СҮННЕТІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылады бөлімде ғұсыл сүннеті,
Оны білу бар мүміннің міндеті.

Бес сүннет бар ғұсылда біл, ей, кісі,
Жасағанның жақсы болар әр ісі.

Екі қолды алдыменен жуып ал,
Содан кейін әуретіңе су жұмсар.

Денеңдегі нәжісті бар кетіріп,
Және узу¹ дәрет алғын бекініп.

Су тигізіп үш рет алғын бар тәнге,
Бас пен оң қол, сол қолды жу сол демде.

Ашып жуғын шаштың әрбір арасын,
Осы үкім тазалар әйел баласын.

Су тигізер шаштарының түбіне,
Содан кейін жүніп болған жеріне.

Шаштың ұшы құрғақ қалса жоқ зиян,
Жүніптік ғұсыл жасалынды дәл һәман².

Содан кейін тазаласын шашын да,
Құлақ, кіндік, мұрын ішін расында.

¹ дәрет

² солай

ОН БЕСІНШІ БАП

ТАЯММУМ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Осы баптан қажетінді байқағын,
Таяммумда парыз қандай, айтамын.

Таяммумда айтылар төрт парыз бар,
Тәңірі хақы орындалсын қарыздар.

Ең алдымен іске ниет еткейсің,
Таза топырақ тауып алып беттейсің.

Алақанды жерге жайлап ұрасың,
Қос қолыңмен жүзінді сүртіп тұрасың.

Және ұрасың қолдарыңды тамам¹,
Сүртесің қолмен шынтақтарыңды уәс-сәлам².

Дәретінді бұзатын бар нәрселер,
Таяммумды бұзады ол болса егер.

Сол маңдарда жақын жерде су болса,
Қолдануға ерінсеңіз сен сонша.

Аралығы бір милден қашық болмаса,
Таяммумың лайық емес онда аса.

Болса егер сол суың милден³ йақин,
Құрметтегін ерінбей Тәңірі хақын.

Шариғатта бір милиң төрт мың адым,
Он екі мың бір йағаш⁴ болса жадың.

Үштен бірі төрт мың адым болса егер,
Намазға таяммумды жасай берер.

¹ барша

² амандықта

³ 1609 метрге тең өлшем

⁴ ұзындық өлшемі

ОН АЛТЫНШЫ БАП

МӘСІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Он алтыншы бапта бұл баяндалар,
Мәсі үкімі баршаңа аян болар.

Етікке тартылар мәсі болар сүннет,
Қайим мақам¹ білгейсің парыз міндет.

Мұқимның² мәсісі бір түн-күнге,
Мүсәпірдікі³ жетеді үш күн-түнге.

Хәдестен⁴ соң мәсісі болар есеп,
Етігін кимесе егер болмас десед.

Етігі егер оның болса тесік,
Үш саусақ сыйып оған тұрса кішік.

Аяқтың саусағына ет иғтибар⁵,
Үкім қылды мұны имам ол ықтияр.

Біліп ал мәсі оған болмас рәуа⁶,
Айтты бізге бұл сөзді сахиб леуа⁷.

Мәсі тарту жарамас бұл етікке,
Болмаса да қонышта нұқсан тіптен.

Көп болса кіп-кішкентай жыртықтары,
Үлкенге саналады мұның бәрі.

Битәкәллүф⁸ беретін жауабы бар,
Кішкентай жыртықтардың үкімі дәл.

Азырақ жыртықтарға жоқ иғтибар⁹,
Көп болса есінде тұт мұны, ей, жар.

¹ жоғары мансап

² жергілікті тұрғын, яғни сапарға шықпаған адам

³ сапарға шыққан адам

⁴ кіші дәрет

⁵ назар

⁶ лайық, дұрыс

⁷ ту, жалау, яғни ту иесі деген мағынада

⁸ өзін қинаусыз, азаптаусыз

⁹ назар

Ағзаңда жара болса егер қатқақ,
Үстінен дұрыс болар мәсі тартпақ.

Жүніп болса тәніңіз егер арығ¹,
Құрғатып бір мәсімен болар фариг².

Байланса бау үстіне мәсі тартар,
Қажетсіз десе алып һәм тарқатар.

Жарасы жазылмаса бауды байла,
Тартқанда мәсіңізді енді абайла.

Мәсінің ер, әйелге үкімі бір,
Әһлі сүннет³ иелері қаулы етті дүр.

Кімде кім мәзһаб Нұғман⁴ ұстап өтер,
Осы сөзден дертіне дәрмен жетер.

Шарасын білген жандар әстісі,
Болар онда дін, иман тәшбіші.

Бұл үкім әһлі сүннет иесіне,
Жындарға әһлі жиннәт⁵ тиесілі.

¹ таза

² азат

³ сүннет иелері, яғни пайғамбар сүннетіне негізделетін төрт мәзһаб иелері

⁴ яғни, Имам ағзам мәзһабы

⁵ жындар қауымы

ОН ЖЕТІНШІ БАП

НАМАЗДЫҢ ПАРЫЗДАРЫ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Он жетінші бап келді дәр салауат¹,
Мәлім етер парыздары мен уәжибат².

Хақ жолына талпынып, талап қылғын,
Дінге келіп, Мұстафа үмметі болғын.

Парыз, уәжіп, сүннетті ұғып алып,
Исламның қадам бас шыңына нық.

Бұл намазды өтеуің болды парыз,
Он екі парызды жасау тағы қарыз.

Парыз, уәжіп, сүннетті білгенің жөн,
Құтыларсың азаптан қияметте сен.

Он екі парыз намазда бар делінді,
Ішінде алтау, сыртында алтау жар делінді.

Әуелі таза дәрет қылмақ қылмақ керек,
Намазға таза болып тұрмақ керек.

Уақыт сақтап, киімді таза қылмақ,
Ниет етіп, жүзіңді қыблаға бұрмақ.

Бірі тәкбір әуелі, екінші – қиям³,
Үшіншісі – бұл қырағат⁴ тамам.

Төртіншісі – рукуғ⁵, бесінші сужуд⁶,
Алтыншысы – біліндер, ақырғы қуғуд⁷.

Бастан-аяқ он екі болды тамам,
Алтауы іш, алтауы сырт уәс-сәлам⁸.

¹ намаздарда

² уәжіптер

³ намаздағы тік тұру

⁴ намазда сүре оқу

⁵ намазда иліп тұру

⁶ намазда маңдайды жерге тигізу

⁷ намазда отыру, мұнда парыз ретінде соңғы отырысты айтып отыр

⁸ амандықта

Білгейсің осы барша парыздарың,
Ал, тыңда, намаздағы уәжіптерің.

НАМАЗДЫҢ УӘЖІПТЕРІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылады енді намаз уәжібі,
Шарифатта көрсетілген біраз жүгі.

Уәжіп сол – «Фатиханы¹» оқығаның,
Даяр етіп сүрені зам² тоқығаның.

Екі рәкағат ішінде «Фатиханы»,
Оқу уәжіп, жарандар бар иманы.

Содан соң тағы да оқы бір сүрені,
Уәжіптің болады бұл тілегі.

Уәжіп – тәғдил әркәнеткендерің³,
Яғни рукуғ⁴, сужуд⁵ жеткергенің.

Орта қағидада⁶ отырмақ жалғызын,
Оқымақ ақыр тахиятты⁷ түзін⁸.

Ол үтір⁹ ішінде күнт¹⁰ уәжіп тамам,
Һәм намаздан шықпақ үшін сәлем.

Көтермек айт тәкбірін имам,
Әшкере қылмақ үнін ол имам.

Намазда істелінер уәжіп осы,
Екі рәкағат ішіндегі көңіл қошы.

Тағы бірі ақырын оқымақ имам,
Екінші Бесін ішінде уәс-сәлам¹¹.

¹Құранның алғашқы сүресі, бұл сүресіз намаз оқылмайды

² жалғау, яғни намазда «Фатиха» сүресінен кейін бір сүре жалғау

³ намазды қатесіз оқу

⁴ намаздағы рәкағаттар

⁵сәжделер

⁶намаздағы отыру, мұнда ортаңғы отыруды айтып отыр

⁷ намазда «әт-тәхийәт» дұғасын оқу

⁸ түзу, тура

⁹ үтір уәжіп намазы

¹⁰ үтір уәжіп намазында оқылатын дұға

¹¹ амандықта

Үшбу¹ он бір уәжіпті қылдым баян,
Үйреніп амал жаса кәрі, жауан².

Уәжіпті уақытында қылмақ уәжіп,
Ұмытсаң жасау қажет сәжде уәжіп.

Бұзылар намазыңда парыз қалса,
Мейлі сәһу³ жасағын мыңнан аса.

Қалса сүннет сәһу сәжде жоқ оған,
Мейлі сәһу жасай бер жүрмес бұған.

Әдейілеп сүннетті үзсең, ей, дана,
Күнәлісің, алайда құлшылығың рәуа⁴.

Уәжіпті әдейі етпесең егер,
Міндетіңе шынында нұқсан келер.

Ұмытып тастап кетсең бір уәжіпті,
Сәһу сәжде болар оның уәжібі.

Сәһу сәжде амалын айттым саған,
Құлақ қойған жарандар мына маған.

Сәһу түссе қыл намазыңды тамам⁵,
Һәм тәшәһһуд⁶ һәм тәхийәтті⁷ содан.

Қалғанын оқып бітір етіп тамам⁸,
Әуелден солай болып келді кәлам⁹.

Имам болса бір сәлеммен іс те бітер,
Ұюшылар көңіліне тыныштық жетер.

Жалғыз болса берерсің екі сәлем,
Қалғанымен бұл істі етер тамам¹⁰.

¹ осы

² жас

³ намаздың уәжіптері бұзылғанда кемшілігін жою үшін жасалатын сәжде

⁴ дұрыс

⁵ толық

⁶ намазда отырғанда оқылатын

⁷ намазда отырғанда оқылатын

⁸ аяқтау

⁹ сөз

¹⁰ аяқтау, бітіру

НАМАЗ ОҚЫМАҚТА СҮННЕТ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бұл бөлімде айтылар сүнән¹ намаз,
Оқып, үйрен, амал қыл сахиб нияз².

Сүннеттерін намаздың есіткейсің,
Шапағатынан Расулдың кешікпейсің.

Медетпен сүннет ұста, ей ақылман,
Кем қалмассың Мұстафа мұратынан.

Тәхримә³ сүннет болар бұл да мына,
Қолдарыңды жеткізгейсің құлағыңа.

Имам болсаң қаттырақ тәкбір көтер,
Һәм сәнамен⁴ намаздың соңы бітер.

«Әғузу⁵», «тәсмия⁶», «тәмин⁷» айтып және,
Қолдарды байлау қажет бір-біріне.

Және де рукуғ, сужуд тәкбірі бар,
Арасында ұмытпа тәспісін, жар.

Содан соң рукууғтан қайт рас көні⁸,
Сужудтан жоғары қалу болар жөні.

Ортаңғы отырыста тәхийәт⁹, тәшәһһуд¹⁰,
Ақырында хазіретке¹¹ айтқын дуруд¹².

Және біл оқылатын дұғалар бар,
Мұстафа шапағатынан болар ықтияр.

Осылардың баршасын оқу сүннәт,
Әһлінің¹³ барар жері ол бір жәннәт.

¹ сүннеттер

² қажеттілік, дұға иесі

³ намазда қолды құлаққа дейін көтеру

⁴ Аллаға мадақ айту

⁵ яғни, «Әғузу билләһиминәш-шәйтанир-ражим»

⁶ яғни, «Бисмилләһир-рахмәнир-рахим»

⁷ яғни, «Әмин»

⁸ тура, түзу

⁹ намазда отырғанда оқылатын дұға

¹⁰ намазда отырғанда оқылатын дұға

¹¹ мұнда Мұхаммед пайғамбарды айтып отыр

¹² сәлем, салауат

¹³ яғни, пайғамбардың сүннетін ұстанатындар

НАМАЗДЫҢ ӘДЕПТЕРІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Баяндар бөлім намаз әдептерін,
Мәлім етіп қанша екенін әдеттегі.

Әрбір істе егер әдеп болса аян,
Міндетін атқарғаны осы баян.

Әдепсіз қызметке жоқ ешбір кәрәм¹,
Қызмет қанша болса да әһлі мухтарам².

Бұл намаз Хақ қызметі біл, ей, сафа,
Әдебіне намаздың еткін опа.

Сәжде етер жеріңе қарау әдеп,
Есінесең аузыңды жапқайсың тек.

Қолдарыңды шығарғын жеңдеріңнен,
Тура ұста басыңды белдеріңмен.

Сәждеде қарап тұрғын мұрыныңа,
Рукуғда назар сал тобығыңа.

Отырғанда тізеңе қылғын назар,
Масиулладан³ өзгелер биықтияр⁴.

Парыз – шаһ, Сүннет – уәзір намаздағы,
Рәкәғаттар намаздың болар жаны.

Кім бұларды біріктіріп қылса амал,
Шайтанның әскері болар дәр мәхәл⁵.

Егер сен жолыменен жүрсең иман,
Сүннеттің әдептерін сақта жиған.

Үшбу⁶ сүннет әдебін ұстамаған,
Жете алмай мақамнан⁷ ол тыста қалған.

¹ мейірім

² құрмет иелері

³ Алладан басқа ешнәрсе емес

⁴ ықтиярсыз

⁵ орындалмайтын, мүмкін емес; орынды

⁶ осы

⁷ дәреже

Мұстафаның шарифаты берік қадам,
Ілімі күн секілді көрік саған.

НАМАЗДЫҢ ПАРЫЗДАРЫ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімнен білгін намаз парыздарын,
Етілген мәлім үшбу қарыздарын.

Оқылады бұл намаз күн ішінде,
Он жеті парыз оның тұр ішінде.

Таң намазда оқылар екі рәкәғат,
Бесінде болады ол төрт рәкәғат.

Екінтіде төртеу болар, ақшамда үш,
Құптанда төрт, үтір уәжіп тақ санды үш.

Жиырма рәкәғат болды екеуі,
Бірігіп он жетімен енді үшеуі.

Он жеті рәкәғат болар парыз,
Үш уәжіп және дағы сондай парыз.

Шарифатына Мұстафаның берік бол деген,
Дәулетің артсын дейді әр дембедем¹.

НАМАЗДЫҢ СҮННЕТТЕРІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бұл бөлімде намаздың сүннеттері,
Айтылады және де міндеттері.

Келдік енді сүннетті шәрх² еткелі,
Мұстафаның жолымен дәл кеткелі.

Көрінер шырақ бізге Мұстафадан,
Құр қалмасын саясынан ұстаған жан.

Сүннетті жамағатқа бұйырыпты,
Шапағат бер деп қияметте сыйыныпты.

¹ жылдам

² түсіндірме

Он екі рәкәғат сүннет қамуғ¹,
Бұл муәккәд² деп айтты бізге Ұлық.

Екі рәкәғат таң намазы ішінде,
Алты рәкәғат келеді екен бесінде.

Ал екеуі оқылады ақшамда,
Және екеуі құптан болып жатқанда.

Отыз екі болды үшеуі осыны ұқ,
Парыз, уәжіп, сүннет бәрі қосылып.

Үйреніп, білмейтінге айтсаң жауап,
Білмесең, айтқаныңнан не сауап?

Өмірді сыйлағанда Алла саған,
Ақыл, ілім көңіліңе жазған тамам.

Жаныңды иманменен таза сақта,
Құлшылық қыл, ілім ол жалғыз Хақта.

Үшбу хәлің түбінде арыз сол болар,
Жасаған әрбір ісің өзіңе оралар.

Міне, осындай оның әрбір ісі саф³,
Болмас таза тола тұрса құр іші лаф⁴.

Ілімменен амалыңды қылғын тәмиз⁵,
Надандықтың нәпсі атына мінбесеңіз.

Мұстафа шарифатында бол сен деген,
Дәулетің таси берсін дембедем⁶.

НАМАЗ ҚАЗАҒА ҚАЛСА КҮНӘСІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бұл бөлімде айтылар намаз қазасы,
Ондай шақта қандай болмақ жазасы?

¹ барша

² яғни, сүннет

³ таза

⁴ бос сөз, мылжыңдық

⁵ таза

⁶ тез, жылдам

Намазыңда жіберсеңіз бір қаза,
Жеті тамұқта тартқызады хор саза¹.

Бәйтулла² ішінде ол деген анасымен,
Жетпіс зинаға болады шамасы тең.

Сексен хақаб³ тозақтың ішінде қалар,
Көңіліңе ұғып мұны түсінсең жарар.

Әр хақабың сексен жылға тең келер,
Есептеп көр, сексен хақаб қанша болар.

Алты мың төрт жүз жыл болады барлығы,
Үш мың екі жүз тең болады қалдығы.

Бір қазаға мұнша жылдар жанғаннан,
Күн-түн намаз оқып дұрыс қамданған.

Бұл жаһанның әуелі мен ақыры,
Бір сағаттық дейді сәруар⁴ ақылы.

Бір сағат қылсаң ғибадат не болар,
Барар жер бәрімізге бақи болар.

Сәруар⁵ айтқан екі жаһан арасын,
Жер көкке нәрдбан⁶ арқылы барасың.

Кім ғибадат қылса көрі нұр болар,
Дәр қиямет⁷ тозақ оты дүр⁸ болар.

Хур ғилман⁹ талпынған жан мәңгі қалар,
Жатқан жері сегіз жұмақ орны болар.

Алланың хушнуды¹⁰ бұл намазың,
Шаттығы иманның боп тұр намазың.

¹ жаза, яғни жазаланады

² Алланың үйі, яғни Қағба

³ құты

⁴ көшбасшы, яғни дін сәруары пайғамбар

⁵ көшбасшы, яғни пайғамбар

⁶ баспалдақ

⁷ қияметте

⁸ алыс, қашық

⁹ жәннаттағы хор қызметшілері

¹⁰ разылығы

Намаз ол бір тылсым күш өтетұғын,
Тамұқ отын сөндіруге жететұғын.

Намаз ол көр ішінде жанған шырақ,
Жұмаққа жеткізетін ол бір пырақ.

Бұл намаз көр ішінде ас та болған,
Пенденің күнәларын пәсте жуған.

Бұл намаз құлшылықтың басты күші,
Әмбиенің¹ тұтынған нақты ісі.

Мәңкүр-Нәңкүр талап етер намаз құжат,
Алланың жолына ол болар курбат².

Намаздың ұқсасы мен теңдесі жоқ,
Құлшылықтар асылы, сардары тек.

Намазбен бол, намазбен бол, банамаз³,
Мүмін болсаң өлме әсте бинамаз.

Бинамаздық болар құлдың ең қоры,
Бинамаздың болмайды еш тәні ары⁴.

Бинамаздар Хаққа дұшпан бикүмән⁵,
Олар кәпір һәм мүнәпық-дүр хәман⁶.

Бинамаздың жүзі менен бойы сүм,
Сұхбаты мен дидары һәм ойы сүм.

Бинамаздың қолынан жеме тағам⁷,
Бинамазға лағынет айт мустадам⁸.

Бинамаздың кәсібі харам мутләқа⁹,
Тәспісі жоқ тартатын оның Хаққа.

¹ пайғамбарлар

² жақын

³ намазбен, намазды

⁴ таза

⁵ күмәнсіз

⁶ солай

⁷ тамақ

⁸ мәңгі

⁹ шексіз

Бинамаз лағнет Ібіліс әскерлері,
Жұмақтан орын алмас дәл ішкергі.

Бинамаз тұрғысы келсе әр сабах¹,
Ібіліс айтар тұрма сенде жоқ силах².

Үстіне жатар Ібіліс қанат жауып,
Тұмшалап, жатып алады есі ауып.

Күн шыққанша тұрғызбай жатқызады,
Намазын қаза қып таң атқызады.

Жамандыққа дүниеде жолығады,
Бинамаздың күнәсі толығады.

Бинамаздай ешбір нәжіс болмайды,
Нәжістерден арыла алмай оңбайды.

Бинамаздан барша фахиш³ жақсырақ,
Барша фахиш фахшы⁴ одан жақсырақ.

Мүмін болсаң Ібіліске жол берме,
Дайын болғын намаз уақыты келгенде.

Дембедем⁵ Хақтан жетеді тауপিғың⁶,
Жолдас болғай әулие мушфиғың⁷.

Мұстафа шарифатына берік бол сен,
Арттырады иманыңды дін дембедем.

ҚАЗА НАМАЗҒА ПАЙДА НЕ ОҚЫЛАР БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылады бөлімде қаза намазға пайдасы,
Оқы, Зинһар⁸ қазаны кешіктірмей айда осы.

Болса егер осынау әрбір жанда бір қаза,
Тәуба етіп соңынан өтесең болар дән риза.

¹ таңертең

² қару-жарак

³ жезөкше

⁴ жезөкшелігі

⁵ тез, жылдам

⁶ көмек, жәрдем

⁷ мейірбан, ізгі, қайырымды

⁸ қашанда, әрқашан

Ол қазана кәфәрәт¹ керек болар білген жөн,
Өміріңнің соңына дейін өтеп жүрген оң.

Жұма күні тұрып ап бәғд әз намаз² жасаңыз,
Ниязы³ төрт рәкағат өтеуіңді тосамыз.

Әр рәкәғат ішінде «Фатиха» оқы бір жолы,
«Аятул-күрсіні» он беске жеткіз сол оңды.

Барлығының соңынан оқығайсың «кәусәрді» һәм,
Он беспенен жалғасып кетсе дейді ол беһәм⁴.

Оқы тағы үш рет «Кул йә әйиуһәл-кәфирин»,
Одан кейін үш рет сүре «Ихлас» һәмчинин⁵.

Төртіншіде білсеңіз қырағаттаудың парқы жоқ,
Мейлі қасир⁶, мейлі тул⁷, құпия, жария шарты жоқ.

Жетпіс рет ұмытпа сәлемнен соң байқағын,
«Астағфируллаһ» болады Хақтың құлы айтарың.

Намазыңды жалғыз Хақ қабыл еткей, ей, сафа,
Шапағатына өзінді нәсіп етсін Мұстафа.

Жетпіс рет салауат күтіп тұрар Мұстафа,
Оны былай айтасың «Салли ғәлә» деп, сафа⁸.

Бұл хадисті Мұстафа айтып кеткен ертеде,
Риуаят етіп шадиярлар⁹ таратқанды өлкеге.

¹ тез, жылдам

² намаздан кейін

³ қажеттілік, дұға

⁴ бір-бірімен

⁵ осылай, сол секілді

⁶ қысқа

⁷ ұзын

⁸ жүрегі таза

⁹ пайғамбардың атақты төрт жараны: Әбу Бәкір, Омар, Оспан және Әли (Алла оларға разы болсын)

ОН СЕГІЗІНШІ БАП

АЛТЫН, КҮМІСТІҢ ЗЕКЕТІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Он сегізінші бапта бұл зекет жайы айтылад,
Мәлім болған біздерге әр түрде ол кәинәт¹.

Екі жүз күміс дирһемнен бес дирһемді бересіз,
Болсаң сахиб лутф кәрәм² зиян жоқ көпте сенсеңіз.

Артық берген зекеттің кеңшілігі көп болар,
Қырық дирһемнен алайда аспағаны дөп болар.

Қырық дирһемге бір дирһемді бер оған,
Бір жылдан асса егер, ей, мухтарам³.

Жиырма мысқал болса егер қолдағы бар алтының,
Жарты мысқал зекеті кешіктірме жарқыным.

ТҮЙЕНІҢ ЗЕКЕТІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімнен түйе зекетін біл,
Үкімін қанша ететін бұл.

Бес түйеден бір қой болар зекет,
Онға екеу, он беске үш қой есеп.

Жиырма түйе төрт қойға есептелер,
Жиырма беске бір бота жетектелер.

Отыз алты болса егер екі жасар,
Қырық алтыға бер түйе үшке басар.

Елу алты болса төрт жасар тіші⁴,
Жәзға⁵ бер алпыс бірге, мүмін кісі.

Алпыс алты басқа бер бес жасарын,
Жетпіс алтыға екеу болар қосарың.

¹ болмыс, жаратылыс

² жомарттық пен ақкөңілдіктің иесі

³ құрметті

⁴ түйенің аналығы

⁵ бес жасар ұрғашы түйе

Тоқсан бір болса екеу беріледі,
Төрт жасқа келіп кірген көрінеді.

Тоқсан бірден жүз жиырма басқа дейін,
Жоғарғы үкімнен ол аспас дәйім.

Жүз жиырмадан артық болса егер,
Бесеу деп біл есебінді сэр бесэр¹.

СИЫР ЗЕКЕТІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылады бөлімде сиыр зекеті,
Қалай болмақ үкімі оның ететін?

Отыз сиыр басына бер бір тана,
Қырық басқа бір мусиннә² деп сана.

Алпыс болса жарайды екі тәбиғ³,
Жетпіске бір мусиннә, бір тәбиғ.

Екі мусиннә жетеді сексен басқа,
Үш бұзау деп есептелер тоқсан басқа.

Одан артқан әр отызға бір бұзау,
Зекет беріп, сауап жинап жүрміз-ау.

ҚОЙ ЗЕКЕТІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылады бөлімде зекетул-ғәнәм⁴,
Етейін мәлім саған, ей, сахиб кәрәм⁵.

Қырық қойдан бір қойың болар зекет,
Бір жылдан асқан болса сол да жетед.

Қырықтан жүз жиырмаға дейін жетсе,
Жоғарғы есеп болар, ұста есте.

Жүз жиырма бір болса егер қойыңыз,
Екі қойды зекет десін ойыңыз.

¹ бас-басына, әр басына

² үш жасар сиыр

³ Жасынан асқан бұзау

⁴ қой зекеті

⁵ жомарттық иесі

Бұл есеп жетер екі жүзге тегі¹,
Екі жүзге үш қой бер, ей, дін бегі.

Бұл үш қой төрт жүз басқа дейін жүрер,
Одан асқан әр жүзге бір қой берер.

Есепке қой басының кірер бәрі,
Зекеттің үкімін, ей, білер жаны.

Төл біткен: бота, бұзау және қозы,
Оларға зекет болмас, үкім сөзі.

Анасынан ажыраған болса егер,
Оларға сонда зекет нисаб² берер.

АТ ЗЕКЕТІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Ат зекеті айтылар бұл бөлімде,
Болды мәлім біздерге біл тегінде.

Аттар болса сайма³ еркек, тіші⁴,
Әрбіріне бір алтын біл, ей, кісі.

Немесе оның құны есептелер,
Ғұшырдың⁵ рубғынан⁶ зекет берер.

Жайлаудағы еркек ат болса неше,
Мағзим⁷ айтты зекет жоқ оларға ендеше.

Болса ұрғашы бір риуаят бар мәгәр⁸,
Жалғызы Әбу Ханифадан жеткен хабар.

Айтады олар бұларға зекет жоқ деп,
Ат, есек, қашыр қанша болса да бек.

Пайда тапса шынында сатып егер,
Алтын, күміс зекетін содан берер.

¹ дейін

² мөлшер, шама

³ жайлаудағы мал

⁴ ұрғашы, бие

⁵ егіннен берілетін зекет

⁶ төрттен бірі

⁷ ұлық, яғни Имам Ағзам?

⁸ солай

Тәңірі қымбатына мал береді,
Зекетімен иесі жұмаққа енеді.

Оларды шаруалар бағып-қағып,
Жүреді ылғи дағы шаршап арып.

Бұларға берілмейді зекет деген,
Өйткені ұстар оны пейнетпенен.

Егерде бұған зекет берем десе,
Шамалап құнын оның көр ендеше.

Орташа бағамымен берсең зекет,
Беруші дәйім болар оттан нәжат¹.

ЗЕКЕТ БЕРІЛЕТІНДЕР БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Зекет жайы айтылады бөлімде,
Кімге беру керек оны тегінде?

Кім алады бұл зекетті біл рәуа²,
Дәруіш, міскін, һәм пақыр, бинәуа³.

Не жолаушы, не болмаса мектептер,
Мал-мүлкінен айырылған бекке бер.

Берсең егер ондай жанның біріне,
Жетіп алар мақсат тұтқан жеріне.

Зекет болмас ата-анаға иттифақ⁴,
Ұлдары оның болса дағы тым жырақ.

Атаңыздың атасы бар болса егер,
Араларың үш атаға толса егер.

Зекетті ондай туысқанға берерсің,
Шын дәруіш болса онда көрерсің.

¹ құтылады, яғни тозақ отынан құтылады

² дұрыс, лайықты

³ кедей

⁴ келісілген

ОН ТОҒЫЗЫНШЫ БАП

ОРАЗА БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бапта айтады оразаның жайынан,
Үкім, парыз, нақыл еткен ойынан.

Оразаға ниет еткін тіліңмен,
Және тағы сидқ¹ еткін көңілмен.

Ішіп-жеме ол жимаған² тыйылғын,
Берік болғын, Алла солай бұйырды.

Кірсе аузыңа не нәрселер сырттағы,
Оразаңды деп білгейсің құртқаны.

Шыбын, маса, шаң, топырақ, тозаңдар,
Кірсе ауызға ықтиярсыз не заң бар?

Бұзбайды олар оразаны, ей, сафа³,
Көрсетті жол әһліден біл опа.

Қажет болып денеңнен қан алдырсаң,
Біліп тұрып мұны сірә қылдырсаң.

Дәмін білмек болып сен татсаң тағам⁴,
Оразаға болмас зиян, ей, хас⁵, ғам⁶.

Нәрестеңе тамақ шайнап бергенің,
Оразаны мәкруһ еттің, біл жөнін.

Егер тағам жесе ұмытып әр кісі,
Етті деп біл оны мейман Тәңірісі.

Оразаға жоқ болады нұқсаны,
Ары қарай сақтау керек, ұқ соны.

¹ растау, бекіту

² жыныстық қатынас

³ жүрегі таза

⁴ тамақ

⁵ ақсүйек, зиялы

⁶ қара халық

Оразада біле тұра жесе тағам,
Не мұқтаж етсе дағы күндіз хас¹, ғам².

Бір пендені азат етіп қойдырсын,
Не алпыс үш мұқтаж жанды тойдырсын.

Не үздіксіз екі ай тұтсын ораза,
Қазаныңды біткеннен соң әз руза³.

Парыз болса бұл ораза не нәпіл,
Оразаның жайын анық онда біл.

Кешке және сәресіде ниет ету,
Деп білгейсің зауалдан⁴ алыс кету.

Өтеді мәңгі тұрмас әрбір сынақ,
Қазаға есептелер әр кәффарат⁵.

Ниетінді күндіз дұрыстай алмасаң,
Шариғатта сұрау болар әрқашан.

Оразаның ниетін түнде айтқын,
Күндіз оның болмасы бізге айқын.

Кімге рұқсат берілер оразада,
Үкімін біліп алып қыл рәуа⁶.

Шейх фәни⁷, мүсәпір⁸ уәл-мәриз⁹,
Ғатиш¹⁰, разиг¹¹, нифас¹² және хайз¹³.

¹ зиялы, ақсүйек

² кара халық

³ оразадан кейін

⁴ опат болу, құру

⁵ оразаны әдейі бұзған жағдайда өтелетін жаза

⁶ дұрыс

⁷ өткінші қарт кісі

⁸ жолаушы

⁹ және ауру

¹⁰ қатты шөліркеу, қалау

¹¹ емізулі ана

¹² әйелдерде босанғаннан кейін келетін қан

¹³ етеккір

ЖИЫРМАСЫНШЫ БАП

САДАҚА ПІТІР БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылады бұл бапта пітір жайы,
Әһлі нисаб¹ уәжіп болған пайы.

Әрбір жан өз малынан қылса есеп,
Жинағынан шығады осы нисаб.

Қажетіңнен артып тұрса тысқары,
Пітір беру болар дұрыс нисабы.

Шарифатпен пітір беру уәжіп,
Қияметте болар саған бұл азық.

Отбасыңда ұл-қызыңмен қанша жан,
Есеп қылып ықтиярмен бер соған.

Уәжіп пітірінді бермек саған,
Бермесек күнәһарсың мүлде жаман.

Бидайдан екі, арпадан төрт батпанды бер,
Ораза тұт сені шыңға бастап жүрер.

Бермесек ораза, намаз дұрыс болмас,
Салбырап тұрарсың дер ауада рас.

Сұрап-біліп, естігенің оңды ерен,
Шарифаттың жүргейсің жолыменен.

¹ нисаб, шарифат бойынша мал-мүліктің белгілі бір мөлшерге жетуі

ЖИЫРМА БІРІНШІ БАП

ҚАЖЫЛЫҚ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бұл бапта қажылықтың бүкілінен,
Айтылар барлық баян үкімімен.

Қажылыққа бару уәжіп білгейсіңдер,
Дүниен жетіп тұрса жүргейсіңдер.

Жолға жинал отбасыңа ендеше,
Жетсе азығың барып қайта келгенше.

Болып тұрса еш қауіпсіз жолың сонша,
Ислам балиғ¹, ес-ақылың дұрыс болса.

Жеті шартқа сай болсаң егер тамам²,
Уәжіп қажылыққа бармақ уәс-сәлам³.

Алайда әйелдерге бұл шарт сегіз,
Қасында махрам⁴ болу міндет егіз.

Уәжіп болып бармастан өлсе адам,
Кібір⁵, тарса⁶ ол дінсіз нағыз надан.

Қажылықтың ішінде үш парыз бар,
Ниет етіп ихрамға⁷ ораныңдар.

Басына бірі шықпақ Арафаттың,
Үйіне зиярат ету бірі Хақтың.

Осынау үшеуімен қажылық рәуа⁸,
Қалса егер үшбу⁹ бірі де нарәуа¹⁰.

Уәжібі тас ату болды тағы,

¹ балиғат жасына жеткен

² біту

³ амандықта

⁴ неке түспейтін жан

⁵ менмендік

⁶ қорқақ, үрейлі; христиан дінін ұстанушы

⁷ қажылардың арнайы киетін киімі

⁸ дұрыс

⁹ осы

¹⁰ дұрыс емес

Уақыф¹ мекеніне барғын әрі.

Сафа мен Мәруаның арасында,
Жүгіргейсің жеті рет шамасында.

Және де шаштарыңды таста алып,
Содан соң тауаф жасап қоштасалық.

Білгейсіңдер бұларды дейді уәжіп,
Әр амалды іліммен қылғын қажып.

Ғұмра сүннетін де білгейсіңдер,
Қағбаны жеті айналып жүргейсіңдер.

Қасиетті жерлерін еткін тауаф,
Қай уақытта болса да ол бихилаф².

Бір жылда көңілің қанша қаласа да,
Етсең тауаф зиян жоқ оңашада.

Бұларға ғұмра деп қойды атты,
Себебі ерекшелік болған затты.

Қажылықтың үш түрі тағы осы,
Парыз, уәжіп, сүннет болды мағынасы.

Қажылыққа бару болар ол сүннет,
Баршаға дін сәруары³ еткен міндет.

Үш тауафты орындау болар уәжіп,
Барған соң жүрсең дағы сонша қажып.

Парыз болар қағбаға ету тауаф,
Ол тауафты рүкін⁴ дер бихилаф⁵.

Парыз, уәжіп, сүннеті баршаға аян,
Шариғатпен үшеуі де болды баян.

¹ қажылықта арнайы тұру

² талас жоқ

³ көшбасшы, яғни пайғамбар

⁴ шарт

⁵ талас жоқ

ЖИЫРМА ЕКІНШІ БАП

ХАЙЫЗ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Айтылар бапта осынау жайы хайыз,
«Фә'тәзил» деді Иләһи фил-хәйз¹.

Хайыздың үкімін біл сахиб нияз²,
Шарттарынан сыр шертейін енді біраз.

Хайыз деген әйелден қан кетіп тұрар,
Әр әйелде әртүрлі болып шығар.

Азы үш күн, ал көбі он күн болар,
Хайыздықтың белгісі міне солар.

Егерде тамам болса қылар ғұсыл,
Ғибадат содан кейін болар усул³.

Он күннен көп немесе үш күннен аз,
Әр намазда жуынсын ол сахиб нияз⁴.

Одан артық болса егер мустахаза,
Бастағы үкімімен болар таза.

Дін иман ұстайтұғын жандар келер,
Патшаның дәрісімен әмірін өтер.

НИФАС БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бұл бөлімнен нифастың ілімін біл,
Ілім алып Ислам дінімен жүр.

Нифастың үкімінен білгін аян,
Оқысаң айтылады небір баян.

Бұл бәғд әз уәләдәт⁵ қан болар,
Арысы қырық күнде тазаланар.

¹ хайыз туралы

² дұға жасаушы

³ кірісер

⁴ дұға жасаушы

⁵ бала босанғаннан кейін

Арасында бір сағат ағып тұрар,
Иғтибар¹ бұл әдетке салып тұрар.

Әдеттің күні бітсе жуынғайсың,
Намазды оқуға бел буынғайсың.

Егерде қырық күннен кетсе асып,
Мустахаза делінер, жүрме жасып.

Қырық күнде етеді таза ғұсыл,
Жұбына болмақ енді лайық усул².

Қырықтан бұрын болу енді харам,
Қаны ағып тұрса болмас мудам³.

Мүмін жан дін иманын сақтаңыздар,
Әмірін патшаңыздың ақтаңыздар.

Нифас, хайыз әйелдің басынан өтер,
Білгейсің қандай істі тыйым етер.

Алты істен тыйылу қажет болар,
Іліммен істі қылған жандар оңар.

Алты істің атын жадқа тұтқайсың,
Есте сақтап күндіз-түні ұққайсың.

Ораза, қажылық, күйеу, Құран, намаз,
Қылмайды мешітте еш һәм нияз⁴.

Әрбір жан шарифатқа болса құштар,
Парыз, уәжіп үйреніп дінді ұстар.

¹ назар аудару

² қосылу

³ үздіксіз, әр қашан

⁴ дұға

ЖИЫРМА ҮШІНШІ БАП

ҒҰСЫЛ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бұл бапта айтылады жайы ғұсыл,
Белгісі баршасының он үш усул¹.

Білгейсің барша ғұсыл болар нешеу,
Баяны айтылады оның үшеу.

Қалмасын білместерге одан күмән,
Дүниеде білместіктен жоқ іс жаман.

Төрт парыз іс ішінде нелер болар,
Онда мәни² һәм дәфиқ³ шаһуа та бар.

Тағы да екі хатна⁴ жолығысып,
Орнында тұрса егер толығысып.

Мейлі әнзәл⁵ болса да, мейлі сапа⁶,
Мұндай тірлік бермейді ғұсылға опа.

Бірі хайыз, бірі нифас қатын да,
Болғаны жөн ғұсыл уәжіп сапында.

Екі уәжіп дейді мұны жөн білген,
Жүніп⁷ және кәпір иман келтірген.

Алғашқысы өлік ғұсылы делінер,
Яғни бұл уәжіпке телінер.

Төрт сүннеттің жайынан айттым баян,
Ғұсыл жайы мұнда тамам⁸ болсын аян.

Ғұсыл жұма һәм ғұсыл бар айттағы,
Арафа, ихрам күндері де, муттақи⁹.

¹ шарттар

² ұрық

³ ұрықтың атылып шығуы

⁴ мүше

⁵ ұрық, яғни ұрық ақсын

⁶ таза, яғни ақпасын

⁷ ер адам ұйқыда жатқанында ұрықтың өздігінен шығуы

⁸ аяқталсын

⁹ діндар

Үш ғұсылды болар дедім мустахаб,
Білмегенге білдіру ол мустахаб.

Кәпір ғәйр¹ жүніпсіз иманымен,
Келтіріп тамам иман жиғанымен.

Және ұлан балиғат² жасында болса,
Он бес жасқа егер ол толып тұрса.

Балиғаттыққа онда үкім етілер,
Ғұсыл қылу мустахаб делінер.

Ол да тағы Бәрат түнін өткізіп,
Мустахаб болар жуынбағы бек тұзу.

Осынау он үш ғұсылды еттім шарх³,
Секілді тігіншідей тон ғып қарып.

ЖҮНІП ҚҰДЫҚҚА ТҮССЕ ОНЫҢ ҮКІМІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Абайсызда құдыққа түсті жүніп,
Не істесін кетсе егер жіп үзіліп.

Мәселесі қалай болмақ ол құдықтың,
Тағдырын қалай шешпек һәм жүніптің?

Далада жүрген жандар оны көріп,
Қауға салды құдыққа бәрі келіп.

Құдыққа ақырындап түсті қауға,
Ісі болды бұл жүніптің бинауа.

Құдықтан шықты көптің көмегімен,
Қолына ұстап мықты шелегінен.

Өзінің және судың жайын ойлап,
Сергелдең мұң түбіне кетті бойлап.

Мұндайда не істеу керек біліп алғын,
Үш қаулы бар құлаққа іліп алғын.

¹ болымсыз түр жасау, яғни мұнда кәпір жүніпсіз-ақ иман келтіреді деген мағынада

² балағат жасына жету

³ түсіндіру, комментарий

Шайқы Әли сөздері көрсетер жол,
Кеңшілікпен танылған кемеңгер ол.

Үш әріппен мәнісін қылсын баян,
Әр әріпте бір имамның қаулысы аян.

Тон – нәжіс, құдық лас енді содан,
Бұл Ханифа қаулысы білгейсің, жан.

«Ха» – сол бір халді түзе игі ісі,
Тазалайды бұл құдықты жүніп кісі.

«Та» – таһир деп танылар әлгі құдық,
Бұл Мұхаммед қаулысы сен мұны ұқ.

Үш әріп еді нахит шарифаттан,
Қаулысы үш имамның ақиқаттан.

ТӨРТ ЕРЕКШЕЛІКТІ ҚЫЛСА ДӘРУШТІКТІ КЕТІРЕР

Дінменен мәлім болған амалдардың,
Бұл бөлімде айтайын саған бәрін.

Әрбір жанда болса егер бұл төрт хисал¹,
Дәруіштікті сақтайды фи кулли хәл².

Ұйқыдан таң атпастан тұрып рәуан³,
Мешітке кіріп отыр қәбл⁴ азан.

Дәрет алып ертерек қам қып отыр,
Айтпағын дүние сөзін бәғд өз утир⁵.

Мұстафадан жетті бұл бізге хабар,
Жеткізген дін сәруары⁶, сахиб хунәр⁷.

¹ ерекшеліктер

² барлық жағдайда

³ оңай

⁴ бұрын, яғни азан айтылмастан бұрын

⁵ үтір намазынан кейін

⁶ көшбасшы

⁷ өнер иесі

ЖИЫРМА ТӨРТІНШІ БАП

САПАР ҮКІМІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімде қалай болмақ жайы сапар,
Үкімдермен мәлім болып жетті хабар.

Кел, мүсәпір, сапардың үкімін біл,
Біліп ап өзгелерге үйретіп жүр.

Қапы қалма дін жолынан сен зинһар¹,
Иманыңа түспесін зәрре², ғубар³.

Кім де кім ниет қылса үш күн жолға,
Жырақтап кетер болсаң елден онда.

Елді, елсіз жерлермен жол жүресің,
Барша сапар үкімі мол білесің.

Жаяу жүр не түйемен иғтибар⁴ қыл,
Демалмай күн-түн жүрме, мұны да біл.

Күндіз жүріп жолыңды, түнде жатып,
Қылғын қамын астың да сен бір уақыт.

Қыс күндері шықсаң сапар ет ихтибар,
Он бес йағаш⁵ барар жер болса егер.

Біреулер он сегіз деп айтар келіп,
Біреулер кезеңменен үшке бөліп.

Осы қаулы ихтилаф⁶ қалды осылай,
Нақты білсең үкімін айт, досым-ай.

Оразада оразаңды жеген дауа,
Төрт рәкәғаттың екеуін қылған рәуа⁷.

¹ ешқашан

² кішкентай, түйір

³ шаң, тозаң

⁴ назар аудару

⁵ қашықтық өлшемі

⁶ талас, тартыс

⁷ дұрыс

Етікке үш түні-күн тартқын мәсі,
Ол муәккәд расында сүннет осы.

Бір жерде он бес күндей тұрақтасаң,
Сен ол жерден кеткенше шыдап қашан.

Оразаң мен намазыңды қылғын тамам¹,
Мәсі тартып күндіз-түні уәс-сәлам².

Шариғаттың болады бұл үкімі,
Дінмен артар тақуалықтың бүкілі.

Дұшпанын қуып жүрсе біреу егер,
Қажеті үшін барып елге кірер.

Қанша жыл жүрсе де ол болмас сапар,
Сапардың ниеті бізге ол муғтәбәр³.

Қайтарда есептеп ал келер жолды,
Сапарың өзіңе де болар оңды.

Оразаңды аш, сапарың болар қасыр⁴,
Үкімінде муфтидің тұрар ма сыр.

Мұстафа шарифатына болма делдал,
Бұл діннен иманыңа ал да халал.

МҮСӘПІРГЕ НЕ НӘРСЕЛЕР МУБАХ БОЛАР

Сапарда қандай нәрсе болар мубах,
Үкімін біліп алғын кел де сұрап.

Оразада мүсәпірге қалай болмақ,
Ей, кем силах, мәнісін алғын тыңдап.

Жемек, ішпек, һәм жиын дәр наһар⁵,
Қасыр⁶ мәсі етікте үш ықтияр.

Мұстафа шарифатына болма делдал,

¹ барша

² амандықта

³ киелі, қасиетті

⁴ қысқарту

⁵ түсте, түскі аста

⁶ қысқа, қысқарту

Дін сенің иманыңды қылмас зәуал¹.

МҮСӘПІР ҚОНАҚ БОЛСА ЕРЕКШЕЛІГІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімде мүсәпірдің жайы баян,
Ей, муқим² мәлім етті мұны аян.

Мүсәпір келгеннен соң алыс жолдан,
Шақырусыз үйіңе мейман болған.

Мейманның ризығы Хақтан болар,
Ізет қылған Тәңірден үлес алар.

Сәлем беріп алдына тосқын тағам³,
Содан кейін отырып сұра кәлам⁴.

Кеткенінше сен оның қамын жаса,
Қанша ұзақ болса да жолы аса.

Бұл хабар жетті бізге Мұстафадан,
Мейманға жомарт бол дін ұстағандар.

Пайғамбар бізге және айтты тағы:
«Ол мейман мейлі кәпір болса дағы»⁵.

Мүсәпір не етпек керек мейман болған,
Расында жөн болады қанша қонған?

Үш күннен онда артық болмаған жөн,
Қожайынды көп әуреке салмаған жөн.

Кетерінде жақсылықпен еткін дұға,
Жомарттықпен сен оған байлық сұра.

Мәлім етті бұларды Хақ Мұстафа,
Еді ол екі жаһанда әһлі сафа⁶.

¹ опат болу

² тұрғын

³ тамақ

⁴ әңгіме

⁵ хадис: «Зайфә уәләүкәнә кәфирән»

⁶ Тазалық иесі

Күзетсең егер дін мен иман хақын,
Білгейсің сүннет, әдеп мутлақын¹.

ҰЙЫҚТАМАҚТЫҢ ӘДЕБИ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Ұйқының әдебі бар бұл бөлімде,
Жатарда берік ұстап жүр ерінбе.

Алла айтты: «Пайғамбар не берсе, ал,
Неден тыйса, сен одан тыйылып қал»².

Хақ жолында жүргендер тіріледі,
Баршаға бұйырмаған мұны тегі.

Таза жуын, жатқайсың дәретпен пәк,
Бетті түзеп, ылғи да оң жақпен жат.

Яғни жүзінді бұр қыбылаға,
Шаһадат пен зікір ет бір Аллаға.

Ұйқы мен өлімді сен салыстырғын,
Білінбейді олардың алыстығы.

Өлім мен ұйқы деген болмас алыс,
Әрекеті бір-біріне сонша таныс.

Ұйқыдан тұрғаныңда шүкір еткін,
Ұлықтап бір Аллаға зікір еткін.

Адал бол кішіпейіл жалғыз Хаққа,
Кешірет бар күнәнді Ол мутлақ³.

Мұхаммед Мұстафаға һәм бол мутиғ⁴,
Махшар күні саған ол қылар шафиғ⁵.

Қашанда ұлықтарға қылғын ізет,
Кішіге де көрсеткейсің тағы құрмет.

¹шүбәсіз, толық

²қаулуһу Тәғәлә: «Уә мә әтәйкумур-русұлу фәхузһу уә мә нәһәкум әһу фәнтәһу»

³шексіз, күмәнсіз

⁴еруші

⁵шапағат

Ұлықтар Хақтың ісін қылған уқуш¹,
Кішілер жүрер дәйім күнәдан тыс.

Қашанда шын ниетпен ізетті қыл,
Бірді он, он ихсанды² жүз етті бұл.

Алла айтты: «жақсылықпен кімдер келсе,
Қайтарымы жетеді он есеге»³.

Көрсең егер жатқанда бір жақсы түс,
Әркімге қыла берме жария уқуш⁴.

Болса егер айтқайсың жақын досың,
Ол жорып көтереді көңіл хошын.

Ұйықтағанда көрсеңіз макруһ түсті,
Ешкімге де айтпағын бұл нахушты⁵.

Үш рет қарап түкір сол жағыңа,
Бұрылып қарағайсың жан-жағыңа.

Үш рет сұра Алладан кешірімді,
Кемітпес Алла сенің несібіңді.

Бұл хабарды жеткізген Хақ Расул,
Айтқаны бар жаһанда болған қабыл.

Тура жолды көрсетіп қойды бізге,
Азаймасын саясы үстімізде.

ЖЕТІ НӘРСЕ(НІ) ЖЕРГЕ КӨМУ СҮННЕТ

Бөлімде жазылды бұл сүннет жырмен,
Опынбас ешқашанда анық білген.

Жеті нәрсе етілді бізге сүннет,
Дұрысы топыраққа оны көмбек.

Тіс, тырнақ, хирқа⁶, хайыз, қан мен шашы,

¹ көп

² жақсылық

³ Қаулуһу Тәғәлә: «Мән жәә билхәсәнәти фәләһу әшәрә әмсәләһә»

⁴ көп

⁵ жағымсызды

⁶ дәруіштердің шапаны

Деп айтты фазылы¹ сәби шаранасы.

БЕС НӘРСЕНІ КЕСУ СҮННЕТ-ДҮР

Бұл бөлім тағы айтады сүннет жайын,
Есіңде ұстап мұны біл әрдайым.

Бес сүннеттен бізге тағы жетті хабар,
Бәйітте бәрі айтылды һәм мухтасар.

Қас нахән², қас шарәб³ һәм қас наф⁴,
Хәтнә муйы⁵ һәм бәғәл⁶ биихтилаф⁷.

БЕС НӘРСЕНІ ҚЫЛМАҚ СҮННЕТ-ДҮР

Бөлімде бес сүннетке келді усул,
Бұл бесеуін бұйырды бізге Расул.

Сүннеттерді бұйырған бұл Мұстафа,
Жаһанда нағыз өзі әһлі сафа.

Ата-анаға ізгілік жол бергені,
Ол қарыз болуды еш қол көрмеді.

Дәрет ал тұрғаныңда сен ұйқыдан,
Һәм азан, һәм қас⁸, хәтнә⁹, дәр бәдән¹⁰.

Сондай жандар саналар мүмін болып,
Парыз, уәжіп, сүннетті қылар толық.

Ортаймасын ешқашан бұл талабың,
Құлшылығың Хақ жолы біл, қарағым.

¹ данышпан

² ?

³ мұрт

⁴ кіндік жүні

⁵ мүше жүні

⁶ қолтық жүні

⁷ талассыз, күмәнсіз

⁸ төс, кеуде

⁹ сүндет

¹⁰ денеде

ТАҒРИҚА¹ ӘДЕПТЕРІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Тағриқа әдептерін баяндар,
Бұл бөлімде түрлі баптан аян бар.

Оң қолыңмен алғайсың тамағыңды,
Жөн дейді басқа шалма салғаныңды.

Отырып ки және де киіміңді,
Зікірде бәсеңдеткін бұл үніңді.

Су ішкенде иілмей түзу тұрғын,
Бұл да анық әдеп деп мұны білгін.

«Уф» деп судың бетін және ұрма,
Сүннеттің әдебінен болар бұл да.

Соңынан Иләһіңе қылғын шүкір,
Тіл-аузыңның айтары болсын зікір.

Күзетер болсаң егер діннің хақын,
Сақтай жүр сүннет әдеп мутлақ²ын.

ТАМАҚ ЖЕУДІҢ ҮКІМДЕРІН БАЯНДАР

Тамақ жеудің үкімі бұл бөлімде,
Парыз, сүннет, әдебі бер тегінде.

Парыз, сүннет, әдептерін сен тыңда,
Үкім тұрар тамақ жеудің сыртында.

Парыз, сүннет, әдеп қанша болады,
Баянымда осы сырлар толады.

Төрт парыз бар тамақ жеуде білгейсің,
Естіп алып жұртқа да айтып жүргейсің.

Бірі – халал, екінші – таза ас жемек,
Хақ нәсібін жөн болар рас демек.

¹ суға батыру
² шүбәсіз, шексіз

Төртіншісі – шүкір ету әрбір жан,
Шафиғи қаулыда қабылданған бикүмән¹.

Тамақ жеудің бар тағы да сүннеті,
Оны білу барлық жанның міндеті.

Алды-артында қолыңды жу тамақтың
Бұл да сүннет, білместерге таратқын.

Тәсмиемен² баста жеуді тамақты,
Шүкірлік ет, жан боларсың талапты.

Құлағың сал әдебіне тамақтың,
Шариғатта бұған да жол жаратты.

Бұл тамақ жеудің әдебі мен талабы,
Ойды бөліп, тамаққа ауар назары.

Ұзақ шайнап, ұсақтап жұт бұл асты,
Алдыңнан же, жайма кеңге құлашты.

Тамақты да шариғатпен жегейсің,
Мәселесі он екі болар білгейсің.

Он екі шарт нәсіп етті шариғат,
Бірі оның сөзде етпеу ихтилаф³.

¹ күмәнсіз

² «Бисмиллә» деп айту

³ талас, тартыс

ЖИЫРМА БЕСІНШІ БАП

ҺӘБЕ¹ ҮКІМДЕРІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бұл бөлімде баян болды ол һәбе²,
Жеті әріппен берілді оған мәртебе.

Егер саған бір нәрсені сыйласа,
Пұшайман³ боп және қайта сұраса.

Бере алған қайта ала білмес пе,
Жеті әріпте үкімі оның тұр есте.

Жеті әріптің бірі егер онда бар,
Болмай қалса ала алмайсың, біл, ей, жар.

Қайтаруға не кедергі сыйлықты,
Көз жасымен ойылған бұл күй мықты⁴.

Болмаса бұл әріптердің біреуі,
Мағыналы сөздің кетер тіреуі.

Жеті әріптің естігейсің кел атын,
Содан кейін сұра діннің әршадын⁵.

«Дәл», «мим», «әйн», «зе», «қаф», «һі»,
Үйрен дағы жүрекпен айт харіпті

«Дәл» – дәлаләт⁶ артық болмас білгенің,
«Мим» – алапат⁷ бұл екеуі өлмегің.

«Әйн» – алапат ауыстырар бар жанын,
«һі» – дегенің тұтын дейді алғанын.

«Зе» – егерде неке қиса ер-қатын,
Бір-біріңе сыйлық етіп бер затын.

¹ сыйлау, сыйға беру

² сыйлау

³ өкіну

⁴ «Уә ма мән' әнир-ружу' фил-һәбә», Йа сахиби хуруф дәм' хәзәқа».

⁵ нұсқау, жетекшілік ету

⁶ жол көрсету

⁷ белгі, нышан

«Қаф» – қарабат¹ егер дағы олар болса,
«Һі» – һәләқ сыйласқаны жақсы сонша.

Жеті әріптен, мәнеки, алдық жауап,
Қалғанын «Уаллаһу ә'ләм бис-сәуаб»².

¹ туысқан, ағайын

² «анық-қанығын Алла біледі».

ЖИЫРМА АЛТЫНШЫ БАП

ЖАНУАР БАУЫЗДАМАҚ ҮКІМІ

Бұл бапта өзіңізге болар баян,
Зәбәихтің¹ үкімінен нелер аян.

Бауыздалса жануар тірідейін,
Тамақты кес, содан соң діңгек кейін.

Тамақты кескеннен соң діңгек тұрар,
Діңгекті кесумен жан да шығар.

Осылай қаулыменен болар халал,
Ей, мүмін, қалмаңыздар дәр мәлал².

Кесілген болса егер екеуі үштен,
Содан соң дұрыс болар өңешке түскен.

Басында болды халал ихтилаф³ы,
Тура деді бізге сахиб шарифаты⁴.

Бізгек, ағаш, қарғының барлығы да,
Тамақ кессе, қан ақса болды сонда.

Қажеттілік жерлерінде зияны жоқ,
Мақсаты сол тамырдан қан ақса тек.

Анығында бауыздалған қойынның,
Кессе болды тамырларын мойынның.

Үзірсіз болса мәкруһ делінеді,
Үзір болса халал деп желінеді.

Әйел, бала, жүніп, тарса⁵, жәһуд⁶,
Бауыздаса егерде бұлардан бір ужуд⁷.

¹ құрбандар

² қайғы, қасірет, уаым

³ талас, тартыс

⁴ шарифат иелері

⁵ христиан

⁶ жәйт, еврей

дене, тірі организм

«Тәсмие»¹ шартын барша білсе егер,
Бауыздалған болар халал сен сене бер.

Тәсмиені ұмытса бауыздарда,
Тілменен сал зікірін жалғыз Алла.

Мүміннің Хақ зікірі – ол көңілі тамам²,
Қылмайды нұқсан оған сәһу³ кәлам⁴.

Пышағың қолыңдағы болса өткір,
Забихың⁵ қиналмайды сонша деп біл.

Бір тәсмие⁶ ілгелі жатқан үш жануар,
Халал боп саналады үшеуі де әр.

Аяқ серпу тіріліктің нышаны,
Кескенде боялса қанға пышағың.

Өре тұрса жылтыраған түктері,
Жыбырласа көзі мен кірпіктері.

Қимылдатып қысылар тіл-ауызын,
Тамағымен шығарады дауысын.

Білінсе егер біреуі бұл белгінің,
Жануардың тірі екенін сен білгін.

Ал қозы түсіп кетсе бір шұңқырға,
Тамағына жетпесе қолың ұмтылған.

Қолың жеткен жерін шаншып қан шығар,
Тірі болса денесінен жан шығар.

Оған қолың жетпесе дәл сол уақыт,
Алғаның жөн болады оқпен атып.

Атарда тәсмиені айтып алар,
Қан ақса деп білгейсің оның халал.

¹ «Бисмилләһир-рахмәһир-рахим» деп айту.

² барша

³ ұмыту

⁴ сөз

⁵ құрбан

⁶ «Бисмилләһир-рахмәһир-рахим» деп айту.

Егерде қой тамағын қасқыр тартса,
Жан тәсілім етіп қой өліп жатса.

Бауыздалса төсінен, тамағынан,
Харам деп біл, аузыңа салма бұдан.

Тәсмиемен ит немесе құс жесе,
Сеніміңе түсерін біл күш неше.

Ұстаса оны өзгелер болар халал,
Ит жесе одан саған болар залал.

Үйретулі иттерді білер аңшы,
Бас тартып аузына алмас бір де тамшы.

Егерде құс шоқыса жоқ бір зиян,
Ит пен құсқа ихтилаф¹ жоқ біл һаман.

Зікірменен атса итті не құсты,
Пышақпен кескендей ол тырнақ, тісті.

Аң жүрегін өлтірсе егер ит жарып,
Бижарақат² дұрыс болмас, біл ғаріп.

Атса егер зікірменен киікті,
Атқан оғың жануарға тиіпті.

Жүгірген аң, ұшқан құс мұндай кезде,
Муғтәбәр³ халал болар бәрі сізге.

Егер сен аушы болсаң, әлде мерген,
Уәзір не сұлтанның жанына ерген.

Сол аңшы аң жолына аулар құрар,
Аң келіп ауға түсер бей ықтияр⁴.

Аңшының қолы дәйім мүлт кетпес,
Қуғанға ешқашанда дүние жетпес.

¹ талас, тартыс

² жарақатсыз

³ қасиетті

⁴ шарасыз, амалсыздан

Ауынан аңшылардың аңдар қашар,
Қуалап жүріп-ақ ол аңды басар.

Қуалып ұстаса аңды болар йақин¹,
Тура жол осы болар «лилмуттәқин»².

Ағаштағы ұяға егер тор құрса,
Ол ағашқа ұшып келіп құс қонса.

Мүлік болар ол ұя иесіне,
Қонса құстар ол ағаштың киесі де.

¹ анық

² «діндарлар үшін»

ЖИЫРМА ЖЕТІНШІ БАП

ҚҰРБАН ҮКІМІН БАЯНДАР

Бұл бапта бәріңізге болар аян,
Келді үкім құрбан бізге дәр баян¹.

Егер жетсе нисабқа² жиналған мал,
Қажетіңнен артығын болды биқил қал³.

Уәжіп болды оларға құрбан шалу,
Дұрыс болмас мойында қарыз қалу.

Саум⁴, салат⁵, қажылық, берсең зекет,
Құрбансыз нұқсан болар дінге ниет.

Жарайды құрбандыққа қой мен ешкі,
Құлақ, көзі, аяғы сау болар десті.

Не арық, аяғы ақсақ, көзі көрмес,
Мәзбәхқа⁶ әкелінсе рұқсат бермес.

Тентек, қотыр қой болса егер семіз,
Лайық деп айтты оны сахиб нияз⁷.

Қой, ешкі құрбан қылу бір адамға,
Түйе, сиыр жетеді жеті жанға.

Таратады жеті үлес еттің тамам⁸,
Құрбандық деп кедейге бәйнул-әнәм⁹.

Терісін құрбандықтың сатсаң егер,
Ол ақшаның барлығын дәруішке бер.

Дәруіш ол теріні тон қып тігер,
Жаратып қажетіне өмір сүрер.

¹ баянда

² белгілі бір мөлшер

³ сөзсіз

⁴ ораза

⁵ намаз

⁶ құрбандық шалатын жер

⁷ дұға иесі

⁸ барша

⁹ жұрт арасында

Құрбанға алты айлық қозы жарар,
Ешкі болса бір жасқа жетуі қарар.

Ал сиыр кем болмасын екі жастан,
Құрбандыққа түйе болсын бестен асқан.

Қой, ешкі, түйе егер болса еркек,
Ұрғашыдан жақсырақ болады тек.

Түйенің ұрғашысы адида¹, инақ²,
Семіз болса құрбаның ол жақсырақ.

Қозысы болса егер қалдыр қойдың,
Құрбандыққа анасын оның сойғын.

Тумаса буаз малды құрбан қылмас,
Төлдемесе сойғаның дұрыс болмас.

Мустахаб құрбандықты үшке бөлу,
Екеуін кедей менен дәруішке беру.

Отбасына қалдырар бір бөлігін,
Аштықтың көрмесін деп кемдігін.

Мустахаб өз қолымен құрбан шалған,
Білмесе өзге жанға сойғызып алған.

Пышақты дайындап ал соймас бұрын,
Қинамақ бұрыс емес жанын шыбын.

Ішінде үш күн айттың болса осы,
Құрбандықтың дұрыс болар баршасы.

Құрбандық шалынбайды түн ішінде,
Түнде шалса ол мәкруһ белгісі дер.

Соймас бұрын жүнін қырқып алғайсың,
Болса сүті оны дағы сауғайсың.

Шыққанша денесінен жаны толық,
Көз жеткізбей терісін алма сылып.

¹ түйе атауы

² түйе атауы

Есіңнен шығармағын мұны дағы,
Қаратқын құрбан малды қыбылаға.

Болмас дұрыс аяғынан сүйремек,
Атынсыз бір Алланың етті жемек.

Жиіркенішті болады оның баршасы,
Имамдардан айтылды үкім қаншасы.

ЖАНУАРЛАРДА НЕШЕ НӘРСЕНІ ЖЕМЕК ХАРАМ

Бұл бөлімде жануарлардың баршасы,
Мәлім болар харамының қаншасы.

Мысалы бауыздалған қой болар халал,
Білгейсің қай жануар бәйнул-халал¹.

Мәлім болсын мұсылман баласына,
Ашылсын «Раунәкул ислам» ел арасына.

Айтайын жеті нәрсе харам жайын,
Қысқаша етіп саған жырмен дәйім.

Әурет, мәғкәд², қуық пенен ол зәкәр³,
Бірі хасие⁴, бірі мәзи⁵ бірі заһар.

Құрбандықтың қаны да дейді харам,
Және де ғализа⁶ өлексе тамам⁷.

АТ ЕТІНІҢ ЖИІРКЕНІШТІГІ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Бөлімде мәкруһ дейді аттың етін,
Дін үшін көлік болар ол мінетін.

Мәкруһ ол харамға болар жақын,
Ханифа қаулысының сақта хақын.

¹ халалдар ішінде

² ?

³ ерлердің жыныс мүшесі

⁴ ?

⁵ ұрық

⁶ нәжіс

⁷ барша

Әбу Жүсіп айтып кетті әманда,
Пайдалы халалды жеу деп тамамға.

Ішсе сүтін олардың зияны жоқ,
Жауабын айтқан екен осылай деп.

Бауыздамасаң дағы балық халал,
Шегіртке және жесең жоқ мәлал¹.

Жайын еті болмайды зиян тамам,
Қоян мен анкағут та дәр һаман².

Бұлардың басы бірақ әр ай үзә³,
Көрінер хайыз, нифас болып көзге.

Жануарда жан жәнин⁴ болса аян,
Қаулыда жеуге оны жоқ зиян.

Мұхаммед Жақып Шафиғи да қаулыға,
Бірігіпті, тумас талас, дау мұнда.

БІРНЕШЕ ІСТЕР ІСТЕСЕ ПАҚЫРЛЫҚТЫ КЕТІРЕР

Қандай істер жасау керек пақырға,
Бұл бөлімнен білгін жұртты шақыр да.

Естігейсің келсе егер болғың бай,
Айырмағай Алла малдан сені ұдай.

Берер Алла мал-мүліктің баршасын,
Істер болсаң сен бұл істің қаншасын.

Бұл хабарды айтты бізге Мұстафа,
Мұстафаны тыңдаған көрмес жапа.

Дәретінді сындыруға бардың ба,
Жалаңаштап тәніңді сен алдын ба.

Егерде сен жүніп болған кезінде,
Жуынбастан тамақ жесең өзің де.

¹ қайғы, уайым

² солай

³ үсті, яғни әр айда

⁴ іштегі төл

Атын атап айтпа ата-анаңның,
Әр ағашпен тісті тазаламағын.

Өрмекшінің торын бұзба, қарағын,
Қалдырма ашық су ыдысын, қарағым.

Табалдырық үстіне сен шықпағын,
Су ішінде ойнамағын, ұқ жаным.

Қажет кезде дұрыс базар барғаның,
Қайт жолыңмен, түгел болсын алғаның.

Және нанның ұсағын қор тұтпағын,
Сарымсақ, пияз қабығын отқа жақпағын.

Қаңғырсаң егер үйіңе келмей қонуға,
Жүрмейді бұл ұлықтардың жолына.

Сатып алма кедейлерден сен тағам¹,
Тағамдардан жемендер ол хас², ғам³.

Киіміңді шешпей тұрып тікпегін,
Сыпыраға аяқ, қолды сүртпегін.

Сиген жерге дәретіңді алмағын,
Намазыңды және қаза қылмағын.

Етегімен бетті сүртпес бірақ біл,
Өшірмегін «уф» деп үріп шырақты.

Ыдыстарды қалдырмайды жумастан,
Дуруд⁴ айтпай намаздардан тұрмас жан.

Көрінгенге көпіріп сен ант ішпе,
Сақ болғайсың осы жиырма төрт іске.

Бұл істерді жасамайды бай адам,
Құлақ салмас бұл үкімге кей надан.

¹ тамақ

² зиялы

³ қара халық

⁴ салауат

Байларды кедей еткен ол Зул-жәлал¹,
Сақтанғайсың, тап болмасын бір зауал².

ОН НӘРСЕ КӨҢІЛГЕ ҚАЙҒЫ ӘКЕЛЕДІ

Бөлім айтар он істің жайын тамам,
Білместікпен жүрме салып көңілге ғам³.

Расулдан бізге бұл жетті хабар,
Жаңалықтан болмағын сен бихабар⁴.

Бұл жайлар көңіліңе қайғы салар,
Шаттығың ішіндегі өрт боп жанар.

Тыңдасаң әрбірін мен айтам саған,
Болса егер Хақ шабыты көмек маған.

Апыл-ғұпыл киіну тұра салып,
Шаш, сақалды кескенің тістеп алып.

Жұмыртқаның қабығын басқан адам,
Тамақ жесе сол қолмен ол бір надан.

Үзірсіз қой арасын өтпегейсің,
Ұзақ жолға жалғыз шығып кетпегейсің.

Күлмейді көрстанда қашан дағы,
Оң қолменен истинжа⁵ жасалғаны.

Он нәрсе саған осы қайғы әкелер,
Шаттықты ішіндегі қайғы өлтірер.

Тұтқайсың Расулдың тағлым асын,
Ілімімен түсініп мағынасын.

Бұл ілімнен пайда болар әр мақам⁶,
Бұл мақамға жоламайды әрбір ғам.

¹ Құдірет иесі, яғни Алла тағала

² опат болу, құру

³ қайғы

⁴ хабарсыз

⁵ ас дәрет

⁶ дәреже

Ілімнен Алла бізді айырмасын,
Көре алмас Хақты көздер бұйырмасын.

Құлшылықты «Әмин, раббул-әләмин»¹,
Жолдас болар «Рахмәтул лил-әләмин»².

¹ «Әлемдердің жаратушысы, қабыл ал».

² «Әлемдердің мейірімі».

ЖИЫРМА СЕГІЗІНШІ БАП

ӘЙЕЛДЕР СҰХБАТЫНДА ӘДЕП БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Жиырма сегізінші бапта баян,
Әйелдердің әдеп жайы болар аян.

Таныр болсаң сен егер адамзатты,
Сұхбатыңды қылғайсың ғибратты.

Әрбір жасар амалдың бар әдебі,
Дүниені, ей, мүмін, қыл әдемі.

Түспесін араңызда шайтанға жол,
Хақтан үміт күтетін сен пенде бол.

Әйелдермен қаласа сұхбат көңіл,
Ол сұхбатың шынайы болсын небір.

Жарассаң ойнамақтық жарасады,
Содан соң төсіне төс жанасады.

Қыбылаға жүз бұрма сұхбат шақта,
Ондай сұхбат тиесілі Расул, Хаққа.

Әуелі «тәсмиеден»¹ баста ағаз²,
Қылмасын шайтан іске дәст дераз³.

Қыл тәхәррук⁴ нәпсіңіз болса азат,
Қалмасын әйел одан намұрат⁵.

Сараңдықты таныту ол жарамас,
Хасқа⁶ кімдер болса егер жолдас.

Әдепсізді Хақ көрмейді демегін,
Бұл сөзімді сен айып деп білмегін.

Айтпасам білгенімді мен ұмытып,
Сұрағайсың айыбы жоқ оның түк.

¹ «Бисмилләһир-рахмәнир рахим» деп айту

² басын

³ қолы ұзын

⁴ қозғау, жүргізу

⁵ мақсатсыз

⁶ зиялы

Бермесем сауалына мен бір жауап,
Жауапсыз қалсаң бізге болмақ сауап.

Ей, Алла, сауабыңнан нәсіп еткін,
Риза болсын барша досым көп тым.

ҚОСЫЛУ ҚАЙСЫ ТҮНДЕРІ МУСТАХАБ-ДҮР

Мустахаб түндер жайлы бұл бөлімде,
Айтылады қаншама сыр тегінде.

Қай уақта болар осы түн Мустахаб,
Былай деген ол жайлы біл Мұстафа.

Бейсенбі, жұма және дүйсенбі түн,
Мұстафа депті осы түндер бүтін.

Бұдан өзге түндерде дәст дераз,
Келді бізге ол сауалдан ихтираз.

Мәкруһ болды алғашқы түн айдағы,
Соңғы түннің жартысы һәм байлауы.

Хақ мубах бұйырыпты дәл осылай,
Әдепті іс қылғайсың сен шошымай.

Өз пікірі шығар мұны демегін,
«Кимийәи сәғадат» нақылынан көргенім.

Әбу Һурайра және Әли әл-Мұртаза,
Осылай деп хабар берген, біл таза.

Тырнағыңды алма жүніп болсаң сен,
Антқа берік, ниетке адал болсаң сен.

Әрбірі оның қиямет күн келгенде,
Жау болады өзіңе сол, шерменде.

Жүніп болсаң жемегейсің сен тағам,
Айтпағайсың Хақ сөзінен һәм кәләм.

Қажеттілік туса егер тартынба,
Іске кіріс тазаланған қалпыңда.

ЖИЫРМА ТОҒЫЗЫНШЫ БАП

УАҒЫЗ-НАСИХАТ БАЯНЫ ТУРАЛЫ

Жиырма тоғызыншы бап баяны,
Баршаға Уағыз бен насихат аяны.

Алла әмірін білгің келсе естігін,
Бос өткізбей уақытты кешті күн.

Қайғы болар о дүниенің бәрі шын,
Сақтамасаң ақиреттің әр ісін.

Құлы болдың дүниені тасыған,
Ойламадың не келер деп басыңа.

Бұл пәни дүние де желдей өтер,
Жанып тұрған шырақ та бір күн өшер.

Талай рет жаңылдың Хақ жолынан,
Ақиретті ойламадың соңынан.

Тірлікте жасадың сен күнә уқуш¹,
Әлемді билемек боп қылдың соғыс.

Таба алмадың ақыры дүние соңын,
Ақиреттің жапсырдың бәднамын².

Қызықтаумен дүниені өтті өмірің,
Қара көрді жарық қылуды бек білмедің.

Көр болады іші бос бір қараңғы,
Құтылып көрген емес еш жан әлі.

Жатасың ішінде оның жалғыз-жарым,
Білмейсің түн боларын, күндіз барын.

Ала алмайсың еш жақтан ешбір хабар,
Шыға қоймас іздеп жан сені табар.

¹ көп

² жаман атын

Ұл-қызыңның даусы жете алмас,
Туысқан, достан дағы хабар болмас.

Тірлікте жасаған саған мана,
Хәйр-шәһр¹ шатасасың амалыңа.

Қол, аяқ куә болып келер саған,
Істеріңнен әр хабар берер тамам.

Сақтанғайсың бұл Қаһһар² қаһарынан,
Мас болып ішпе дүние заһарынан.

Халал ісің бар болса есеп жазад,
Харам ісің көп болса қылар азап.

Күнәһарға отты тамұқ көрінеді,
Күшпенен отқа алып келінеді.

Күнәһарлар болады сол отқа саза³,
Жамандық көрмес жандар Хаққа таза.

Өкініш саған онда пайда бермес,
Хақ жолынан өзгесі айла емес.

Осылай ақырғы ісің, ей, бинәуа⁴,
Өтті өмірің пәниде дүние қуа.

Дүниені тастағын, өткінші ісің,
Ақиреттегі азабын көрдің түсін.

Ешкімді көрместей боп менменсінбе,
Тар лахат барар жерің көр несібе.

Ұл-қызың, достарың да қылмас медет⁵,
Сұрақ-жауап ол үйде биғәдәд⁶.

Ақылды болсаң ақиретке дайындалғын,
Тыйып барлық нәпсіңнің жайын дәйім.

Екі жолды ұстама етер һәлак⁷,

¹ жақсы-жаман

² Алланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, қаһарлы деген мағынада

³ лайық

⁴ байғұс

⁵ көмек, жәрдем

⁶ есепсіз

⁷ опат

Ұшырар көз көрмеске соғып кулак¹.

Хәліміз не болады онда біздің,
Алдыңнан нелер күтпек мына сіздің.

Сенімі болмағандар құлдық ұрар,
Қиналғанда ол жақта бір шыңғырар.

Дүниедегі ақылсыз шаттық қалар,
Қайғыдан бірде күлер, бірде жылар.

Алланың кеңшілігі жерде болар,
Әрбір жақсы амалың сол құтқарар.

Әйтпесе бізден сізге болмас медет²,
Күнәміз қанша болса сол биғәдәд.

Біз үшін жасалыпты сол бір Сырат,
Әрқайсысы жеті тамұқ болар медад³.

Жіңішке қылдан, өткір қылыштан иман,
Бұл сөздің мағынасына етпе күмән.

Аяғыңмен амалдап басқан шақта,
Жеті тамұқ күтеді төмен жақта.

Шыға алмайсың ол жақтан қылма күмән,
Мейлі илан, мейлі сенбе дедім саған.

Бізге айтылған Құранда баршасы оның,
Ұста деп екі дүние Хақтың жолын.

«Сорлы болған тежейді олардан бой,
Орын алар тозақтан сондай зор сай.

Ол арада өлмейді, тірілмейді»⁴,
Алла айтады көрген жоқсың бірің дейді.

¹ боран

² көмек

³ қарындаш

⁴ Қаулуһу Тә'әлә: «Уә йәтәжәннәбуһәл-әшқалләзи йәслән-нәрәл-қубра суммә лә йәмуту фиһә уә лә йәһиә» («Алла тағаланың сөзі: «Сорлы болғандар одан бой тежейді. Ол сондай зор тозаққа салынады. Сосын ол арада өлмейді де тірілмейді»).

Уәделер келді кімнің хақысына,
Кім қиянат қылды мүмін ақысына.

Шариғаттың бұйрығын ұстамадың,
Жолынан кеттің тайып Мұстафаның.

Алайда Тәңір хақын ақтағандар,
Мұстафаның дегенін сақтағандар.

Мүміндерге болмайды ешбір қауіп,
Сеніммен уәдені жүрсе тауып.

Мүміннің орыны ол болар жұмақ,
Сипатын мен айтайын қайтқын сыр ап.

Қияметке дейін көрі нұр болар,
Хор қыздары айналасында жорғалар.

Сұратпай жауап айтар жалғыз өзі,
Күннен де жарығырақ ай жүзі.

Жататын жері болар оның гүлзар,
Ашылар жәннат жақтан бір мәрғизар.

«Қабірдегі жәннатта бір бақша бар»¹,
Деген еді хадисінде Пайғамбар.

¹ Қалән-нәби 'әләйһис-сәлам: «Әл-қабру раузәтун мин рийазул-жәннәти». әл-Хәдис. («Қабір жәннат бақшаларынан бір бақша»).

ОТЫЗЫНШЫ БАП

Жұмақтың сипаттары баяны туралы

Отызыншы бапта айтайын мен баян,
Сегіз жұмақ сипаты келді жауидан¹.

Білгейсің, ей, хайыр-ихсан² жасаған,
Шариғатпен Ислам жолын қашаған.

Ықылас қойып құлақ салсаң байқайын,
Сегіз жұмақ не екенін айтайын.

Жұмақта болады екен дүлдүл пырақ,
Кендігі жүз мың жаһаннан да жақсырақ.

Онда бар хәузі Кәусәр, сәлсәбил³,
Бірі тәсним⁴, бірі оның зәнжәбил⁵.

Бірі су, бірі оның бал, сүттен суат,
Біреуі хамыр⁶ бірақ жанға қуат.

Сол сегіз жұмағыңда хорлар да бар,
Көрген жан таңданғаннан қайран қалар.

Раузе-е Ризуан ләтиф⁷ ихсан⁸ саған,
Кіресің серуен үшін қашанда оған.

Хор, ғилман⁹ баршалары табақпенен,
Хәузі¹⁰ сыйлар шырайлы қабақпенен.

Жарқырайды көз тартып аппақ сарай,
Алдыңнан атқандайын шаттық арай.

Кигізер құрмет тонын саған мәлік¹¹,

¹ мәңгілік, мәңгі

² жақсылық

³ жұмақтағы су

⁴ жұмақ бұлағы

⁵ занзәбил, зімбір

⁶ арақ

⁷ жомарт Ризуан бақшасы

⁸ сыйлық

⁹ жұмақтағы хор қыздары мен қызметшілері

¹⁰ бұлақ

¹¹ патша

Көрінеді сол тоннан қарасаң елік¹.

Сан түрлі жеміс ағаш иіледі,
Көргенде көңіл тойып, сүйінеді.

Біреулер Туба ағаштың жанындағы
Тәсним² Кәусар суына шомылады.

Ішер ас пісіп тұрар от жанбастан,
Жұлынар жемістері қол созбастан.

Мәуенің³ қайта шығар бірін алсаң,
Қайғы деген болмайды, шыным нансаң.

Ауызыңа салсаң ерір мәуесі,
Хош сучук⁴ шекер деген нақ осы.

Асқазанға барып түсер шайнамай,
Тәнге сіңер дәрумендей пайдалы-ай.

Дәрет сындыру ешқашан болмайды онда,
Қам-қайғың жоқ жүресің оң мен солда.

Кесе ішінде түрлі нығмет, шарабы,
Шөлдегенде алдыңнан қарсы алады.

Хор қызымен жүресің онда жұптасып,
Уайымсыз қадамыңды нық басып.

Әр адымы бес жүз жылдық, шырағым,
Қызыл жақұттан жасалынған пырағы.

Мініп алып серуен-сайран құрасың,
Ол жұмақта өлмейтін боп тұрасың.

Алланың ғашықтары ол күн мәгәр⁵,
Қарамай бұл нығметке мойнын бұрар.

¹ қол

² жұмақтағы бұлақ

³ жеміс

⁴ дәмді, тәтті

⁵ бірақ

Ынтық болып Иләһінің¹ дидарына,
Тұрсаң егер бұйырар сый тағы да.

Шын ғашыққа Хақ дидар болар содан,
Иланғайсың бұл сөзге, етпе күмән.

Егерде күмәндансаң сен зындықсың²,
Зындыққа имандыдан кім ынтықсын.

Қашан да истиғфар³ қылсаң Хаққа,
Кешірет бар күнәнді әділ Хақ та.

Жалбарынған құлының өксігін басар,
Әлсіздерге қол созып, құшағын ашар.

Ей, опалы, білгеніңді көздеме,
Білмесіңді білемін деп сөйлеме.

Білгенінше сөйлейді әрбір жаран,
Құлшылық етіп Хақ жолында эман.

Ілімнің бәрін ешкім біле алмас,
Әр іске бас жеткізіп жүре алмас.

Түсінсең сөз сөйленді осыншалық,
Сырын ашар уәжіп әр құлға анық.

Бастан аяқ сөздерім айтқан саған,
Парыз, уәжіп, сүннет болды уәс-сәлам.

Бабы отыз, бөлімі қырық бес дүр,
Көңілің шат болып мұны енді оқып жүр.

«Раунақул-ислам» деп берілді ат,
Үйреніп жадпен ұста, ей, барша жат.

Баршасы дін ілімі қоспасы жоқ,
Парыз бен уәжіп, сүннеттен деп ұқ.

Өмірден өтіп кеткен жарандардың,
Айтылған ілімінен санап алдым.

¹ Тәңірі

² діннен шығу

³ Алладан кешірім сұрау

Бұл жәдігер солардан қалған еді,
Оларда иман шамы жанған еді.

Қайдан келдік, тағы қайда барамыз,
Тәңірден қандай сый һәм аламыз?

Шамамның келгенінше айттым сөзді,
Айырсын деп жібек пен арзан бөзді.

Нәсіп қылды Ол Кәрим¹ Зул-жәлал²,
Хақ бұйрығы деп білгейсің бұл мақал.

Әр уақыт еске алсаң қылғын дұға,
Мен пақыр байқұс міскін бинәуа³.

Мейірім етерсің оған Алла Жәлил⁴,
Таза иман, тура жолың болар дәлел.

Сөз ішінде кімнің сөзі бар артық,
Шүкір Алла дін ішінде жар артық.

Қате болса сөзімде егер, ей, Алла,
Кешірім етіп, түзеп жібер жар бол да.

Исламды өзіме еттім серік,
Шариғаттан әлімше айттым ерік.

Мұстафа шарифаты дұрыс содан,
Үйренушіге үйретпек болдым әман.

Бұл кітап біткенінде ол еді сәнә⁵,
Тисғә уә ситтунә уә сәмәниә мәиә⁶.

Уәзін⁷ ішінде мәзбут⁸ болыпты бұл бәйат⁹,
«Фәғиләтун фәғиләтун фәғиләт»¹⁰.

¹ Алла тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі, жомарт, мейірімді деген мағынада

² күдірет иесі, яғни Алла тағала

³ байқұс

⁴ ұлы, үлкен

⁵ жыл

⁶ сегіз жүз алпыс тоғыз

⁷ ырғақ

⁸ жазылған

⁹ жолдар

¹⁰ аруз ілімінің ұйқасы

Тәммәтул-китәбун би ʿәунилләһил-мулкил-Уәһһаб¹

¹ Кітап жомарт патша Алланың көмегінің арқасында аяқталды.

Мустафаева К.М.

«Исламның шырағы» (Раунақул-ислам)

Заказ № 23/3 Басылым 300 дана

Тапсырыс берушінің дайын файлдарынан басылып шықты

ЖШС, "Ideal Group" жарнама агенттігі, 160021

Шымкент қаласы, Қонаев д-лы,60

E-mail: reklama@idealgroup.kz

